

BABYLON

Číslo 2 / ROČNÍK XX • STUDENTSKÝ LIST PRO SENIORY • 15.- Kč na akademické půdě zdarma • 3. května 2011

Jestli se ohlédnú

Nechutnám ptákům ani lvům
zášť zloba nic mě nežere
Míjí mne lhostejně pták
A zvíře zděším nanevysť
Potkávám a nepoznávám nic
Až minu teprv prohlédnu
Jako bych před sebou poslán byl
Poslepu jít a jít
A za trest zemřít na místě
Jestli se ohlédnú

Ladislav Dvořák

Spektákl

Vážení čtenáři,
setkáváme se po delší době, což už teď bude asi pravidlem, protože nám zkrouhlí grant – prý se setří, jinde o 5%, u kulturních rezů ale o 20 až 50. Cha cha, to je prdel. To Kalousek nebude jistě vědět, co si s tak obrovskou hromadou za literární časáky ušetřených peněz počne. No co, začneme třeba cvičit na spartakiádu...

V minulém čísle vyšel rozhovor se Žďenkem Vašíkem, který na tom byl blbě, a tak jsme tam nedali konec v bláhovém domnění, že dokud rozhovor nevyjde celý, zubatá má utrum, ale dneska už všichni na nějaký pravidla kašlou. Z důvodů úmrtí přerušil Slavoj Český spolupráci s Babylonem na dobu neurčitou, pročez konec rozhovoru najdete na straně čtyři.

Pro tohle číslo, které snad už ani nemělo vyjít, jsme pro vás připravili rozhovor s překladatelkou Věrou Dvořákovou, která se znala s celou řadou zajímavých osobností – na prvním místě s básníkem Ladislavem Dvořákem, kterého si vzala za muže.

Na straně tři pro vás Mátoha připravil mikroaktovku ze života české politické reprezentace, zatímco na straně sedm se podívejte na výtah Václava Mezřického z knihy amerického novináře Patricka Smithe, který žil dlouhá léta ve východní Asii a má za to, že by se Západ měl pokusit podívat se na sebe přes Východ. Já bych to vzal přes Budýho.

V příloze Paseky jsme pro vás připravili rozhovor s umírněným husitou, stoupencem centralizované, osvěcené monarchie, historikem Petrem Čornejem, který vždycky, když se po něm nějaký profesor vozil, v duchu pronesl – proklínám tě, dědku, chcišpi! – a dotýčný do půl roku zcepeněl.

Tohle číslo Paseky je ovšem husitsko-erotické. U příležitosti vydání Rytíře Smila, erotického eposu z doby nejen našich školních let, jsme se na něj zeptali Ivana Wernische, který má sice Vrchlického rád, ale tady se podle něj představil jako vytkaný pitomec. Klasik, co chce. Wernisch tak vyzval tuzemskou literární obec, aby už konečně někdo zaplnil díru a napsal nějakou přímou a vtipnou chuťárnu pro děti. To je nápad – Babylon by to mohl vyhlásit jako literární soutěž.

A když už jsme u té erotiky, vyzpovídali jsme italského milovníka umění Giafranca Sanguinettiho, kterého jsme dostihli na výstavě erotických kreseb Michela Fingestena. Sanguinetti byl v 60. letech členem Situacionistické internacionály, která spolupracovala jen se Žuřivými a razila teorii společnosti-spektáklů. Situacionisté nesituacionisté, Babylon ji vyznává taky.

Před prázdninami vyjdeme ještě jednou, pokud vůbec, jako dvojčíslo, cca 6. června. Ať žije monarchie! Smrt republice!

V tomto čísle jsou použity reprodukcí prací Michela Fingestena

Sex Pistols

Kde jsou ty zlaté časy, kdy britští pankáči zpívali Bůh ochraňuj královnu, není to lidská bytost, a snít o Anglii, to nemá budoucnost. Z punkerů se stali monarchisté, zatímco svět se na dal na alternativu. Královská svatba v Londýně je přesně jedna z těch věcí, která je k vzteku – monarchie, církve a rodina, to se hned každému dnešnímu debilovi otevírá kudla v kapse.

Především je to celé antisystémové, obchází se přitom politické strany i parlament a zpochybňují se principy volného trhu. Pouhá skutečnost, že si princ zvolil ženu, kterou si pak vyhradí sám pro sebe, porušuje nejen soukromou solidaritu, ale stejně tak i přirozenou rovnost lidí – národ chce také své. Už jenom to, že se ti dva vzali ne z politických důvodů, ale proto, že se milují, je protilidová provokace, výsměch všem těm, kteří trůn nouzi s rumem a vzájemně se nenávidí.

Nejvíce znepokojující na celé té svatební maskarádě ovšem je, že se vzali před Bohem, což je opravdu na povážení, protože to už se úplně vymyká jakékoli státní či lidové kontrole. Nechat se oddat před Bohem, o kterém nikdo nic neví, nikdo ho neviděl, není členem žádné politické strany, neplatí daně, bůhví, jestli vůbec umí anglicky, je výraz nedůvěry ve stát a jeho instituce a pohrdání národní společeností, lidmi z masa a krve.

A co je opravdu postavené mimo jakoukoli demokratickou kontrolu, ústavnost, zákony nabídky a poptávky, hygienické normy, tržní hodnotu atd. je nemožnost ovliv

nit to, co se narodí v loži královském, kterážto iracionální nahodilost, která se nedá zmanipulovat, koupit nebo přehlasovat musí popouzet každého odpovědného národohospodáře, demokrata, protože to je úplně vykloubené z jakéhokoli myslitelného systému. Snad jen, kdyby se podařilo do královského lože podstrčit nějakou tu kukačku, ale i tam je výsledek nejistý, protože rodina, další antisystémový prvek přezívající z doby minulé, funguje na mezilidských vztazích, čímž narušuje efektivitu, účelnost, hospodárnost a užitekost a celý systém nabourává už tím, že vychovává děti k obrazu svému, ač k tomu nemá žádný demokratický mandát, rodinu nikdo ve volbách nezvolil a toto nikým nevolené a tedy nelegitimní společenství, které bůhví proč požívá aristokratická privilegia, místo aby děti připravovalo na život v kolektivu, předčítá jim pohádky o tom, jak se Popelka vdala na zámek, čímž lidé promrhají dobu dětství neplodným fantaziováním místo toho, aby se odpovědně připravovali na svou budoucí dráhu v rámci podnikového či politického managementu.

Rodiny, zakládáné na neproduktivních citových vazbách, by se vůbec měly s konečnou platností zrušit a nahradit je družstevními či partnerskými svazy o libovolném počtu členů na základě pracovní způsobilosti, přičemž o děti by bylo postaráno ve výchovných ústavech, kdy by se jim dostalo spravedlivé jednotné výchovy pod dohledem pedagoga-psychologa, čím by se zvýšila efektivita a výkonnost a zajistil se bezproblémový chod celého systému,

Nový blb versus starý

Že byl komunistický bachař a poslanec Josef Vondruška zbaven libereckým soudem odpovědnosti za mučení politických vězňů, je obluďné, ale nijak překvapující. Soudce Pavel Pachner se odvolává, vůbec ne překvapivě, na důkazní nouzi. Nad čím ale zůstává rozum stát, je idiotství, které lze vyčíst mezi řádky z celkového přístupu soudu i jednotlivých výroků, i z toho, jak se toho zmocnila některá média.

Za to, že se nepodařilo sadistického bachaře odsoudit, totiž můžou podle soudce a novinářů, především samotní političtí vězni: Oni nebyli schopni si připravit konzistentní výpovědi a nabídnout soudu důkazy, které by stačily na „symbolický trest“ neboli krátkou podmínku, jak požadoval státní zástupce Mareš. Oni, vězni, do toho vnesli zmatek a chovali se nesystémově, když si všechno detailně nepamatovali nebo nebyli úplně přesní. Zato Vondruška, to je kádr, ten zcela k věci „ve své závěrečné řeči upozornil na řadu rozporů ve svědeckých výpovědích některých politických vězňů z Minkovic“, jak píše LN. A také zcela bez rozporů vypověděl, že TAKZVANÉ politické vězně nikdy netýral, ani mouše by neublížil. Zatímco vězeň Jiří Wolf podle soudce nevypovídal autenticky a jeho svědectví „nevycházela z jeho paměti a vzpomínek, ale z materiálů, které jsou založeny ve spisu“. Neboli si vystoupení před soudem dostatečně nenacvičil.

Je jasné, že nelze odsoudit někoho bez důkazů, i kdyby jeho činy byly se-

bevíc odporové. Soud ovšem k případu Vondruškova týrání přistupuje, jako kdyby řešil nějaký soukromý občanskoprávní spor, a nikoli trestněprávní případ. Jako kdyby řekl, že větitel má možná pravdu, ale nepředložil kopie faktur, a tak to musí celé uzavřít ve prospěch dlužníka. V trestním řízení mají ovšem policejní a justiční orgány povinnost shromáždit důkazy a co nejvěrněji zjistit, co se doopravdy stalo. Jestli to někdo zbabral, tak to nebyli svědci a poškození, ale stát.

Dvacet let po Listopadu je situace ještě bizarnější než v devadesátých letech. Tehdy byla soudní moc prolezlá normalizačními soudci a ti se na nedostatek důkazů a různé formální překážky vymlouvali v případech potrestání svých soudruhů bez skrupulí, naprosto cíleně. Dnešní soudci možná necítí k Vondruškově a jemu podobným nějakou solidaritu, ale – a co je možná ještě horší – na jejich oběti se dívají skrz prsty jako na někoho, kdo se dožaduje čehosi zbytečného a ještě má tu drzost si počínat nesystémově, pochybvat, váhat.

Zato Vondruška svým konzistentním a jasným, jakkoli prasáckým, vystupováním v podstatě usnadňuje práci právníkům, kteří ho mají soudit, i novinářům, kteří o něm mají „objektivně“ psát, a v důsledku tak nesype písek do šlapajícího soudního soukollí, potažmo celého ekonomického systému. Hlavně, ať to šlape!

Stanislav Škoda

kerý by dětem dopředu připravil jejich kariéru – všichni by už od dětství věděli, kde je jejich místo.

K tomu je zapotřebí neustálé inovace, rekvalifikace, systematický postup od bodu k bodu. Aby se myšlenky mohly volně šířit, je třeba zrušit veškeré sociální a kulturní hranice a omezení, které překáží volnému podnikání, zpomalují růst HDP a omezují saturaci spotřeby a potřeby, která je hnacím motorem hospodářského pokroku, zajištěného vysokoškolsky vzdělanými, flexibilními mladými lidmi, kteří netrpí společenskými předsudky. Je především třeba přiblížit vzdělání výrobnímu procesu, respektive převést jej na výrobní proces, podobně jako ekonomicky nerentabilní kulturu soustředící se na klamně perspektivy, které nejsou.

Aby společnost fungovala, chce to odstranit všechny nesystémové prvky, dědičné monarchie, rodiny, církve, všechny společenské přehrady, které brání plnému rozvoji systému a osvobození zrovnoprávněné lidské rasy. Na prvním místě odstranit zeď mezi světem dospělých a světem dětí, protože proč bychom nezůstali jednou provždy nevinými dětmi?

A konec dějin v podobě absolutní demokracie se už kvapem blíží. „Pokud chceme, aby monarchie fungovala, je třeba dát jim demokratickou legitimitu. Panovníci už nevládnou z vůle Boží, ani z tradice, ale proto, že si takovou vládu lidé přejí,“ řekl nedávno v rozhovoru pro týdeník EURO lichtenštejnský kníže Hans Adam II. Hurá! Volit si budeme nejen panovníka, ale taky učitele, řidiče tramvají, platy, předměty, pohlaví, planety, ženy, muže nebo děti a všechno ostatní, co je i co není k mání. Ať žije sado maso salón! O něčem podobném se pankáčům ze Sex Pistols ani nezdálo.

Za komunismu ještě lidi věděli, že dělají něco špatného

Rozhovor Babylonu s překladatelkou Věrou Dvořákovou

Básník Ladislav Dvořák není dnes moc známý. Čím to podle vás je?

Manžel měl smůlu, že tak brzo umřel a dneska je ne možná úplně zapomenutý, ale hodně opomíjený, což je podle mne škoda, protože ty jeho věci řekla bych, nejsou zastaralé. Ty první verše, s kterými přišel do Prahy, byly jistě ozvuky toho, co měl načteno, Halas a tyhle ty věci, ale velmi rychle získal svůj osobitý styl a formu.

Pro mě je překvapivé, že naopak jeho dětské verše, o kterých jsem si myslela, že budou to první, o co bude zájem, tak jsou v některých případech opravdu svou formou zastaralé, i když se tam najdou i metaforické perly. Jenže to je úplně jiný styl, než je dnes – takové ty slovní hříčky, hraní si se slovy a podobně. Ale těch několik málo sbírek, které stihnul napsat, má podle mne cenu dodnes.

Kde jste se seznámili?

Na Filozofické fakultě, po válce, kde jsem se seznámila s celou řadou lidí. Původně jsem začala studovat divadlo, ještě u asistenta Veltruského. Přerod pana profesora Mukařovského ze strukturalismu do zcela jiných postojů, hodně konformních, jsem tam už ale nezažila, protože v té době měl přednášky profesor Černý, který byl nejen proslulý, ale navíc přednášel existencialismus, což mě strašně chylo, v té době – člověk byl taky mladší, nic neznal a bylo to takové ohromně působivé. Přesla jsem tedy k němu do semináře, a tam jsem se seznámila s celou řadou lidí. Kromě toho jsem tam měla i některé své přátele, zvláště Annu Hrubínovou, sestru Hrubína, s kterou jsme se kamarádily od dětských let. K Hrubínovi na takové literární sedánky chodili Eman Frynta a Ladislav Dvořák, kterého jednou Andula Hrubínová přivedla mezi nás, studenty, a tak jsem se s ním seznámila. Byl

úplně nabytý svými verši, uměl je z hlavy, a jak jsme sedávali různě po hospodách, tak tam ty své dlouhé verše recitoval, někdy to bylo až magické. Takže mě, myslím, chytil na ně – ty verše mně prostě sedly, přesně odpovídaly co se mi v poesii líbilo.

Jak jste vnímali tehdejší dobu? Cítili jste ve vzduchu průšvih?

Samozřejmě jsme cítili strašný průšvih. Když jsme se poznali, to byl už rok 1948, a to jsme vnímali velmi tvrdě – Ladislav byl starší a už měl svoje názory, Eman Frynta byl taky poučený, sám od sebe, protože byl chytřej. Mezi námi byl i Petr Kopta, jehož otec byl na Hradě u Beneše.

Já sama jsem těsně po válce ovšem ještě nevěděla, či jsem – to jsem ještě tuhle skupinu neznala. Neměl mně to kdo říct, mí rodiče nebyli nijak vzdělaní, takže jsem dokonce vstoupila do komunistické strany v domnění, že to je to pravý. Byla jsem tam ale sotva rok.

To jste komunisty tak rychle prohlédla?

Vlastně ano, bylo mně osmnáct let a v tomhle věku člověk hledá, kam se postavít, právě tím hledáním jsem se začala různé věci dovidat. Byla jsem jednou nebo dvakrát na místní komunistické schůzi, říkalo se tomu, myslím, desítky, a vůbec mně to nesedělo – takové ty všelijaké sektářské tlaky apod. Zprvu jsem to kladla za vinu sobě, že za to můžu já, ten hrozný individualista. Zkoušela jsem to ještě asi půl roku, rok, a pak jsem z toho vylezla – ještě v roce 1947. Když pak byly na fakultě volby, tak už jsem komunisty nevolila. Tenhle výstup se se mnou ovšem táhl léta.

Jak to bylo na škole?

Když pak v roce 1949 nastaly první prověrky na fakultě, řešili jsme to jako zásadní životní zlom – byla to hraniční situace: šlo o mravnost a přitom

o naši budoucnost. Tak jsme to tehdy skutečně cítili, i když dnes to vypadá jako taková velká slova. Můj muž a Frynta k prověrkám ani nešli, zrovna končili, absolutorium ještě získali a doktorát atd. nechali být – úplně se na ně vykašlali. My s Andulou a Petrem Koptou jsme si řekli, že se tam naopak půjdeme podívat, co ti naši kolegové provedou, ať si to vezmou na své triko. Řekli jsme si tam své, odevzdali jsme indexy a z fakulty jsme všichni tři vypadli. Nikdo kolem mě sice nebyl zavřený nebo snad popravený, zaplatěbů, ale co to znamenalo, tenhle vyhazov, to bylo docela tvrdý – několik let jsem nezavádila o práci. Jít dělat do továrny mě tedy nenapadlo, to je pravda, ale snažila jsem se, že budu aspoň sedět u psacího stroje a vedle toho si třeba studovat, ale vůbec nic – jak přišly kádrové materiály, tak byl konec.

Takže jsem se deset let všelijak protloukala a můj muž taky. My jsme vlastně nic nebyli, vyšli jsme ze školy, neměli jsme žádné doklad, nic jsme moc neuměli, zajímaly nás vlastně jen knížky. Když jsme tedy nemohli studovat, tak jsme se rozhodli založit rodinu a vychováli jsme tři děti – kdybychom bývali čekali, až se poměry zlepší, tak bychom je asi ani neměli.

Takže opravdu za tvrdých podmínek, oba jsme byli z chudejších rodin, neměli jsme bydlení, peníze, ani nějakou výbavu, jsme se rozhodli, že se vezmeme. Muž se pak potácel po fabrikách, aby nás nějak živil. Mně se později podařilo chytit na překládání a už jsem se toho nepustila, protože mě to začalo hodně bavit. Živím se tím dodnes a nemám pocit nějaké ublíženosti, to rozhodně ne. Ne všichni ovšem k tomu tak přistupují a jsou

pokračování na straně 5

Literární soutěž Klementa Bochořáka

Společnost přátel mladé poezie vyhlásuje
5. ročník literární soutěže Klementa Bochořáka.

Soutěže se mohou zúčastnit tvůrci narození roku 1985 a později.
Autoři nejlepších prací budou pozváni k účasti na víkendovém setkání,
které se uskuteční v září 2010 ve Vranově nad Dyjí.
Vybrané básně budou publikovány ve sborníku bibliofilského charakteru.

Své příspěvky o rozsahu maximálně 5 stran
zasílejte do 31. 8. 2011 na adresu:

Společnost přátel mladé poezie, Nálepkova 3, 637 00 Brno
nebo: spmp@email.cz

V příloze uveďte datum narození,
plnou adresu, případně mailovou adresu nebo číslo telefonu.
Více se o nás dozvíte na www.spmp.ic.cz

Asistence o.s.

při Jedličkově ústavu a školách v Praze

Nabízíme možnost spolupráce při pomoci
studentům a absolventům Jedličkova ústavu a škol.
Jedná se o přípravu do školy, učení se cizím jazykům,
doprovody na různorodé volnočasové aktivity,
přípravu na přijímací i jiné zkoušky.

Více informací rád poskytne koordinátor dobrovolníků
Erik Čipera, tel.: 739 006 382, erik@asistence.org

Asistence o.s. – s člověkem s tělesným a kombinovaným postižením
hledáme jeho vlastní cestu, jak se zapojit v běžném životě.
www.asistence.org

NÁKUP MĚSÍCE

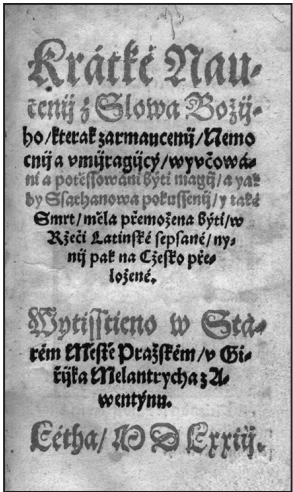
Rvačovský z Račova, Vavřinec Leander: Massopust. Knih-
ha o uwedenij w prawau a Bohu milau pobožnost / skrz
kratochwilné o Dwanácti Synch Massopustových / Pa-
tryarszych Pekelnijch / rozgijntánij / Spasyedlná naucenij
długawije / proč se gegich towarzysstwij wssyckni warowati
magij / nynij w nowé wydáná / od kněze Wawřince Leandra
Rwačovského z Raudnice / Děkana w Městě Slaném. Staré
Město Pražské, Jiří Melantrich z Aventýnu, 1580, 4°, XVI -
CCXC - XIII listů.

Český text gotikou, latinský antikvou, v textu dřevěřezy: XXIIb
(Soběhrd), XXXIXa (Lakomec), LXIIa (nádherný), LXXXVb
(Vožralce), CIa (Vsteklík), CXXIb (Pochlebník), CXXXVIIIb
(Závistník), CLIIa (Klewetník), CLXXVIIa (Všetýčka), CX-
Ca (Lenoch), CCXVIIa (Darmotlach), CCXXXIIa (Lhář),
CCLXXXVIa (Pohřeb a smrt Masopusta), plné iniciály ve vol-
ném prostoru ve výši 5-6 řádků, versálky ve výši dvou řádků,
dřevěrezové ručičky po stranách textu, dvojtečky v kulatých závorečkách, rubriky, arabské a římské číslice,
marginalie, živá záhlaví, signatury, stránkové kustody.Chybí tit. list, A1-A4, B1-B4, C1,C4, 242-243,281-284
a posledních šest listů., str. CXXI s dřevěrezem Pochlebníka z poloviny utržena, na str. CXXII- CXXVII při
dolním okraji dolitý papír, místy chybí text. Dobová vazba s deskami z bukového dřeva potaženými hnědou
hovězínou s tlačným zrcadlem rostlinného dekoru, spony chybí, vazba značně ohmataná a odřená.

Leander Vavřinec Rvačovský z Rvačova (1525 Roudnice nad Labem - rok úmrtí není znám), kněz podobojí,
pocházel z roudnického předměstí Rvačova, odtud jeho jméno. Studoval na pražské universitě, v letech 1550 až
1555 byl správcem školy v Těšíně a zároveň vychovatelem Friedricha Kazimíra, syna knížete těšínského Václava.
Od roku 1580 byl čtyři léta děkanem ve Slaném, od roku 1591 byl děkanem v Táboře. Ve svém mravokárném spise
na dvanácti synch Masopustových personifikuje různé lidské neřesti a nedostatky. Text zatížený biblickou argu-
mentací je na mnoha místech osvěžen řadou příkladů - exempl, které autor čerpal z různých latinských světských
i náboženských sbírek. Pozoruhodné dřevěrezové ilustrace jsou původní práce vytvořené pro Masopust, s největ-
ší pravděpodobností je nechal Jiří Melantrich zhotovit v Praze u zatím neznámého Mistra.

Otevřeno: pondělí - pátek 10:00 - 18:00 hodin
Betlémská 10-14, Praha 1 - Staré Město

antikvariat@ztichlaklika.cz, www.ztichlaklika.cz, tel. +420 / 222 222 079, fax: +420 / 222 220 560

Polský institut

www.polskyinstitut.cz,
Malé náměstí 1, Praha 1,
institut@polskyinstitut.cz
informace 224 214 708,
sekretariát: 224 212 274

Program na květen 2011

Filmy začátky v 18.30
v polském znění s překladem do češtiny

17. 5. Faraón

rež. Jerzy Kawalerowicz

24. 5. Šálky Yoko Ono

Krzysztof Kieślowski

rež. Andrzej Marikowski

Dekalog 9, rež. Krzysztof Kieślowski

31. 5. Na vodě, rež. Marek Piwowski

Setkání

10. 5. Szewach Weiss: přednáška
o polsko-židovských vztazích, Senát PČR,
Kolovratský palác, Valdštejnská 10, Praha 1

Literatura

11. 5., 18.00 / Noc literatury

Čtení z románu Andrzeje Barta *Továrna na
mucholapky* za osobní účasti autora.

Libeňská synagoga, Ludmilina 601, Praha 8

12. – 15. 5. / Knižní veletrh Svět knihy
V staviště Praha, Průmyslový palác
Podrobný program:

12. 5.

Andrzej Bart – Literární kavárna, 15.00

Autogramiáda – Stánek IP, 16.00

13. 5.

Tváře Czesława Miłosze – Komorní sál, 16.00

14. 5.

Rafał Kosik – Sál

Rosteme s knihou, 10.00

Vyhlášení výsledků soutěže:

„Proč je platit placatý?“

Mariusz Szczygiel, autogramiáda,
stánek Dokořán, 14.00

Krzysztof Varga – Komorní sál, 13.00

Autogramiáda – Stánek IP, 14.00

14. 5., 18.00

Setkání s Krzysztofem Vargou

Komentují:

Evžen Gál, R. Svoboda a P. Peč

Tnská literární kavárna,

Tnská 6, Praha 1

16. 5., 10.00 – 19.00

Polské knihkupectví:

nabídka knižních novinek z Polska

Hudba

10. 5., 20.00, Koncert Kroke

Směs klezmeru, vlivů Balkánů, Orientu a jazzu
Španělská synagoga, Dušní 12, P1

11. 5., 18.30, Salon Polski:

Katarzyna Duda a Mirosław Feldgibel

Velvyslanectví Polské republiky,

Valdštejnská 8, P1

Výstava

5. 5., 18.00 Vernisáž

Na kole černým kontinentem

Výstava potrvá do 8. 6.

26. 5., 18.00 Vernisáž

Ekoglass 2010

Galerie Gambit, Mikulandská 6, P1

Divadlo

Mariusz Szczygiel: Gottland

Švandovo divadlo, Štefánikova 57, Praha 5

Pro děti

12. 5., 16.30

Setkání s Rafałem Kosikem

Čtení z knihy Felix, Net i Nika

Doporučujeme

11. 3. – 7. 5.

Polské hudební plakáty

Kino OKO, Fr. Křížka 460, Praha 7

9. 5., 10.00 - 22.00

Den Evropy: Tara Fuki

Staroměstské náměstí, Praha 1

16. 5.

Przemysław Jasielski: Příležitost

Komunikační Prostor Školská 28, Praha 1

Květinový den dětí

14. 5. 2011

u Budyho (pod Libeňským mostem)

Velký turnaj – sraz v 8.00 hodin

muži: nohejbal, ženy: badminton

Startovné: 100,-

1. místo: 3 basy piva

2. místo: 3 litry vína

3. místo: 1 litr rumu

Zahrají (od 14.00 hod.):

Hospodinovo dobrodiní, Černá ruka

Nevinný výstřik, J. Karafiát & V. Brabenec

Možná zahraje i Slum & Dáša Vokatá

Recitál:

autorské čtení: František Parožek, Viki Shock

Vstupné: 100,-

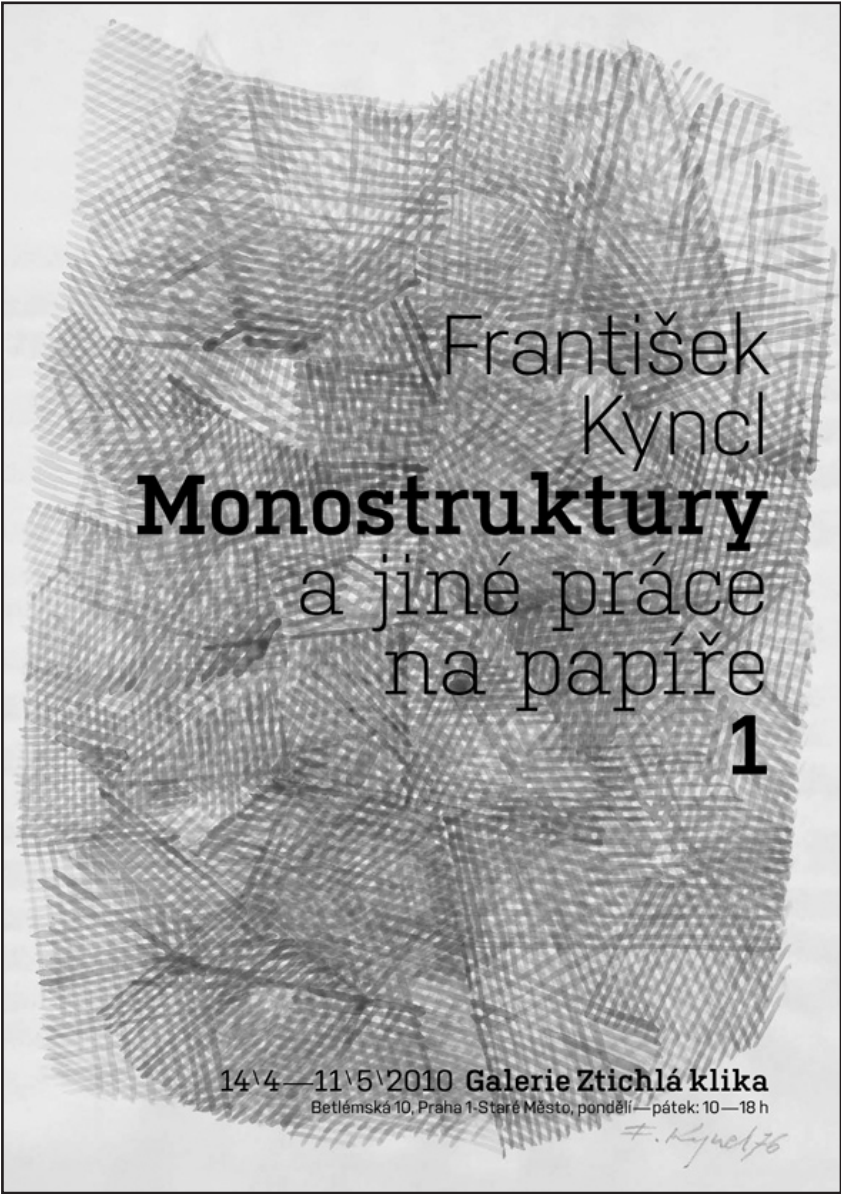
Vážení čtenáři

máte dost tuctových provozoven, stále dokola stejné blbých barů,
kde je přírůzka za nudu a hloupost?

Navštivte pohostinné zařízení **U Budyho!**
které čtvrté provzuje redakce Babylonu

**RUM ZA DVACET
CHLEBA SE ŠKVARKAMA ZA DESET**

Adresa - bez adresy, Libeňský ostrov, dále k doplání
www.facebook.com/ubudyho

Horolezec, kanoista a dělník

Blahořečení Jana Pavla II., jež proběhlo v neděli 1. května, je nesporně významnou událostí – hrozí však, že skutečný odkaz polského papeže spíše zatemní či z něho udělá tak trochu kýč. Úcta a zbožnost někdy dovedou pravé divy, jindy však mohou zdegenerovat v iracionální sentiment, v pouhé uctívání, z něhož mají užitek leda tak prodejci svíček a květinářství v okolí.

O Janu Pavlu II. se často uvádí, že výrazně přispěl k pádu komunismu, aniž by se však blíže vysvětlilo jak. Povrchnější „vysvětlení“ spočívá ve skazce, kterak katolické a nacionalistické Poláky povzbudilo, že se jejich krajan stal papežem, dokonce prvním Slovanem na Petrově stolci – po dlouhé řadě Italů, Němců a Francouzů. Zavítal pak do vlasti, což Polákům dodalo jakousi „národně duchovní viagru“, povstali proti režimu a ten se za pár let zhroutil. Někteří zbožnější vykladači nahradí viagru Duchem svatým, nicméně kauzalitu hodí na bedra blíže nevysvětleného působení vyšší moci, obrátí oči k nebi a zapálí svíčku. Mají rychle jasno.

V době vzniku Solidarity na počátku osmdesátých let tvořili v Polsku nejpočetnější věkovou skupinu lidé ve věku od 15 do 30 let. Tedy lidé mladí, kteří se narodili už v době komunismu. Kvůli industrializaci a urbanizaci rostl počet obyvatel měst a rostl též počet osob s vysokoškolským vzděláním. Polská společnost se stávala ve větší míře společností (demograficky) mladou a městskou, byt město a vesnici poutaly rodinné svazky. Nicméně dle všech sociologických zákonitostí, definovaných vědou západní i tou sovětskou marxistickou, měly industrializace a urbanizace vést k sekularizaci. V Polsku však nikoliv, ba naopak. I mladí lidé – přes zpočátku velmi urputnou

snahu režimu o ateizaci – zůstávali křesťany. Což se týkalo všech profesí a sociálních skupin, včetně dělníků.

Mohlo se to dařit zejména díky tomu, že polská církev dokázala účinně operovat v terénu – kostel nebyl pouze místem nedělních bohoslužeb, ale též institucí kulturní a vzdělávací, centrem, kde člověk mohl získat radu a oporu i pokud jde o běžné každodenní hmotné strasti. Této operační efektivitě, kterou po celou dobu komunismu brzdily četné překážky a ústrky režimu, napomáhal i „laický charakter“ polského katolicismu, tedy to, že sami věřící jsou zde aktivním hybatelem a duší mnoha církevních akcí, na rozdíl od katolíků v Čechách, kteří často jen trpně čekají na „rozkazy shůry“.

Karol Wojtyła, mimo jiné horolezec, kanoista, továrenský dělník a divadelník, právě z tohoto prostředí vzešel a před svým zvolením papežem se na jeho chodu významně podílel. Dokázal si získat i dělníky z Nové Huti v Krakova, zaměstnance mamutího metalurgického kombinátu, u nichž komunistický režim předpokládal, že je objektivní podmínky práce a života v industriálním prostředí a ve městě postaveném záměrně bez kostela zbaví víry a učiní z nich třídně uvědomělé komunisticky proletariát. Nastal však pravý opak – právě díky dlouholetému každodennímu působení krakovského arcibiskupa Karola Wojtyły a dalších kněží z jeho diecéze. A z Nové Huti se nakonec stala i jedna z bašt odborového opozičního hnutí Solidarita. Podobně se věci měly i v jiných částech Polska.

Inu, bez práce nejsou koláče. Bez tvrdé práce, bez vytrvalého úsilí v boji o duše lidí, úsilí navíc nebezpečného, režimem často „odměňovaného“ šikanou, perzekucí, ba smrtí (viz Jerzy Popiełuszko), by polská církev nikdy nesehrála tu roli, díky níž patří Janu Pavlu II. oprávněně mediální přídomek „bořitel komunismu“.

Hušák za Sazku vypustí duši a bude za ni dýchat

Do konce svých dnů. Další špatná zpráva pro děti, které právě prokoply mičudu. Tyto narcistní představy sdílí s dalšími velikány současných dějin jako s Robertem Mugabem v Zimbabwe nebo zvláště aktuálně plukovníkem Kaddáfím v Libyi. Při všech těch dechových cvičeních mu ještě zbývá čas a prostředky na vypsání odměny na dopadení pouličních umělců, kteří jeho působení v čele Sazky vnímají překvapivě stejně jako dalších 99 % občanů. Tedy jako hrobaře financování českého sportu, co podřezal slípku snářející zlatá vejce. Odměnu naštěstí slíbil ze svého, snad aby nebyl každému pro smích. Což tedy opravdu není. Omluvu mu není ani fakt, že mu zdatně pomáhali sami majitelé v podobě sportovních svazů. Jen se opět potvrdila skutečnost, že lidská nátura činí rozdíl ve správě majetku vlastního a svěřeného. S vlastním majetkem by funkcionáři svazů zacházeli jistě zodpovědněji. Pro ukojení ega by Hušák do „svě“ Sazka arény mohl nechat umístit druhou desku vedle té první, jen s lehece obměněným textem: „Proti přání a vůli všech jsem zlikvidoval financování sportu, které nešlo z kapes daňových poplatníků. Majetkové podílly akcionářů Sazky jsem zadupal do země.“ Nakonec však nejme v Africe, nová deska nebude, je ovšem reálné, že Hušák začne brzy dýchat i sám za sebe.

Na politické nebe české sociální demokracie vylétla nová kometa. Jmenuje se Jiří Dienstbier ml. V komunálních volbách vedl kandidátku v Praze, poté získal ve straně funkci místopředsedy a nakonec v doplňovacích volbách do senátu po svém zemřelém otci i jeho mandát senátora. Završil tak mimořádně úspěšný rok, kdy se takřka z ničeho zařadil po bok ostřelých sběratelů funkcí. A začíná se jim přízpůsobovat i svým verbálním vyjadřováním. Jeho otcí trvalo troje neúspěšné volby, než našel obvod, v kterém konečně dosáhl na vysněnou funkci senátora. V kladenském obvodu dokonce od ustanovení senátu dosud nevyhrál nikdo jiný, než kandidát sociální demokracie. Vyjádření jeho syna, že ztvířil díky ocenění práce otce a nespokojenosti se stávající vládou je tak nutné brát s vědomím, že v jiném obvodu by to ocenění a nespokojenost vypadaly úplně jinak. Zajímavější bylo ovšem jeho vyjádření v rozhovoru pro deník E15 na otázku tzv. velrybářských praktik při náborech nových členů. Doslova uvedl, že „nesmí být pochyb, že ti, kte-

tvoření nástroje na ovládání lidu, zejména na ovládání nečlenů strany prostřednictvím strany. Existence mnoha stran stupňuje boj o moc, což vede ke zničení jakýchkoli plánů sloužících společnosti. Takového zmaření vymožeností a plánů se chápe opoziční strana jako ospravedlnění k podkopávání pozic vládnoucí strany, aby mohla stáhnout koberec z pod noh vládnoucí strany a aby od ní, jako od konkurence, mohla převzít moc.

Koberec pod plukovníkem Kaddáfím je náhle podržen. Kaddáfí padá na zem, ozve se zadunění. Tma. Po chvíli reflektor osvítl tvář Václava Klause. Ten uznale kývá hlavou, stejně, jako před tím při pohledu na pero. Opět uplná tma. Světlo pak zamíří na Kaddáfího. Ten se těžce zvedá, rukama si opráší parádní bílou uniformu. Začne hledat na zemi Zelenou knihu, která mu při pádu vypadla. Po chvíli ji najde, opráší ji a začne z ní znovu předčítat.

Kaddáfí: Slyšte, slyšte, co píše má Zelená kniha. Strany ve vzájemném boji sahají ne-li ke zbraním, což se stává zřídka, pak k pomlouvání a zesměšňování činnosti druhé strany. Je to boj, který je nevyhnutelně veden na úkor vyšších a životních zájmů společnosti. Aby dokázala neschopnost nástroje vlády, musí opoziční strana zničit jeho vymoženosti a vyvolat pochybnosti o jeho plánech, i když jsou tyto plány prospěšné pro společnost. V důsledku toho se zájmy a programy společnosti stanou obětí boje stran o moc. Ten je proto pro společnost politicky, sociálně a ekonomicky destruktivní. A navíc mohou být strany kupovány nebo podpláceny zevnitř nebo zvenčí.

ří k nám vstupují, to dělají z programových důvodů, a ne proto, aby k funkcím či zakázkám pomohli někomu, kdo svými názory sociální demokrat není“. Tento výrok se skutečně dá brát těžko jinak než kouzlo nechtěného. Jinými slovy vlastně netvrdí nic jiného, než že sociální demokracie bude státní zakázky rozdělovat čistě podle stranického klíče, že tedy pro její získání se bude třeba prezentovat jako sociální demokrat. Hledal-li někdo definici klientelismu, Jiří Dienstbier mu ji poskytł v jazykově vyříbené a uhlazené formě. Bohužel v okamžiku, když se ho reportér ptal na to, jak mu naopak zamezit. Blábol o tom, že „sociální stát, …, dává možnost co nejširšího uplatnění všem lidem“ o pár řádek dál patří asi stále k povinné výbavě každého sociálního demokrata, ať je v propadlísti dějin Paroubek, Gross, Špidla nebo kdokoli jiný. Toto uplatnění se je bohužel možné vztáhnout pouze na ty, kteří na sociálním státu participují. Jakmile se tento okruh rozšíří na větší skupiny obyvatel nebo dokonce na všechny, zákonitě prakticky i ideologicky kolabuje. Dokud si to sociální demokraté nepřipustí, o nějaké obnově či reflexi těžko může být řeč. Proto je sporné, zda právě Dienstbier má být představitelem oné „nové a moderní“ sociální demokracie, která osloví i intelektuály a hlavně mladé lidi. Rozhodně více než programem sociální demokracie by je oslovil skutečnosti, že zachraňoval a zachránil fotbalový klub Bohemians.

Na letošním festivalu dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět došlo k zajímavosti, která prošla bez zájmu veřejnosti i novinářské obce. Dramaturgie festivalu se logicky snaží o co největší různorodost a zastoupení odlišných témat. Proto jedinou zemí, které byl věnován více než jeden film, byl Afghánistán. Ovšem jedinou zemí, které byl věnováván hned filmy tři a ještě na totožné téma, bylo Rusko. Filmy *Chodorkovskij*, *Mějte mě rádi prosím* a *Spravedlnost pro Sergeje* pojednávají o tristním stavu ruské justice, jejím zpolitizování a úrovni ruské demokracie vůbec. O možnosti uplatňování občanských práv v Rusku a marasmu pod formální skořápkou „demokracie“ to bohužel vypovídá samo o sobě, natož pak po shlédnutí alespoň jednoho z nich. Pochopitelnou reakcí občanů je rezignace. Otázka je, na jak dlouho.

Chťel jsem ještě probrat revoluce v arabském světě, nicméně to nestíhám, o těch až příště. S pozdravem,

Petr Mach

Kaddáfí zmlkne. Tma. Světlo se po chvíli stočí ke stolu Kristýny Kočí.

Vích: My jsme tady jako v Jiřikově vidění.

Dobešová: My už jsme uvažovali, že uděláme novou stranu.

Kočí: No, vždyť počkej, my máme na účtech už 120 milionů na novou stranu.

Hlas Kaddáfího (reflektor stále nasvěcuje jen stůl Kočí): Já si dám kapučínko.

Vích: Tam je hromada kmotrů, těch óděesáčských.

Kočí: Samozřejmě hrají s téma ODS kmotrama, ale s téma, který to chtějí změnit. Já chci, a na tom si budujeme ten image, chci být ten čistej. Kdybys to viděl, ten pořad na ČT, byla jsem klidná. *Tma. Kužel světla shora nasvítí Kaddáfího.*

Kaddáfí (v ruce drží šálek s kapučínkem): Slyšte, slyšte, co píše má *Zelená kniha*. Hra stran je podvodnou fraškou založenou na klamně formě demokracie, mající mocenský, sobecký obsah, založený na manévrech, tricích a politické hře.

On jiného, zatím neosvětleného stolu, se ozve dábský smích Víta Bárty.

Tma. Reflektor se vrátí ke stolu Kočí.

Kočí: Ti naši pičusové, oni potřebujou čas. Mít čas, aby si to přčetli v těch novinách. Hele, já, jak jsem úplně v klidu, tak nemám problém chodit všude, všem všechno povyprávět, furt dokola, a ty lidi mi věřej.

Ke stolu Kočí přistoupí plukovník Kaddáfí. Vedle Kočí po celou dobu sedí Tlučťoř a hnětí ji rukou prso. Kaddáfí přistoupí až ke Kočí a pohladí ji něžně, spíš jako dítě, po vlasech. Odloží na její stůl svůj šálek s kapučínkem, z kapsy vytáhne *Zelenou knihu*, obrátí se k publiku a začne číst.

Señore Pinëro, podejte mi pero

Okultní mikroaktovka z kavárny U Štěnice

Misto děje: Kavárna U Štěnice kdesi v Praze, pravděpodobně na Malé Straně. Scéna je potměšlá, pouze kužel světla vždy zamíří na jedince či na skupinu lidí, kteří zrovna hovoří.

Úvodní obraz: U stolu sedí **Václav Klaus** a chilský prezident **Sebastián Piñëra**. Klaus má v ruce pero. Dlouze a zálibně se na něj dívá a pak uznale pokývá hlavou.

Reflektor se poté zaměří na stůl **Kristýny Kočí**, kde poslankyně sedí se stranickým kolegý z Moravskoslezského kraje, **Lukášem Víchem** a **Markétou Dobešovou**.

Kočí: Kamil se taky posral. No, oni se všichni v nějakou chvíli posrali. Ty jdi do prdele. Ty mě odpálíme. Udělá se nová čistá správná ODS.

Ke stolu Kočí přichází, zády k publiku, číšník.

Kočí: Já si dám kapučínko.

Číšník kýve na objednávku a jde k baru pro kávu. Nyní diváci vidí, že je to **Miloš Jakeš**.

Miloš Jakeš (k publiku): Je to milá holka, ale víte, kolik ona bere? Sto tisíc! Co sto tisíc, sto padesát, dvě stě tisíc. I půl miliónu občas bere!

Od jiného, zatím neosvětleného stolu, se ozve dábselský **smích Víta Bárty**.

Jakeš se ohlédně tím směrem a dodá: A ostatní, ostatní každ berou. Miliony, miliardy. Bártové a jini.

*Do kavárny vstupuje poslanec ODS **Petr Tlučťoř**. Přesedá si ke stolu Kristýny Kočí, vedle ní. Obejme ji kolem ramen, avšak ruka mu začne sjíždět k výstřihu Kočí.*

Kočí (ke kolegům z Moravskoslezského kraje): Pěta je v pohodě. Včera jsem seděla s knížetem. Hele, on se najednou probere, je hrozně pravní.

Vích (ke Kočí): Jak to všechno snášíš ten váš mladej?

Kočí: Hele, on ti je v prdeli. Slyšel, že jsme spali s Tlučťořem. Ale jako nespíme spolu, ale to jenom proto, že má tedka fofr. A abych byla přesvědčivá. Já jsem řekla, že žiju fér, tak abych byla přesvědčivá. Když se mě pak někdo zeptá: „Vy máte poměr s Petrem Tlučťořem?“,

odpovím: „Prosím vás, já jsem v životě s Petrem Tlučťořem nespala.“ Potřebuju být přesvědčivá.

Tlučťoř se tváří, jako kdyby nic neshýšel. Netečně sedí, pouze osahává Kristýně Kočí prso.

Kočí (obrátlí se hlavou k Tlučťořovi): Protože to je dost hrozný, připravuje shodit vládu, tak si měsíc nezapíhá.

Tlučťoř se začne potutelně usmívat, ale nic neříká, pouze neustále hněte prso poslankyně Kočí.

Kužel světla je stále zaměřen na stůl Kočí, z potměšlé kavárny však zazní skřehotavý **hlas Víta Bárty**: Já si dám kapučínko.

po nějaký čas fungovalo dobře. A pouhé očerňování

jim na jeho odstavení stačit nebude. Na politiku se ve své většině dali beztak z totožných motivů a některá „skandální“ odhalení jsou od počátku směšná. Třeba jako to reportéra Kmenty, že někdy před třemi lety chtěl Bárta pro svou firmu získávat klienty i za pomoci lehkých slečen. Pokud to není nelegální, ať si každý získává klienty, jak chce. Mnohem zajímavější by bylo konečně zjistit, s jakou pomocí získaly a získávaly firmy bez telefonů, majitelů, účetních uzavěrek a reálných kanceláří lukrativní státní zakázky. Takové informace však reportér Kmenta ještě na stole nenašel a obávám se, že ani nenajde.

Vývoj u VV nyní připomíná poučku o revolučních koncích, tedy okamžik, kdy revoluce začne požírat sama sebe. Právě to totiž předvedla bývalá předsedkyně poslaneckého klubu VV Kristýna Kočí. Soupoutníci revolucionáři Škárka a Huml zatím projevíli více duchapřiplostnosti, skrývají se na neznámém místě. A pak že je politika nudná. Já si naopak myslím, že za své peníze daňových poplatníků toho vidíme mnohem více, než jsme si tzv. předplatili. Sporným zůstává jen osobní vkus, tedy zdali bychom se nechtěli dívat na něco jiného. Kvadraturu kruhu tradičně uzavřel Václav Klaus, který následovníkům v čele ODS z ne zcela jasných důvodů šlape neomylně na kuří oko. Možná si ani nepřečetl průzkum veřejného mínění a správně odhadl, že chceme sledovat něco jiného. Se svou skromností nám pak ústava neústava naservíroval vlastní představení, kterým do průběhu vládní krize zasáh výrazněji, než by se zpočátku zdálo. A přestože tvrdí opak, než aby ji zkrátil, tak ji prodloužil. Pokud by navrhované ministry odvolal hned, došlo by k radikálnější obměně vlády včetně výraznějšího oslabení vlivu VB, tedy procesu, který nyní premiér odložil na červen, pokud bude ještě premiérem. Svým krokem dal prezident čas k nadechnutí Věcem veřejným, což proklamovanou „deabelizaci“ odsouvá do říše snů. Kromě oslabení Nečase lze tak za jeho pohnutkami vidět už pouze snahu pomoci Vítu Bártovi. Nicméně ani tím nemusí sledovat nic určitého. Jak již víme, každé jednání zahajuje Bárta omluvou. V případě jednání s Klausem to může být nečekaně účinný postup.

Pedanterie jako metoda

Na webových stránkách *Institutu pro studium literatury* (www.ipsl.cz) se Michael Špirit pustil do Slavoje Českého. „Nejnověji vydaná Vašíčkova kniha *Slavoj Český & spol. Mistrova divertimenta* (ed. Viktor Šlajchrt, Plus 2010) se od předchozích liší tím,“ píše Špirit, „že ji ze svých převážně časopisecky publikovaných sedmapadesáti statí neuspořádal sám autor, nýbrž editor.“ Pustil se tak nejen do Slavoje, ale i do dalšího laureáta Ceny Ferdinanda Dobrotivého, Viktora Šlajchrtu, což nemůžeme pochopitelně nechat bez odezvy.

Špiritovi vadí především to, že Slavoj Český, kterým jsou články signovány, „se knižním titulem podobou na pozici tématu, jímž ale není“: „Předmětem otištěných textů není autorova identita. Vlastnosti obou krytých mluvčích se neliší od vědomostních a ‚povahových‘ rysů vypravěče textů publikovaných přímo pod Vašíčkovým jménem, volba odlišné totožnosti se mi tedy jeví spíše jako projev jurodivého nápadu k obveselení společnosti kolem spontánně redigovaného *Babylonu* než cokoliv jiného…“

Vedle jurodivého nápadu s falešnou identitou a nepravým tématem pak Špirit Slavojovi vytýká bezobsažnou výřečnost: „Neliší-li se články podepisované Vašíčkem od statí signovaných pseudonymem v rovině názorů, odlišují se syntaxí. Významová zkratka či elipsa je hlavním znakem Vašíčkova stylu… Většina článků z knihy *Slavoj Český & spol.* je však zkratkou z předešlých zkratek, kde všech tří komponentů ubývá ve prospěch obnažení jejich techniky, a jejich téma vychází nakonec jako zaměnitelné, zbývá čirá elokvence. Dovedu si představit, jak se tím autor baví a jak se baví i tím, že to někoho baví, jak ukázaly též materiály publikované o minulém víkendu v denících mediální skupiny Mafra. Odmocněná břitkost je současně hladká, až laskavá a aplaudují jí především ti, kdo ve skutečnosti ztělesňují předmět Vašíčkovy sarkastické kritiky.“

Špirit ze svého literárněvědného trůnu mistruje publicistikou, která plesá nad spřízněným žánrem. Není to ve skutečnosti ale sám Špirit, který je onou *publicistikou* osloven? Zdeněk Vašíček vydal řadu knih,

které by si bezpochyby zasloužily kritickou reflexi, ale kde nic tu nic. Důvod je ovšem nasnadě: „Díky svým pevným fundamentům ztěžují kritickou repliku,“ píše Špirit o předešlých Vašíčkových pracích. Prozdílal nám B, aniž by řekl A – tedy že sám se nikdy do podobného podniku s nejistým výsledkem nepustil. Stejně jako oni vysmívání publicisté z tiskového concernu Mafra se Špirit ke kritické reflexi osmělil až právě v případě „Slavojovy publicistiky“ – ovšem s tím rozdílem, že novináři mají na repliku několik málo hodin, zatímco literární vědec, který se tématem zabývá léta, má čas prakticky neomezený. Tolik věda a publicistika. (Mimochodem Vašíčkovy sarkastické poznámky nemíří na publicistiku, jak čtenáři podsouvá Špirit, ale na akademické prostředí, kde je doma právě Špirit.)

Problém zvaný žánr

Aby se tedy kritickému duchu učinilo zadost, sáhne se po zdánlivě triviální věci, jakou se jeví být na první pohled *publicistika*. Jenže ouha, ono se ukáže, že věc možná zas tak jednoduchá není.

Předpokladem pro to, abychom smyslu písmenek shluklých do slov a vět porozuměli aspoň na základní rovině, je třeba určit žánr inkriminovaného textu. To sice vypadá banálně, ale ona to je často nepřekročitelná mez i pro autory v dotčeném oboru vyškolené. Tak třeba vystudovaný kunsthistorik Tomáš Pospiszyl v LN recenzuje knihu Vladimíra Merhauta o Boudníkovi, jako kdyby Merhautovy zápisky a vzpomínky na jeho přítele byly uměnovědná monografie, a ke všemu ještě používá strašlivé oborové ptydepe, pochytané za ta léta strávené v učení. Špiritův text je z tohoto ranku.

Co se týká Slavoje, Špirit rozeznal, že jde „o kratší texty programově zábavného charakteru“, které vznikly „z aktuálních, převážně politických a společenských podnětů“. Tím se ale jaksi u něj veškeré *literárno* vyčerpalo. Někomu by sice „programová zábavnost“ sama o sobě stačila, Špirit je ale náročný čtenář, a tak Slavojovi vytýká bezobsažnost. Co tím myslí? Člověk by měl za to, že to je naopak Vašíčkův Sla-

vov, kdo si dělá dobrý den z bezobsažnosti soudobého vědeckého provozu.

Slavoj jako téma

Vytýkat „parodii“ na bezobsažnost bezobsažnost je počínání pozoruhodné (souvisí to s oním určením žánru). Není divu, že Špirit tak Slavojovi upírá jakékoli „téma“, a staví ho do posice vykřadače Zdeňka Vašíčka, jehož myšlenky jen rozmělnňuje, dělá zkratky zkratek atd. Ve své katedrové ohraničenosti se Michael Špirit mylí. Slavoj je totiž Vašíčkovo téma zásadní!

Na rozdíl od všelijakých učených blbů, kteří se tváří důležité, jako když trůní na záchodě, Vašíček si imrvěre dělá dobrý den z omezenosti lidského poznání a autentičnost jeho počínání vězí právě v tom, že skrz Slavoje si Vašíček střílí na prvním místě sám ze sebe. Slavoj Český není vykřadač Vašíčka, kterému Špirit přisuzuje erudici i akribii, ale je naopak základní klíč k pochopení Zdeňka Vašíčka, osobně – k jeho pracím i k životním postojům.

Interpretace je obecně Achillova pata tuzemských společenských věd, které – jakmile se pustí empirie – ihned ztratí půdu pod nohama. Může za to všepohlcující tuzemské inženýrství se svým přímočarým rozvažováním nad světem (viz Špiritův oblíbený Škvorecký). Ale i ten český inženýr má víc fantasie než zdejší společenskovědní mudrc. O jedné známé pražské intelektuální rodině se říkalo: otec, syn a duch nikde. To sedí. Špirit píše, jako když pan profesor z katedry vyučuje studenty. Jeho text vypadá jako učební pomůcka, nebo slovníkové heslo a bohužel je to asi i tak myšleno. Taková vyšší odborná škola pedagogická. Být hnidopich je předpoklad pro dobrou editorskou práci – a Michal Špirit je vskutku dobrý editor. Ke kritické reflexi pedanterie ovšem nestačí, ba je věci přímo na škodu.

Petr Placák, 1. dubna 2011

P. S. Michael Špirit se ovšem nemýlí v tom, že Babylon je redigován *spontánně*. Bohužel to, hnidopich, asi myslí negativně …

Brrrrrrrrr, chrrrrrrrrrrrrrrrrr, auuuuuuuuuuuuuuuuuu

Rozhovor Babylonu s filosofem Zdeňkem Vašíčkem — dokončení z předešlého čísla

Takže světovému míru jsi obětoval vlastní stoličku.

S radostí.

To je skoro na Nobelovu cenu.

Nebo na čestný doktorát Karlovy university jako Angela Davisová.

Jak to dopadlo?

Pochopitelně z toho byl průser. Z Prahy přijeli estébáci, šel jsem k výsledku, byl tam takové frajer, který povídá: za to, že si píšete s mírovým kongresem, Vás nemůžeme dost dobře stíhat, nás by akorát zajímalo, jak se to dostalo ven. Tak to byla pochopitelně věc, o které jsem nevěděl zholá nic. Jinak jsem to ale celé sváděl na sebe, Tesaře se ani neptejte, ten ví o tom hovno, tvrdil jsem jim a sranda byla, že Tesař říkal to samý, ale na moji adresu.

Po úspěchu na kongresu v Moskvě vás s Tesařem asi rozesadili.

Nejenom nás, ale úplně všechny rozvezli – z Plzně do Lito-
měřic, do Valdic, do Ostravy, do Olomouce.

Tys šel do Ostravy…

Jo. Tam už byli pěkně vysraní, nešetřili místem a cely, ve kterých jsme spali a pracovali, nebyly propojeny. Mezi vězni tedy byla vždycky jedna prázdná cela – ta na práci v noci a ve dne ta na spaní, takže jsme se navzájem nedotukali

S Holomíčkem se znáš z Trutnova?

Jo, on byl z Janských Lázní. Dokonce byl jeden čas zaměstnancem v muzeu. Někdo mi ho tam přivedl. Bóža byl zubožený, hladověj, tak jsme ho nakrmili, byl úplně v prdeli, tak se ho ptám, co dělá, on že je fotograf, tak jsem ho vzal. Samozřejmě jsem po něm žádnou práci nechtěl, jen v srpnu 68 aby foto-
grafoval Rusy. Tehdy se to nějak prokeclo, kdo všechno v tom muzeu je a dveře se tam netrhly – samý podezřelý existence, máničky, trampové. Samozřejmě, že za žádného jiného režimu, než za bolševika, by takový hrozný flákání nebylo možný. Taký existoval neobyčejně příjemný žánr, pomlouvání bolševika, což bylo činně opravdu s gusem a člověk se srdečně bavil. Dneska už to smysl bohužel nemá.

Jak to fungovalo po kriminále?

StB měla takovou normu, jak jsem se později dozvěděl, mě z prvních tří zaměstnání vyhodit. Když si to splnil, tak jsem se upíchl v panelárně, kde jsem si zlepšil fyziku. Pak jsem v novinách narazil na inzerát Kovodružstva Druků, výroba vzduchotechniky, že hledají expedienta a řekl jsem si, že to zkusím. Přijdu tam, vedoucí sto dvacet kilo, taška plná piv, hned mi tykal, tak já taky, a poněvadž jsem věděl, jak to chodí, zkraje povídám, že jsem byl zavřenej. On na to, že to je tam každé druhej. Tak jsem to otočil vejs a povídám – za politiku. On, hm, aspoň máš nějaký přesvědčení, Tebe беру – vy jste kluci inteligentí a musíte držet hubu.

Já na to- no dobře, ale co stranická organizace? On se vyklonil z okna a zavolal: „Aničko, pojď sem.“ Vstoupila Anička a on povídá: „Aničko, je tady soudruh, který byl zavřenej.“ „Ano, soudruhu.“ „Kvůli politice.“ „Ano, soudruhu.“ „Tak já ho přijímám.“ „Ano, soudruhu.“ „Tak dobře, můžeš jít.“ „Ano, soudruhu.“ To byla vedoucí stranické organizace. No, vynikající, vynikající šéf, co ten se mě navytahoval z různých průserů. Estébáci, když zjistili, kde pracuju, naléhali, aby mě propustili, ale on se nedal: klid, soudruzi, my si ho převychováme sami.

Taky to ovšem chtělo občas vsý. Pozval si mě, šoupnul mi krabičku cigaret a povídá, viš, Zdeňku, já nejsem moc od toho slova – mám mít řeč ve stranický organizaci, můžeš mi něco napsat? Cha cha cha.

Vážení soudruzi, už Karel Marx tvrdil …

To viš, že jo. A i jinak to tam bylo dobrý. Na sprchách se třeba dva chlapi začli mlátit, kdo byl horší – bolševici nebo nacisti. Odcházím pak do zahraničí, loučím se, a jeden místní bolšán mi povídá: Doufám, že těm bolševíkům tam dáš pořádně zakouřit!

Jak jsi se dostal k archeologii?

Ve vězeňské knihovně měli Neustupného *Pravěk lidstva* z roku 1946. Tak tu jsem zvládl (až na ta místa na listech vytrhaných vězni na balení tabáku). Později mne napadlo, jak na to všechno mohli archeologové z těch střeptů přijít a sepsal jsem si to. Nakonec se z toho stala učebnice pro americké university vydaná v Cambridge University Press.

Výstudoval jsi mj. historii. Je to věda nebo co to je?

Věda to není, ale co to je, na to jsem nepřišel.

Etnografie, antropologie, sociologie – nejsou tyhle obory tak trochu iniciační obřady o společenské vědy obohacené verse kultu voodoo, možná i s prvky kanibalismu?

Zasvěcují do něčeho, iniciují k něčemu – jenže o tom nic nevědí.

Mně se v tomhle ohledu strašně líbila historika s Malinowským, kterou jsi zmínil v knize *Minulost a současnost, paměť a dějiny* (spolu s Františkou Mayer), kterého domorodci – když prováděl terénní výzkum v Melanésii – považovali za „podivnou osobu kladoucí idiotské otázky s neznámým, pravděpodobně sakrálním cílem, jak to dosvědčil tamní misionář“.

O sakrálnost není u domorodců nouze, bez rituálů se neobejdou, s čarodějnicemi se stýkají denně. A když Malinowski ty čarodějnice neviděl, musel platit za idiota.

Etnografie či antropologie etc. mně vždycky trochu zaváněla například entomologií (motýli umějí mluvit, dokonce se i hádají, jak napsal Rudyard Kipling a Darwin to doplnil: jistý druh bábobeč vydává slyšitelné zvuky, když vábí samečky ke kopulaci). Neměl by se někdo chopit *terénních výzkumů* třeba v Akademii věd České republiky – jak to tam je s vydáváním zvuků, kopulací apod.?

Brrrrrrrrr, chrrrrrrrrrrrrrrrrr, auuuuuuuuuuuuuuuuuu.

Jdeš na oběd?

Jo, jdu.

Petr Placák

Brno, 23. února 2011

TANEC PRAHA 2011

6. – 29. června 2011

XXIII. Mezinárodní festival současného tance a pohybového divadla

Ponec, Hudební divadlo Karlín,
Nová scéna ND Praha, Brno, České Budějovice,
Český Krumlov, Choceň, Pardubice, Plzeň,
Olomouc, Ostrava, Valašské Meziříčí

Více informací včetně detailního programu
zájemci naleznou na www.tanecpraha.cz.

Zdeněk Vašíček

20. května 1933 – 13. dubna 2011

Podmínky volby

Vážení přítomní,

proč truchlit? Truchlit můžeme nad vládou, nad stavem svých financí, nebo taky sami nad sebou – nad Zdeňkem Vašíčkem se můžeme jenom radovat.

Svou kariéru vzdělance zahájil na gymnasiu v Kyjově, kde nejdříve propadl a nakonec byl vyloučen. Maturitu si pak dodělal na dělnické příprave v Gottwaldově, což bylo prozíravé. Zatímco šprtové museli sklopit uši, aby je na vysokou vzali, Vašíček vstoupil na universitu vzpřímeně, hlavními dveřmi, neb svou secesí z gymnasia mezi proletáře získal dělnický původ.

Zatímco blbově, svazáci atd., kteří měli, mají a vždy mít budou neodolatelné nutkání vrtat díry do světa, pokračovali ve šprtání, Vašíček vysokou školu v poklidu proflákal – už jenom proto, že byl inteligentní. Na konci studia měl pak jedinou starost – najít si nějaký zašitý archiv, kde by ho nikdo nebuzeroval. To se mu podařilo. Krkonošské muzeum v Trutnově proměnil na společenský salón nadregionálního významu.

Rovněž normalisaci začal Vašíček úspěšně a sice pobytem v nápravně výchovném zařízení Plzeň-Bory, kde si především upevnil světonázor. Zatímco bývalí spolužáci a další z jeho generace se lopotili s ohýbáním páteře v různých společenskovědních ústavech, Vašíček si na Borech v klidu sestavoval sichrhajsky a vedle toho si připravil poznámky pro knihu, která pak vyšla v Cambridge a stala se základní universitní příručkou v anglosaském světě.

A aby blby jó naštal, podepsal Vašíček Chartu 77. Ne snad z toho důvodu, aby se stavěl proti nějakému režimu, ale z prostého alibismu, jak řekl, protože by nesnesl takové ty pátrave krhavé oči, až by se ho později někdo zeptal, proč ji nepodepsal.

Šel dělat do panelárny, kde si podle svých slov zlepšil fyziku. A i jinak si to pochvaloval. Řediteli psal projev pro stranické schůze, které prokládal vymyšlenými citáty z Marxe. Vašíček nezažhořkl, aniž když šel z panelárny učit na university do Říma nebo do Paříže, ačkoli to musela být zkušenost z nejstrašnějších. Ale i ta byla dobrá.

Panelárna, universita, vězení, Charta 77 totiž nebyly pro Vašíčka determinanty, které jednou provždy nasměrují psychický vývoj nedospělce, ale byly to brány ke svobodě – Vašíček vystudoval filosofii a přednášel na universitách, aby nebyl akademik, Vašíček byl ve vězení, aby nebyl vězněm, Vašíček podepsal Chartu, aby nebyl chartistou.

V doslovu k Srdci nemoty Vašíček napsal, že Joseph Conrad si vytvrtele klade otázku, jak člověk obstojí sám vůči sobě, vůči podmínkám, které si sám zvolil – odtud Vašíčkovy knihy *Přijetí podmínek* a *Podmínky volby*. Zdeněk si všechny podmínky stanovil v životě a nakonec i ve smrti sám. To je základ k tomu, aby člověk neprohrál.

Kdykoli si na něj vzpomenu, tak mám radost, ba se mi chce smát.

Petr Placák

Prosloveno 20. dubna 2011 na pohřbu Zdeňka Vašíčka ve Wiesnerově brněnském krematoriu.

pokračování ze strany 3

Kaddáfí: Slyšte, slyšte, co píše má Zelená kniha. Fyzická struktura, přirozeně odlišná u muže a ženy, vede k rozdílné činnosti jejich různých orgánů, které způsobují přirozené rozdíly psychiky, nálad, nervových stavů a fyzického vzezření. Žena je něžnější. Žena je pohledná. Žena se snadno rozplácí. Žena se snadno poleká. Vcelku je žena jemná a muž je hrubý v důsledku své vrozené podstaty.

On jiného, zatím neosvětleného stolu, se ozve dábelský smích Víta Bártý.

Dobešová: Co prezident?

Kočí: Ten je jedinej jako nebezpečnej.

Tma. Po chvíli reflektor osvětí tvář Václava Klause. Ten uznale kývá hlavou, stejně, jako před tím při pohledu na pero. Opět úplná tma. Soetlo pak zamíří zpět ke stolu Kočí.

Kočí: Akorát, že řekneme, a už se to blíží, on se taky posere při tom nárůstu těch informací.

Ozve se hromová rána. Tma. Pokračuje hřmění jako při prudké bouři. Tma. Po chvíli se objeví v matném světle stůl, odkud se dosud ozýval hlas Víta Bártý. Vít Bártá se vztyčí a obrátí se k publiku. Ale není to vlastně Vít Bártá. Je to dábel, který vypadá jako Vít Bártá. Je to Vít Bártá s rohy, kroví podlitýma očima, ocasem a kopytem. Otočí se a vydá se ke stolu Václava Klause. Tma. Stůl Václava Klause je nyní osvěcen červeným světlem. Piněra už u stolu nesedí. U Klau-sova stolu teď sedí dábel-Bártá, ležérně, nohu přes nohu. Klaus má před sebou červené desky z kůže, v ruce křečovitě svírá luxusní pero, ale ruka se mu klepe.

Dábel-Bártá: Jistě si vzpomínáš, Václave, co jsi před lety podepsal. Že mi dáš duši, když zařídím, že jako prezident dosáhneš světového věhlasu. A vidíš, slib jsem splnil. New York Times, BBC, CNN, na youtube miliony shlédnutí. Jak kradeš v Chile pero! Cha, cha, cha, cha, cha, cha…

Bártův dábelský smích nabývá na intenzitě. Z kavárny se ozývá křik a jekot. Je slyšet padající židle a stoly, zvuk rozbitého skla. Tlačenice, panika. Bártův chechot je stále intenzivnější, až přejde v bouřkové hřmění. Scénu začnou matně osvětlovat blesky, vyvalí se kour, je cítit sirný zápach. Opona padá.

Po chvíli, když vše utichne, se před oponu přisouřá číšník. Vlastně Miloš Jakeš oděný jako číšník, s tácem plným šálků od kapučínek. Nevěřicně krouží hlavou. Ob-
ráťe se do publika a pronese:

Jakeš: To není jednoduchý proces, ta přestavba. Není. To je proces, bych řekl, v kterým se ne každý dost vyzná. A proces, do kterého mohou vstoupit nepřátelé. Z toho Červeného Hrádku potom na videonahrávku vybrali, co se jim hodilo, přetřeli a tak, a udělali z toho velikou záležitost, která měla zdiskreditovat mě i komunistickou stranu. Vnitřní nepřátelé té diskuse zneužili.

Sestoupí pak z pódia mezi publikum. Prochází mezi diváky a říká jim: Jestli máte nákej hrnek, náký to sklo dopítý, tak mi to dejte tadydle na tác, a běžte domů, tady už není nic k vidění. Běžte domů, rozejděte se…

Publikum postupně odchází, celá hra vyznívá do ztracena.

pro Babylon poskládal **Josef Mátoha**

Poznámka: Osoby i jejich výroky jsou autentické, pocházejí buď z nahraných projevů zde vystupujících osob, anebo z dokumentů písemných, jako je tomu v případě *Zelené knihy Muammara Kaddáfího*. Smyšlený je pouze stříh výroků a chování postav na jevišti. K drobným stylistickým úpravám některých citátů došlo výjimečně, a výhradně kvůli jejich lepšímu vkomponování do textu – jejich smysl zůstal beze změn. Pouze u postavy dábla, u nějž nelze žádné ústní ani písemné projevy věrohodně doložit, se autor spolehl na vlastní fantazii. Za případné preklepy se omlouváme.

pokračování ze strany 1

dobnes ublížení, což nechápu: Věděli přece, proč ten postoj zaujali a že to taky bude mít nějaké následky, tak co?

Některí do toho spadli více méně náhodou.

Ano, někteří se snažili udržet a nešlo to, protože měli špatný kádrový profil – ti se pak mohli cítit ublíženi, mít pocit velkého životního poškození. Ale nás díky tomu, že jsme se rozhodli sami, že nás k tomu nedotlačili, tak nás něco podobného vůbec neprónásledovalo, ačkoli můj muž to tak mohl brát, protože se v těch fabrikách opravdu de facto udržel.

Nestráničci, kteří překali únor v nakladatelstvích, vám nenabídli překlady?

V 50. letech se lidé ještě dost báli, a taky u nás nikdo moc nevěděl. Stýkali jsme se vlastně jen s tím Emanem Fyrtou, Andulou Hrubínovou, Petrem Koptou a bratry Hendrychovými – Zdeněk chodil taky na fakultu k Čermnému a byl taky vyloučený, zároveň hrál první housle v Národním divadle. On i jeho bratr Milan měli literární ambice, z části je i realizovali. Dost brzo nás začal navštěvovat Zdeněk Urbánek a hodně jsme se vidali s Jirkou Kolářem v době před zavřením i po zavření.

Petr Kopta mi pak něco dohodil, ale to bylo až na přelomu 50. A 60. let – po celá 50. léta jsme o nic nezaváděli. Když můj muž poslal někam verše, tak mu to přišlo vždycky zpátky, a to i od lidí, kteří později tvrdili, jak jsou ty jeho věci úžasné. První sbírku vydal v roce 1958 – to byly venkovské prózy, které nikoho nedráždily.

Já si to třeba srovnávala se situací osmašedesátníků za normalizace, lidí, kteří byli ve straně, ale pak spadli nebo vstoupili do disentu a dvacet let, aniž by věděli, že se to někdy otočí, se chovali bezvadně. Oni ovšem měli po roce 1968 za sebou zázemí, my jsme v roce 1948 neměli nic, o co bychom se mohli opřít. Když jsem šla tehdy pracovat jako zdravotnice, tak jsem tam byla jako ta poslední ficka, a přitom člověk věděl, že má navíc. To sráželo pochopitelně sebevědomí.

Vyhrabat se z toho trvalo dost dlouho. Byla to taky velká ztráta sil, což platilo hlavně u mého muže. Jistě, člověk se může živit čímkoli, ale ta továrna mu opravdu brala síly – musel se naučit pracovat u soustruhu, aby nás mohl uživit, musel dělat šichty, takže spal jednou v noci, podruhé odpoledne, domů chodil unavený a kde byl čas na psaní?

Takže takhle to jeho dílo je „minoritní“. Užívám termínu, který se ke mně donesl, což mě hodně naštválo, protože ho vyřkl člověk, který celou tu dobu psát a tisknout mohl. Pochopitelně minoritní je, ale z některých úst to zní, řekla bych, nepatřičně.

Scházeli jste se tehdy s přáteli v nějaké restauraci?

Kousek od fakulty v Karlově ulici hned z kraje, ještě před Malvazem, byla taková malá hospůdka, která měla za výlohou zelené kalich – to dneska už nikdo nepamatuje. Takže jsme tomu říkali U Kalicha, a tam jsme se scházeli. Byly tam asi jenom čtyři stoly a když tam člověk přišel, tak tam vždycky někdo z toho našeho okruhu seděl. Trávili jsme tam přestávky mezi přednáškami, případně i večer. Zpívali jsme si, zvláště můj muž jako Moravák uměl spoustu písniček, Petr Kopta hrál na piano.

Vedli jste k tomu politické řeči?

V téhle hospodě ano. Kromě nás tam málokdy někdo byl, takže my jsme se tam bavili zcela otevřeně. Měla jsem ovšem kamaráda, který jednou na Silvestra v tramvaji zvolal „Ať zhyne bolševismus!“, a v tu ránu u něj stáli dva pánové, vyvedli ho, měl soud a viděli jsme ho asi až za půl roku. To byly doby, které si dnes někdo už těžko představí. Po tom 68. roce to už byla taková kocovina a rozklad.

Rok 1968 byla mezní hranice, kdy šla ještě v této zemi oživit předbolševická mravnost?

Možná ano. Do roku 1968 se ještě obecně vědělo o mravních hodnotách. I když sice kolabovalo, kdo mohl, lidé ještě věděli, že dělají něco špatného. I to heslo, kdo nekrade, okrádá rodinu, se říkalo ještě ironicky, zatímco dneska se mně zdá, že lidé už ani nevědí, že dělají něco špatného – berou to jako samozřejmost. To je dílo normalizace! Kdyby 68. rok mohl volně pokračovat, tak bychom dnes nebyli v takovém morálním strabu, v jakém jsme.

Tu profesionální „užakčenou“ nepoctivost začali estébáci všech možných druhů, kteří měli náskok, vyznali se a měli styky. V obchodních podnicích byli vesměs lidé, kteří se jim upsalí, takže to byli lidé bezpáteří, tak co bychom dnes od nich čekali – šli tam kvůli kariéře a po listopadu to pak jenom zúročili. A mládí? Ti se těmhle praktikám velmi rychle od rodičů přiučili, aspoň tedy někteří. Jistě, zaplatpánbů za to, že je to, jak to je, ale rozdíl od 60. let je možná v tom, že to byla doba naděje, pořád se to vylepšovalo, kdežto dnes slovo naděje není vůbec na pořadu dne.

Mohl váš muž v 60. letech publikovat?

Koncem 60. let byla hezká doba, ale nebyla to ještě úplná volnost. Když můj muž vydával sbírky, tak to bylo tak, že vždycky nějaká básně, byly nepřijatelná – to byla vždy jednáni s redaktory, že tyhle verše musí vyndat atd. Muž je tedy vyndal a šoupl je do další knihy, takže ty sbírky tak úplně nesvědčí o jeho vývoji, protože v nich neustále

cestují básničky, které nemohly vyjít dřív. Vlastně až teprve v 69. roce, v té poslední sbírce, ještě předtím, než nastoupil Husák, mu vydali všechno, co jim dal – a jsou tam i verše, které čekaly na vydání od roku 1955.

V 60. letech ale začaly překlady. V Mladé frontě jsme měli hodně dobrého kamaráda Vladimíra Kafku. Kolem něj a Franty Černého, který po listopadu vyslancoval v Německu, vznikla taková větší parta. Byli tam překladatel František Jungwirth, Honza Zábrana, Honza Scheinost, syn Scheinosta, který byl zaměstnán ve Výchradu, redaktorka MF Zdenka Koutenská. Kafka jednou přišel s tím, že něco pro nás má, ať si přilepíme, protože my s téma třema dětma měli pořád strašněj finanční problém. Přinesl knížku s tím, že to bude překládat muž, jako spisovatel. Jeho ale překládání nebavilo. Tak jsem si k tomu sedla sama a začala to psát do stroje, že to bude takový podstrojník pro mého muže. Když pak Vladimír přišel, řekl, že to je dobrý tak, jak to je, že to je hotový. Tak jsem vlastně začala překládat pro Mladou frontu.

Z francouzštiny.

Ano, ostatní jazyky zvládám jen pasivně. Postupně jsem se odvrátila od beletrie, přičichla jsem k filosofii a přišla na to, že to je pro mě zajímavější práce, takže překládám společenskovední věci. Taky mně francouzská beletrie příliš nesedí, je taková moc vykoumaná, racionální, což je naopak dobrý ve filosofii. Překládala jsem třeba Ricooura, ale to bylo na mne příliš, takže nevím, jestli jsem to trefila, jestli to po mně nemuseli opravovat. Nejvíc mi sedí filosofická esejistika.

Raymond Aron.

Arona jsem dělala, ale to nebyla zrovna radostná práce – byl moc tlustý, měli jsme to dělat tři, já byla tehdy zanepřátelněná něčím dalším a řekla jsem, že udělám to, co mi nechají, takže mi samozřejmě nechali ekonomiku. To byla otrava tak přiserná, mně to navíc ekonomicky vůbec nemyslí, takže mě to stálo hodně lámání hlavy. Aron je významný autor, tenhle překlad mě ale netěšil.

Co vás tedy bavilo?

Kdysi jsem se zajímala o nový román – to byla taková ta dychtivost poznat to nové ve francouzské beletrii. Na čem jsem si opravdu užila, byla Exupéryho *Citadela*. To je úžasně bohatá kniha a úžasně napsaná, dlouhá úvaha o všemožných životních tématech, která probíhá celá v metaforách a je to opravdu knížka i do života, taková bible. Někoho může asi odrazovat, že to má takový biblický tón, to asi Exupéry vypouští, když knihy v závěru redigoval, ale tohle doplňovat nestihl, takže je to tak, jak to z něj rovnou vyšlo. Má to takový patetický tón, což je lecko-mu nepřijemné, že to ani nepřekousne, ale když se smíříte s touhleto polohou, tak tam najdete skvosty. Když v životě na něco zásadního narazím, tak mi často v mysli vyvstane odpovídající pasáž z *Citadely*. Taky překlad velké historické studie J. le Goffa *Zrození očiště* to pro mně bylo doslova dobrodružství, sledovat, jak autor v chodu staletí vystopávává zrození a vývoj jednoho pojmu.

Pak mě těšil Gabriel Marcel, kdysi, to bylo prima, pak trochu Lévinas, což byl zajímavé setkání s jeho uvažováním přes Starej zákon, to mi sedí. Sama jsem si když dala ke katolíkům, docela i ochotně, i když spíš proto, abych si mohla vzít muže v kostele, protože všechny státní úřady byly zprofanované. Nejsem ovšem praktikující.

Odкуда čerpáte čístinu?

Z četby, neustále čtu. Musím číst a bez písmenek nemůžu být, takže se nedívám ani na televizi, protože bych nestačila přečíst všechno to, co si přečíst chci.

Koho si z té doby vážíte?

Za prvé to byl můj muž, který sice nebyl žádné bojovník, ale byl jako skála – pro něj nepřicházelo vůbec v úvahu nějaké klíkování ať už v čemkoli. Pak Petr Kopta a Eman Frynta. Zpětně si říkám, že jsem tehdy ani nedoceňovala, jaký úžasně cenný člověk byl právě třeba Eman, protože když má člověk toho druhého tak blízko před očima, leccos může nevidět. To byl hodně blízký kamarád, který jeden čas u nás seděl denně. Pak taky Zdeněk Urbánek, Jirka Kolář ... Na Vladimíra Kafku také hodně vzpomínám. To byl velmi nadaný, oduševnělý člověk, chytrý, který zároveň pomáhal – snažil se dávat dohromady chytré lidi.

Jak se choval Hrubín?

To bylo trochu problematické. Já ho vnímala spíš přes jeho sestru, která byla radikálnější. On samozřejmě nebyl ve straně a myslel si svůj, ale byl takový váhavý a přece jen se dost bál. Na sjezdu spisovatelů po maďarských událostech v roce 1956 byly dva důležité projevy, Františkův a Seiferta. Když si je ale přečtete, tak to je rozdíl – Sei-

že spíš bych pak řekla, že jsem si cenila lidí, kteří byli navíc zajímaví, jak byl například Holan.

Jak vzpomínáte na Zábranu?

Honza Zábrana patřil k našim nejužším přátelům. Když pak vyšly jeho deníky, byli jsme dost překvapení, že to není úplně ten Honza, jakého jsme znali. V těch denících si ulevil od toho, co mu všechno leželo na srdci, z toho se vypsal, ale v reálu to byl zábavný, vtipný, veselý člověk, který měl rád společnost. To byl Zábrana, kterého jsme znali my. Třeba jsme věděli, že má rodiče zavřeny, to ano, ale o tom on nemluvil.

Ze Zábranových pamětí byli všichni nadšení, ale mně vadilo, jak je to ukouřený a ublíženec.

Ne jo, ono mu ale zle asi bylo.

No jo, ale byli lidé, a byly jich stovky, kteří na tom byli nesrovnatelně hůř, a nekňourali, naopak.

Samozřejmě, ale to je to, že tam je jen ta jeho půlka – ten živý člověk, kterého jsme znali my, tam není. On byl nucen, daleko víc než my s mým mužem, se kvůli své

práci stýkat s lidmi, na které pak nadával – a překladatel byl mimochodem skvělý, klobouk dolů, on těm věcem třeba i pomáhal, i detektivky, všechno udělal skvěle. My jsme ho ale znali jinak, než jak vysvítá z těch jeho deníků.

Jak jste zažívali rok 1968?

Nás srpen moc nepřekvapil, my jsme si mysleli, že to neprojde. Mluvílo se pořád o tom, že už jsou na východních hranicích a čekají jen na záminku, aby se sem vtrhli.

Srpen 68?

To jsme zažili těsně po návratu z dovolené a hned jak jsme se vrátili, začali jsme malovat byt a do toho přišel 21. srpen. My jsme všechny ty horečnaté dny strávili uprostřed rozstaveného a rozmalovaného bytu a nebyli jsme schopní to vůbec uklidit, protože jsme pořád někde lítali.

Emigrovat vás nenapadlo?

V těch dnech byl, myslím, Vladimír Kafka v Německu, telefonovali jsme si, a on nám nabízel možnosti nějakého pozvání, ale my jsme o tom vůbec neuvažovali. Muž byl spisovatel, těžko by přecházel na jiný jazyk, měli jsme tu kořeny, děti, já svou matku. Vůbec nikdy nás to nenapadlo, ale jestli to bylo dobro nebo špatný, to vůbec nehodnotím – ať každý žije, kde chce.

Kdy u vás začala normalizace?

Muž spolupracoval s tvářistv v nakladatelství Horizont, což byl původně projekt Socialistické akademie, kam pak ale nastoupili pan Mandler, Lopatka a Jirka Němec, a když na začátku normalizace dostal Mandler, který byl ředitelem, výpověď, všichni ostatní redaktori podali na protest proti tomu výpověď sami. Takže muž byl opět na volné noze. Pak se mu povedlo nastoupit do Slovanské knihovny, kde byl až do Charty. Po ní dostal vyhazov úplně a nastaly zase ty fabriky.

Jak vzpomínal na Mandlera?

Jeho vztahy s tvářistv byly možná trochu problém. Oni měli samozřejmě ohromné snahy, když se člověk podívá do *Tváře*, tak co oni vytahovali za texty, to bylo bezvadné, ale působili trošku jako sekta. Jako kdyby pořád hlídali, aby ten druhý někam neuhnul. Takže že by byl můj muž přímo jejich kamarád, to ne, ale byl rád, že mu tam tisknou věci, protože platforma toho časopisu, programové nemarxistická, byla velmi příjemná. Kterápak jiná tehdy byla?

Jak se váš muž dostal k Chartě?

Přes Zdenka Urbánka. Taky jsme se stýkali hodně s Topolovejma. Protože chodím ráda do divadel, zatímco Jirka Topolová ne, takže občas jsem jí v době, kdy už jsem žila sama, zastupovala. Topol může být přes děti spokojený, mají nadání, ale kěz by byl i sám se sebou, tím si moc jistá nejsem.

S Havlem jsme se poznali, když byl úplně mladický na vojně. Přihlásil se k mému muži, což Havel dělal – sledoval, co se děje v literatuře a přihlašoval se různým lidem. Já jsem se pak přizívovala v divadle na Zábradlí, asi tři roky od roku 1960, právě v těch počátcích, pomáhala jsem v baru a trhala listky. Havel tam přišel původně jako technik. Chodila tam za ním Olga, ještě než se vzali. Začala tam pak taky pracovat a spolu jsme dělaly uvaděčky, takže jsme se dobře znaly. Začali jsme se navštěvovat a patřili jsme myslím k širšímu okruhu Havlových přátel – protože on těch přátel a známých měl opravdu hodně.

S kým jsme se často stýkali, byl Vohryzek a Mirek Žilina, což byl zajímavý a zvláštní člověk – jeden z našich velmi blízkých přátel. On mě vlastně provázal od začátku manželství, kdy jsme se poznali, až do své smrti, a furt to byl kamarád, i když poslední léta se mi zdálo, že na tom nebyl psychicky nejlíp. Moc nepsal, pár doslovů atd., ale co napsal, bylo úžasně dobré, je strašná škoda, že toho nepsal víc. On měl rád undergroundový prostředí a to ho totálně pohlovalo.

Já ho právě pamatuji z 90. let s hospod s pivem a se startkami, jak se usilovně snažil sledovat debatu několika opilých pomatenců a v nesmyslu poctivě hledal nějaký smysl.

Samozřejmě.

Zdál se šťastnej.

Ano, ale ti mladší lidi se z pijatiky vyspali, ale on pak nabíral síly znovu celý den a pak už na nic dalšího neměl.

Probírali jste Chartu 77 doma?

Ne, to proběhlo tak, že přišel Zdeněk Urbánek, sedli si k tomu s mým mužem sami, vůbec mě k tomu nezavolali, a když Zdeněk odešel, tak mi muž oznámil, že to podepsal. Já jsem to tedy nepodepsala, musím přiznat, že jsem se bála, nevěřila jsem si, že by mě nějak strašlivě nevydělili. Já si dovedu všechno odříct, to klidně, ale ty vnitřáky jsem viděla až moc jako dáblý, demonziovala jsem si je, což je blbý – neměla jsem pocit, že to jsou lidi jako já, třeba jen podlí sprostáci nebo třeba i surovci, to by mě ještě neděsilo. Já ale měla pocit, že oni mohou prostě všechno. Taky mnoho mohli, ale když si to pak člověk ještě k tomu říká, tak se jich pak bojí. A já se jich opravdu bála. Když pak můj muž zemřel, říkala jsem si, že teď bych měla Chartu podepsat, protože v rodině už není žádný signatář, ale neudělala jsem to. Netroufla jsem si. Proto taky беру, že třeba takový Zábrana Chartu nepodepsal, protože se bál a řekl to. Přestal k nám taky kvůli tomu chodit.

Kvůli Chartě?

Ano. Jednou potkal dceru a povídá jí: „Majko, já k vám nechodím, ale je to kvůli Chartě. Já se bojím!“ Tak co k tomu můžete říct? To můžete jediné pochopit. My jsme to brali a měli jsme ho stejně rádi pořád dál, přestože k nám nechodil.

Chodil muž na výslechy?

Chodil, docela nás otravovali. My jsme měli ke všemu souseda, který pracoval v Ruzyni, výslechář, takže když jsme měli nějakou rodinnou oslavu, tak přišla předtím pozvánka na výslech, aby nám to znepríjemnili. Taky se o něj pokoušeli. Dvakrát v životě ho chtěli získat, poprvé dokonce už někdy asi v 65. roce. Z ničeho nic si ho pozvali, vrátil se takový pěkně přejetý, protože on si je strašně hnusil. Měli to samozřejmě dopředu vyčihnuty, viděli, že to je člověk, kterej píše, ale nemá nikde dveře moc otevřeny, že tak všelijak tím životem prochází, tak mu nabídlí, že by nemusel chodit do práce a měl by stipendium.

Po druhý to bylo hned po Chartě. Nej dřív byl u klasického výslechu, a pak hned ještě jednou, a to si ho pozvali do hospody. Už měl zastríhat ušima, on ale ještě do té hospody šel. Tam bylo ale hned, co si dá, vnitřák se chtěl kamarádíčkovat, tak se muž zvedl a odešel. Musím ale říct, že to nenesl moc dobře – on taky nebyl založením bojovník, i když byl neústupný.

Vy jste byla někdy na výslechu?

Ne, nikdy.

Někteří lidé argumentovali tím, že nepodepsali Chartu kvůli tomu, že tam bylo moc exkomunistů.

Takhle jsme vůbec neuvažovali. Bylo to vymyšlené dobře a můj muž považoval za samozřejmý takovýhle text podepsat. To je vše. Nakonec bylo přece prima, že se pod to podepsali i bývalí komunisti, že už jsou konečně na té správné straně. Viděli jsme to takhle.

Vy jste se narodila tady přes řeku

U Vltavy za Ortenovým náměstím. Byla jsem tam do deseti let a byl to tam takový ještě polovenkov.

Cínžáky tam ještě nebyly?

Ne, tam bylo velké obilní skladiště, které patřilo agrárníkům a můj tatínek byl šofer u starosty toho družstva. Kooperativa se to jmenovalo. Tatínek ovšem nebyl agrárník, ale sociální demokrat. Měli jsme služební byt v takovém domečku porostlém břechtanem, u toho byl ještě velký dvůr a zahrada, a taky tam ještě jezdili koně. Byly tam ještě přilehlé budovy, kde se vyráběl louh. Pamatuji si ještě i na ledaře. Bylo to hodně idyllický. Jak byl původní trojský most, tak pod ním existoval ještě nějakou dobu přívoz, pan Frolík tam měl takovou boudičku, před kterou byl velkánský pařez, na němž zabíjel ryby, protože byl zároveň rybář – chodilo se k němu pro vánoční kapry.

dokončení na straně 7

Kde je dostatek benzínu?

Podle libreta opery ***Benzín*** je jej hodně na tajuplném ostrově, který si ce není na žádné mapě, ale nachází se nedaleko amerického letiště Lakehurst ve státě New Jersey. Je to pro posádku vzducholodi Zeppelin 69 štěstí v neštěstí. Vzducholodi totiž dochází benzín a kapitán Ullyses Eisenhardt musí přistát, protože stroji dochází palivo. Aby se divák ihned orientoval v této skutečnosti, stojí na scéně celá řada stojanů s pohonnou hmotou. Ovšem na ostrově žije i dcera amerického miliardáře Gladys, která má schopnost v hypnóze proměňovat muže ve zvířata a mužská posádka vzducholodi ji ke kouzlům vábí. Proto se jeviště záhy hemží muži proměněnými ve zvířata. (Tato scéna byla velice vtipně ztvárněna pomocí různých zvířecích masek.) Přirozeně chce také zakotvit svého Odyssea proměnit a zařadit do své zoologické sbírky. Ten však hypnóze dokáže vzdorovat a veškeré své úsilí soustřeďuje k tomu, aby mohl pokračovat ve své cestě kolem světa, tzn. vybavit se dostatečným množstvím benzínu. Gladys je svým neúspěchem rozčarována, ale

zároveň zahoří ke kapitánovi vášnivou láskou. Snaží se jej zadržet za každou cenu. Kapitán však odolává všem svodům a nástrahám, zásobuje se palivem a nastupuje do vzducholodi. A „kouzelnice“ Gladys po veškerém marném úsilí seznává, že láska pro ni má větší sílu než umění hypnózy a odlétá s ním.

To je v kostce děj opery, kterou napsal v roce 1929 pozapomenutý rakouský skladatel **Emil Nikolaus von Reznicek**. Libreto si autor velmi volně upravil podle komedie slavného španělského barokního dramatika Calderóna. Ten se zase ve své hře zabírá antickým mýtem o Odysseovi a Kírké. Čím je toto dílo pozoruhodné? Především časovým odstupem mezi svým vznikem a premiérou. Ta se konala až v listopadu 2010 v divadle v Chemnitz (**Theater Chemnitz**). Toto divadlo v posledních letech proslulo uvedením nevšedních titulů, kupř. premiérami současných skladatelů (např. Love and other demons – Láska a jiní běsové maďarského kompozity Petera Eötvöse podle G. G. Márqueze), opomíjených kusů (např. Der Schmied von

Gent – Kovář z Gentu Franze Schrekera) či zcela zapomenutých děl (Die Heimkehr des Verbannten – Návrat vyvděnce Otto Nicolaie). V tomto směru je však i Benzín extrémně kuriózním znovujevněním, vykopávkou vyhrabanou doslova za použití kriminalistického citu, který uplatnil Dr. Bernhard Helmich. Opera nejenže nebyla dosud provedena, ale nebyla nikdy ani vydána. Klavírní výtah i partitura se nacházely v Rakouské národní knihovně. Dědic a držitel autorských práv Michael Fehrmann byl plány chemnitzkého divadla naštěstí nadšen. Posléze musel být rukopis „přepsán“ do podoby čitelné pro hráče a dopracovány orchestrální hlasy, aby mohlo dojít k provedení této fantastické veselohry s hudbou po jednoasměsátí letech.

Reznickovo dílo je opravdu výjimečné. Kombinuje veseloherňí, burleskní v lehkosti až na hranicích triviality zvolené melodie, které však umně splétá do poměrně složité komponovaných ansámblů – duet, kvartet i vícehlasých čísel, v nichž propojuje jednotlivé sólové hlasy se sborem. Pro inscenaci byla příznačná jistá dávka revuálnosti, o což se postarala především jedinečná choreografie, ale i pohybové excelentní výkony baletního souboru. Dílu se věnovaly s maximální

pečí také další složky nutné k úspěšnému provedení: režie (Martin Duncan), scéna a kostýmy (Francis O'Connor), choreografie (Nick Winston) i osvětlení (Chris Ellis). Ostrov byl znázorněn maketami několika mořských vln v popředí, za nimi následovaly příčně rozbrázděné různé vysoké písečné duny. Nádherně i účelně se tím prodloužil předozadní prostor, baletní scény v takto členěné scéně nabývají na dynamice. V dunách stojí jeden benzínový stojan za druhým – každý jiný a jinak barevný. V horní části scény dominuje těleso Zeppelinu, nikoli však neustále. Kostýmy koupajících se svou zdobností připomínají styl Art deco 20. let 20. století, vedlejší ženské postavy v dlouhých, visle řasených šatech zase evokují antiku. Co se týče hudby, jedná se o spíše lehký žánr místy sklouzávající k operetě či revue. Ale pozor: jednotlivá dramatická čísla jsou velmi výrazně odstíněna od „lehčí“ hudby. Klíčová situace před koncem, kdy kapitán předstírá, že se raději zastřelí, než aby na ostrově zůstal, byla vysoce účinně vystavěna a posléze se rozjasnila ke šťastné katarzi odletu Zeppelinu, při níž slyšíme i varhany – nástroj v opeře neobvyklý. Na scéně několikrát vystoupí jazzové-taneční miniorchestr, znějí zde

zvuky motoru, sirény, kladiva. Stylově velice čistě představení vyznělo jako dokonale soudlad vtipné hudby s vizuální a pohybovou stránkou.

Provedení mělo i šťastné obsazení jak v sólových rolích, tak i v pečlivě individualizovaných, detailně rozehraných sborových partiích. Skladatel neváhal obsadit jednotlivé sólové party jak dramatickými, tak mnohdy i pěvecky velmi náročnými pasážemi, využívaje neobvyklých intervalů i krkolomných koloraturních ozdob. V hlavní ženské roli dominovala Johanna Stojkovic s dokonalým šarmem i vytříbenou pěveckou technikou. Její protihráč Carsten Süß v roli kapitána – Odyssea upoutal neobyčejně znělým hrdinným tenorem ve značném tónovém rozsahu. Ještě připomeňme v dalších rolích Violet, přítelkyni Gladys (Guibee Yang), jakož i miliardáře a otce Gladys (Kouta Räsänen), kteří svými koncentrovanými výkony suverénně ovládli přesný styl odpovídající interpretaci. Orchestr Robert-Schumann-Philharmonie dirigovala Anja Bihlmaier.

Dá se tedy říci, že Reznickův Benzín jednoznačně potvrdil originalitu a náročnost dramaturgické práce opery 00v Chemnitz, která uvádění operních rarit úspěšně rozvíjí již několik let.

Vit Zavadil

„*Umění je milenka v kráse zahalená,*“ poznamenal si **Giovanni Segantini**, ve své době uznávaný malíř, který měl určující vliv na řadu později mnohem slavnějších švýcarských umělců (Giovanni Giacometti, Ferdinand Hodler, Cuno Amiet...) Ital, Švýcar, divous a tulák po horách, jehož vlastní a skutečným domovem byly Alpy na italsko-švýcarském pomezí, dnešní kanton Graubünden. Maluje hory prozářené světlem, porostlé zelenou svěží travou, maluje pracující a odpočívající horaly, kteří žijí v symbióze s přírodou, maluje domácí zvířata na pastvě. Hory jsou čisté, zahalené čarokrásným závojem s průzračnou alpskou vodou, která je mu symbolem lásky, čistého pramene života. Na svá

často velmi rozměrná plátna nanáší ohromné vrstvy barev, mění způsob malby, někdy prokresluje, jindy rozmazává, vytírá, maluje zdánlivě pointilisticky, ve skutečnosti mnohem expresivněji. Námětem většiny jeho obrazů je život sám, to co předchází a co následuje. Životu předchází a zůstává po něm překrásná krajina, kterou Segantini nazývá „milenkou krásou zahalenou“. Velehory, kde často běsní bouře a vládne velmi nevlídné a deprese vyvolávající počasí, jsou v jeho podání jakousi mystickou krajinou, která se barevně proměňuje, ale nikdy se nestává zlověstnou. Člověk, i těžce pracující, není nikdy udrženou figurou, je vidět, že si je vědom svého dočasného pobytu na zemi, ale nemá s tím problém, věnuje se své práci. V posledních obrazech vzniklých v letech 1890-1899 redukoval Segantini barevnost, utlumil zářivost, soustředil se na tvary, které zjednodušil, hory se staly obrysem.

Milované hory se nakonec staly Segantinimu osudem. Při práci na svém posledním obraze ho vysoko v horách, kam se vydával malovat i v zimě, postihl akutní zánět slepého střeva a cestou dolů zánětu v roce 1899 podlehl. Bylo mu 41 let. Jeho poslední obraz domaloval Giovanni Giacometti, přítel a žák, otec slavného Alberta Giacomettiho.

O mládí a učednických letech **Konrada Witze** se neví vůbec nic. Mezi lety 1434 až 1446 působil v Basileji a Ženevě. Jeho jméno bylo znovujevněno až v roce 1896 kurátorem basilejského musea Danielem Burckhardtem, jenž prokázal, že obrazy, které byly do té doby přisuzovány různým umělcům, maloval jeden člověk, a v basilejských archívech objevil i jeho jméno – Konrad Witz, malíř a občan basilejský.

Mezi nejkrásnější Witzovy práce patří pět obrazů na lipovém dře-

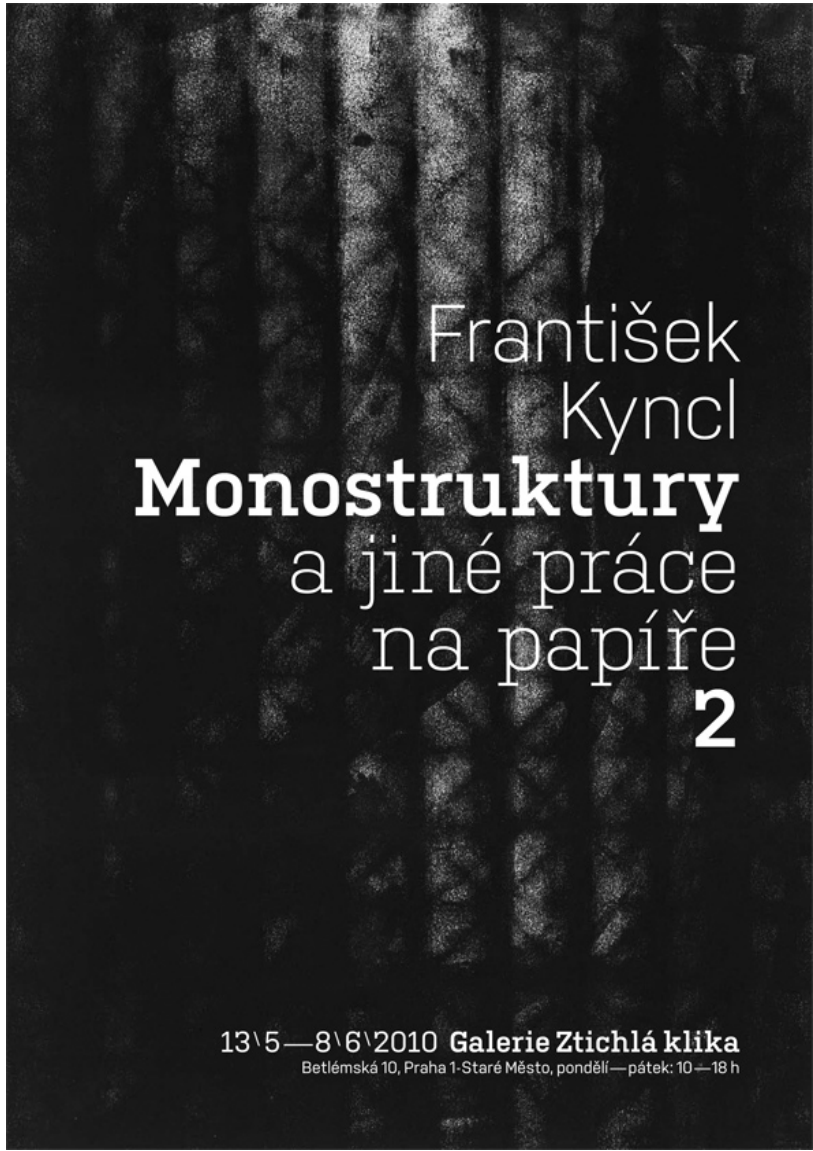
vě představujících církev, anděla zvěstování, synagogu, svatého Augustina a svatého Bartoloměje. Na všech jsou postavy v interiéru, který je většinou celý vyplněn stojící postavou zahalenou v zářícím rouchu s dokonale propracovanými záhyby, místnost je jinak prázdná, pouze po straně je okno vyplněné modří. Perspektiva místnosti není zcela přesná, ale o to tajemněji působí, pokud si odmyslíme náboženské symboly v rukách namalovaných postav, mohl by být autorem obrazů klidně Giorgio de Chirico, ale ten by možná tak dokonale namalovanou vyprázdňenost (s metafyzickým obsahem) ani nebyl schopen namalovat. Obrazy působí naprosto moderně, jako práce z poloviny 20. století.

Další skupina obrazů s většinou starozákonními tématy již tak moderně nepůsobí. Důraz je opět kladen na drapérii, na zřasení roucha, tváře zobrazovaných postav jsou poněkud stnulé, v pozadí je vždy žluté namalovaný závěs s ornamentálním geometrickým dekorem, důležitá je opět barevnost, jde o kontrast mezi použitými barvami.

Další skupinou obrazů jsou jeho oltářní práce, v nichž se poprvé na sever od Itálie objevila i konkrétní krajina, například za předlohu realisticky namalovaného Genazaretského jezera posloužilo Ženevské jezero – kromě Ježíše a rybařících učedníků je tu zachyceno i mnoho věrně odpozorovaných prvků z volné přírody. Konrad Witz byl jedním z prvních malířů, kteří se pokusili trojrozměrné vidění přenést na dvojrozměrné plátno či dřevěnou desku.

Zdůrazněním detailů, zapojením krajiny, interiéru, velmi pečlivě propracovaným oděvem, na němž je zachycen každý záhyb, svěžími, mnohdy velmi kontrastními barvami působí Witzovo dílo stále velmi moderně. Na výstavě je okolo čtyřiceti prací Witzovi přisuzovaných a celá řada dalších z jeho dílny, či z okruhu současníků a následovníků.

Už jsme si zvykli na to, že kurátoři, aby přitáhli do galerií co nejvíce diváků, vymýšlejí stále více a více zábavných rituálů, po kterých jdou lidé, mírně řečeno, jak slepice po flusu. Ke komentovaným prohlídkám si mnozí návštěvníci přinášejí svá vlastní skládací šamrlátka, odborný výklad je přednášen tu jako elegická, tu zase bouřlivá či baladická báseň, podle náтуры nebo nálady přednášečovy (jemuž se samozřejmě vždy dostane bouřlivého potlesku). Chvályhodné! Vede to pak k ještě artistnějším výkonům. Návštěvník dostane sluchátka na uši a je mu vysvětlen skoro každý obraz. Sám by se pravděpodobně smyslu díla nedopátral. Myslím, že už je na čase, aby i k prodávaným knihám byla přikládána sluchátka s podrobným výkladem každé stránky, to aby se předešlo tomu, že by snad chudák čtenář správně neporozuměl, nepochopil širší souvislosti.

A je nám zle? Je nám prd zle!

Nad esejistikou Ladislava Jehličky — *dokončení z předešlého čísla*

Charta 77

Realismus nás učí, jak správně a věcně přistupovat k realitám. Tato v mnoha ohledech chvályhodná metoda má ovšem své meze. „Nikdy jsem nebyl disident, nemohu být tudíž ani disident,“ píše Jehlička. „Taky char-tista být nemohu. Od všelijakých lidí stále slyším, že prý chartisté chtějí vést s mocí dialog. Z toho by se, jak kdysi napsal Jaroslav Durych, i měsíc pochal. To je jako kdyby byla chtěla stará Vondráčková vést dialog s Rein-hardem Heydrichem a K. H. Frankem. (...) Ale možná, že to jen takové malé české chytráctví, že témi slabomyslnými řečmi o dialogu chtějí vlastně naznačit, že stojí na *legální* půdě a že tedy nemohou či vlastně nemají být zavřeni jen tak.“ (str. 227)

Zdánlivě Jehličkovy vývoody platí, ale jen zdánlivě. Na první pohled absurdní požadavek na *dialog s mocí*, která o žádný *dialog* v nejmenším nestojí, se ovšem ukázal jako velmi dobrá motyka k podkopávání onoho křlu v plotě, jak si svého času postěžoval generální tajemník UV

KSČ Miloš Jakeš. A jestli to byla hloupost nebo chytráctví? Je to snad důležité? Když Bůh chce, i motyka spustí...

V poznámce uvedeně v margináliích Jehlička říká: „Největší povinností ovládaných je ztrpčovat vládcům život.“ (str. 318) Tak co? Charta 77 vládcům život ztrpčovala a všechno ostatní jsou „třesky plesky“.

Jehlička ovšem tvrdí, že jediné, co šlo dělat, bylo „zaměřit se na to a žít tak, jako kdyby komunisté vůbec nebyli, vůbec neexistovali“. (str. 230) To praktikoval celý tuzemský underground, než ho režim represí nedonutil k tomu, aby se připojil k Chartě 77.

„Neimponují mně lidé, kteří mají plné huby řeči proti režimu, ale přitom by chtěli žít jako buržijové nebo vysocí komunističtí funkcionáři,“ píše Jehlička. „To mně zdaleka víc imponují všelijací flákači, lauffi, všiváci, mladí lidé, kteří na rozdíl od svých rodičů dávají svým chováním najevo, že kašlou na všechno buržoasní pohodlí. Kterí nedbají na to, v čem chodí a co budou mít k obědu. Kterí kašlou na byty, chaty, auta, pračky

a ledničky. Kterí kašlou na všechno. Je to jediný možný způsob. Pár jich je ... je v nich jediná naděje.“ (str. 230)

Švejek

Ano, ale proč potom Jehlička nasazuje na Haška, který je přímo prototyp lauffra, a jeho Švejka, který důsledně jako málokterá jiná persona v této zemi kašle na byty, chaty, auta, pračky a ledničky?, a kvituje Durychovu „velkolepou popravu“ *Dobrého vojáka Švejka* a jeho autora – „profesionálního vagabunda, profesionálního lumpa, profesionálního lháře a profesionálního ožraly Jaroslava Haška, dnes vyhlášeného za svatého nejen komunisty, ale všemi emigrantskými hlu-páky na Západě“?

Jehlička tvrdí, že Hašek nechtěl svým dílem „vytvořit nic, vůbec o nic neusiloval, leč snad o peníze na chlast, zejména o nějakou ideologii, o to aby vytvořil nějaký psychologický typ. Dělal si prostě randu, nic než randu. Celý jeho Švejek není žádná moralita, žádná ideologie, žádné stanovení zásad, které by měly nějakou obecnou platnost, je to jen a jen sranda, prostá a pouhá sranda, žádný boj proti Rakousku.“ Ano, jistě, o co ale Jehličkovi jde? Měl snad Švejek podepsat Chartu 77? Vždyť se choval přesně podle Jehličkových instrukcí! Nebo snad to, co

psal Jehlička v období normalisace jindy neplatí? Podle Jehličky ale „komunismus není začátek nového procesu, je to konec starého procesu ... cesty, která u nás začala ve druhé polovině 19. století. Komunisté za to vůbec nemohou.“ (str. 234)

Přesně to samé, co píše o Haškovi, by mohl Jehlička napsat, kromě toho hlas-tu, i o Kafkovi: Svým dílem nechtěl vytvořit nic, vůbec o nic neusiloval, zejména o nějakou ideologii, o to aby vytvořil nějaký psychologický typ – žádná moralita, žádná ideologie, žádné stanovení zásad, které by měly nějakou obecnou platnost ... To je do puntíku přesně František Kafka, a díkybohu. A co se týká legrace, Kafka se při předčítání svých pochmurných povídek v kruhu přátel bavil. Tajemství uměleckého díla spočívá v tom, že jednou stvořené, žije si po svém, bez ohledu na původní záměry svého tvůrce. Každopádně si Jehličkův Hašek a Jehličkova Charta 77 protřečí. Kde je zakopán pes? Podle mne by Jehličkovou *realismu* slušelo, kdyby měl od autor od určitých věcí větší odstup – třeba právě z úhlu věčnosti.

Poznámka na závěr

Nejsympatičtější na Jehličkovi je, že až důsledný straník – nebo ovšem právě proto –, nekope za svou stranu, která je vždycky v právu, zatímco ti ostatní

se vždycky mylí. Jehlička kope za svou stranu, když si myslí, že to je správné a kope proti ní, když je toho názoru, že se mylí. Tomu ovšem rozvazuje ruce. Může tak přistupovat i k ostatním naprosto svobodně a otevřeně – říká, co si myslí, ne podle toho, co zrovna ten den zaslechl v tramvaji, ale své názory opírá o své vzdělání, životní zkušenosti a svě-tonázor, který přijal za svůj a který také neustále podrobuje kritice. Je vskutku osvěžující, že Jehlička uprostřed hekatomb do úplného zblbnutí opakovaných myšlenkových stereotypů, frází, kolektivního myšlení na jedno brdo myslí úplně civilně, bez hysterie, normálně, po svém, a přitom v řádu věcí, což je v Čechách, kde se myslí buď podle řádu (nejlépe jízdního), nebo po svém (což je úplně nejhůřší), výjimečné.

Víte, co by Jehlička udělal, kdyby byl zvolen tuzemským presidentem? Vyměnil by heslo na presidentské standartě „Pravda vítězí!“ za „Každý jednou umře!“

Petr Placák

Ladislav Jehlička,

Křik Koruny svatováclavské,

Uspořádali Zuzana Jürgensová, Bohdan Chlíbec a Adéla Petruželová
Vydalo nakladatelství TORST, Praha 2010

Východ a Západ v po-západním světě

Václav Mezřický

Hegel otevřel Pandořinu skříňku: dějiny mají smysl a cíl. Především anglosaská a německá historiografie se dala cestou jeho hledání. Nejen monumentální dílo Arnolda Toynbee je pomníkem tohoto úsilí nalézt konečný význam dějů, kterým je cesta lidstva časem. Předcházela mu ovšem neméně úctyhodná práce Němce Oswalda Spenglera Zánik Západu. Jakoby poněkud jiný význam a cíl mají nyní díla amerických myslitelů, historiků a novinářů, podnícených teoreticky Spenglerovou vizí zanikající západní civilizace a prakticky snižujícím se významem Spojených států jako světového hegemonu. Pokoušejí se odpovědět na otázku jakou šanci na přežití má stávající euroatlantická civilizace, která zřejmě vyčerpala své potence uskutečňováním myšlenky pokroku, jež byla hlavním obsahem moderny, technického věku racionalismu, zrozeného z myšlenek osvícenství.

Americký novinář Patrick Smith, který strávil dvacet let střídavě v Japonsku, Indii a Číně, hledá odpověď, jakou je třeba dát na končící věk moderny, která naplno teprve nyní zasahuje celý Dálný východ a Indii. Kniha je především souborem konfrontací kulturních hodnot, postojů a názorů. „Být Indem dnes znamená trpět jistou úzkostí z křehkosti indické identity“ je konstatování, od něhož se odvíjejí autorovy další úvahy. Od Bosporu po Tokijský záliv, Brazílii i Nigerijci, určité Američané, všude si lidé kladou takové otázky. V Evropě je tato otázka předmětem veřejné debaty: co dnes znamená být Francouz, Němec? Ale nikde otázka nesáhá v duši tak hluboko jako v Asii.

Stát se Číňanem mezi mnoha jinými čínskými projekty, projektem majícím povahu téměř naléhavého psychologického nutkání, znamená cosi nového. Dřívější oblékání – kimono nebo sarong, patřilo k rodině, klanu nebo vsi jako zavedená forma a zařazovala muže nebo ženu do života jako součást tohoto života. Je si přitom třeba uvědomit, že monopol Západu na „modernitu“ je nyní za námi. To je změna epochálního významu, která je významná zejména ve vztahu k Číně: ta se „pozápádnjuje“ za hranice něčeho, co si lidé Západu sotva dovedou představit. „Staňte se, kým jste“, na nás nálezal Nietzsche.

Abychom si uvědomili dalekosáhlost změn, kterými Asie prochází, je třeba si uvědomit, že hovoříme-li o Číně a Indii, zřídka hovoříme o Číňanech a Indech.

Je všeobecně zavedený zvyk hovořit o těchto dvou a půl miliardách lidí jako o **Cíndii**. Je to v podstatě utilitární myšlení. Myslíme o těchto populacích jako o neindividualizovaném lidstvu. Důsledkem jsou užitečné informace o nákladově efektivnosti, o vlastnických formách a podobných věcech, ale není mezi nimi místo pro dějiny, náboženství, instituce a téměř nekonečné druhy lidství v každé z těch zemí, nemluvě o tom, co je jim oběma společného. Hovořit o těchto zemích neznamená mluvit o počátku „asijského století“, jak spíš si uvědomit, že stojíme na konci „amerického století“. Myšlenka asijského století implikuje představu moci, která je pasé. To nejlepší, co lze říci je, že náš čas je „po-západní“. Znamená to, že nové století je zkrátka někoho jiného než „naše“.

Kaligrafie a zvony

V srpnu 1945 dopadla na Nagasaki druhá atomová bomba, kterou se končila druhá světová válka. Léta po válce se fixní ideou japonského vývoje stalo heslo „Dohnat Západ“. Na Západu z pohledu Japonců nebylo nic úspěštilého. Západ byl metoda a nic víc. Ve vztahu

k duchu to byla podřadná kvalita. V historii lze nalézt mnoho událostí a historických příkladů mezi důsledky tohoto vztahu ducha a věci. Druhá světová válka patří k výraznějším příkladům. Když se hledá vysvětlení, obvykle se však nechce snížit ani význam politiky, ani moci, ani historie a lidského jednání. Japonci ovšem válku vedli, jak je všeobecně známo, ve jménu ducha. V tomto smyslu válka byla kulminací japonského konfliktu s modernou – zkouškou, v níž čistý duch měl zvítězit nad pouhými věcmi. Z mnoha deníků a poezie pilotů kamikaze tato myšlenka vysvítá. Ale tato myšlenková konstrukce se zhroutila. Duch byl najednou nic. Věci se osvědčily.

Čína zaslechla příchod nového času, když v r. 1853 americký admirál Perry zakotvil v Japonsku a vynutil si otevření jeho přístavů americkému obchodu. Ale pro Čínu se vztažným bodem jejího setkání s modernou staly opiové války, od nichž se odvíjely křeče moderní Číny. Opiové války je možné pokládat za katalyzátor čínského vývoje od r. 1839. Ale reformy, jež měly dříve zachránit mandžuskou dynastii, měly ideu, která sahala hluboko do minulosti, až do 12. století. Reprezentantem myšlenkového světa, který tyto ideje představovaly, byl postkonfuciánský filosof Zhu-Xi. Rozhodný moment kritiky jeho filosofie přišel v dekádě po opiové válce, kdy novodobí myslitelé jeho učení přetransformovali do pojmů **ti** a **yong**. **Ti** byla podstata, substance, **yong** byla funkce, aplikace, běh věci. **Ti**, jako v původní koncepci Zhu-Xi-a, byla podstatná hodnota, **yong** byla nezbytná, ale pouze užitečná. To je základem autorovy interpretace toho, co způsobila moderna v asijských duších.

Socialismus v Číně byl importovaný. Přišel ze Západu, který k němu byl kritický. Byl to nejvyšší květ západní tradice – logický výsledek osvícenství. Ale stál v čínských očích proti tomu, co také bylo produktem západní tradice: imperialismus, podrobování druhých, opiové války. Indové mají podobný smysl pro sebekritický Západ – alternativní Západ, jak to někteří Indové rádi nazývají.

Čína nastolí velikost Středního císařství-to byl maoistický sen. Tyranie dějin byla pravděpodobně překonána. Za Kulturní revoluce Mao smetl a do starého železa vyhodil konfuciánskou tradici čtyři „starob“: starou kulturu, staré myšlení, staré obyčje a staré zvyky. Ale tradice nezmizela, či spíše zmizela jen z očí. Minulost zůstala jako nástroj manipulace. Byla vymýcena z veřejného života, ale zůstala v každém Číňanovi. Mao byl zásadně protikonfuciánský; Mao byl hluboce konfuciánský; Čína opustila tradici; Čína dál žila tradici.

Události 19. století, vlákna, která prolínají asijskou mysl, jsou zajímavá sama o sobě. Ale všimáme si jich, protože důsledky jsou před námi. Asie s nimi zápasí. Duch a věci, **ti** a **yong**, představovaly počátek, výlet do moderny a dovršení naprosto ničeho... Jiwei Ci, čínský vědec z generace Tiananmenu (studentská revolta v r. 1989) a výtečný pozorovatel své země, to přesně vyjadřuje ve svých reflexích událostí, které ho formovaly – protesty na náměstí Tiananmen a následné zaujetí „hédonismem“, materiální prosperitou: „Rozdělení lidské činnosti na účely a prostředky, čistá intence a obyčejná aktivita, soběstačná hodnota a služebná instrumentalita jsou symptomy hluboké kulturní krize, ne jejím řešením...“ Jak dobře tomu rozumějí naše generace „normalizace“ po 21. srpnu 1968, kolik z toho v sobě má život po Smetové revoluci???

Něco se stalo v 19. století, něco, co lze nazvat historickým „šprýmem“. Zaujatí tím, co mohli pozorovat, Japonci i ostatní nepostřehli, že modernita začala na Západě vykazovat fundamentální problémy. Idea pokroku, individualistická subjektivita, kulturní materialismus, sekularismus jako imperativ, národní stát jak se posléze vyvinul – to vše začínalo vykazovat kazy, slabost. Když Max Weber psal o „železném věku“, měl zčásti na mysli ztrátu transcendentální vize. Západní víra ve smysl materiálních věcí se právě počala vnitřně hroutit. Asie to propásla. Přijala nekriticky vše, co bylo moderní. Jen na předním okraji vývoje pohybujiící se západní myslitelé a

umělci hovořili o těchto věcech, ale Asie je ne-slyšela. Byl to Nietzsche, kdo pojmenoval tyto podmínky manifestace moderny. Není ideálu, není víry, není paměť, žádná transcendence. Je jen aktivita bez vitality. Ale přede vším zde není vědomí nového začátku, jak se moderna zdála slibovat, jen logické důsledky minulých omylů a budoucnost jen jako prodloužení současnosti.

Když Čína usilovala o nalezení cesty po opiových válkách (od r. 1839 – 1842) zdálo se dynastii Čching (mandžuská dynastie, která v té době v Číně vládla) a některým intelektuálům, že Japonsko nalezlo formu, která byla účinná. Japonsko bylo učedníkem Číny, bylo periférií Středního císařství po téměř dva tisíce let. Ale příchodem Západu se z učedníka stal učitel. Dvě události přinesly do Číny toto poznání: japonské vítězství v čínsko – japonské válce v letech 1894 – 1895 a triumf Japonska nad Ruskem o deset let později. Japonsko představovalo v této době pro Číňany magnet. Tisíce čínských studentů putovalo do Japonska, aby se tu učili.

Nový druh změny začal v Indii. Lidé ho počali pocítovat od počátku osmdesátých let dvacátého století. Indové, kteří se do té doby definovali osudem, se počali „definovat“ svými aspiracemi – čím se chtějí stát, ne kým se narodili. Nový druh změny, její rychlost a šíření uspíšily měly Indy krizi. Otázka zněla, zda lidé počali žít v heterogenním čase nebo v čase souvislém, lineárním. Otázka zněla možná abstraktně, určité pro spousty Indů, ale definovala jejich dilema. Život v pluralitě, přijetí dvojznačnosti, chronologie jejich vlastního plánování, myšlenka života s druhými do „všech konců“ - to z Indů dělalo Indý. Ve

své podstatě reformy, které počaly v r. 1990, jsou určovány souvislým, lineárním časem. Západ, dlouho jen vlivný, se pokládá za model – později než v Japonsku a v Číně, ale stejnou cestou. Nastupuje jiná chronologie. Všechno se redukuje na jednoduchou srozumitelnost. Je to buď moderní nebo ještě - ne - moderní.

Situaci Asiátů popsal jeden Ind: „ Měří-li se všechny věci jen představou modernity - jestliže ‘moderní’ a ‘ne-moderní’ je všechno, co máte – pak okamžik slávy je okamžikem smutku. Okamžik úspěchu je okamžikem porážky.“

Jak soudil Thakur, zaujetí sebou a subjektivita vedou k odlišnému vztahu ducha a věci. Kant v 19. Století argumentoval, že to dvojí se nemůže oddělovat. Indie tomu rozuměla, byl to jeden z plodů excentrické Indie. Byla to myšlenka Ghándiho kolovatů a jeho představa nazvaná swaraj, sebeudržitelná vesnice:

ve věcech, které jsme vytvořili, nalézáme sami sebe; ves je lodi, na níž pluje indický duch.

Tento postoj některých indických aktivistů je odlišný od postoje podobných představitelů Číny a Japonska. Města a průmysl a rostoucí aspirace nejsou pro Indii přijatelné. Cestu Západu není možné importovat, jak to učinily Japonsko a Čína. Indie musí být znovu originální, excentrická, proto musí svou budoucnost hledat někde v minulosti – skutečně excentrické úsilí.

Hledání...

Impuls zničit minulost byl jednou z převládajících asijských zkušeností. Vratme se však k záležitosti chronologie. Co se stalo, když Západ přinesl na Východ pokrok – souvislý čas, čas osvícenství? Jaké byly důsledky? Předné asijské myšlení se převrátilo jako přesypací hodiny. Lidé se obrátili od minulostního k budoucnostnímu myšlení. To byla změna, kterou přineslo 19. století, ale některé mezníky jsou podivné a těžko pochopitelné. Japonsko rozhodně přešlo od minulostního k budoucnostnímu vnímání času ráno 15. Srpna 1945. Před okupací všechno bylo duch a utváření předků; po tomto datu to byla věc tvoření a „zázraků“. V Číně takové datum představuje 1. říjen 1949, kdy Mao dobyl Peking a industrializoval vědomí: nebe před námi, soudruzi, překážky, jako byla poslední mandžuská dynastie, odstraníme. Minulost se stala nestabilní, když budoucnost se stala dominantní. Obratem k budoucnosti se z minulosti stalo vyprávění, příběh... Já se destabilizovalo také. Moderná vyžadovala, aby jedinec přešel od stavu „vždy bylo“ – osud, ke „stávání se“. Jedinec náhle patřil národu. Národ je „společensví důvěry“, jak pravi vědci, spočívá nikoliv na důvěrném vztahu, ale na společlivém chování mezi cizinci.

Ernest Renan v r. 1882 podal přeléhavou definici státu. Prohlásil, že nejtěžším omylem je víra v rasu a národ. Hovořil o nevýznamnosti společného jazyka, náboženství nebo obchodních zájmů. Národ představuje „morální vědomí“, „spirituální princip“, argumentoval Renan. To z něho učinilo vyznavače národa a národnosti, avšak nikoliv nacionalistu. Národ, řekl v proslulé metafoře, „je každodenní plebiscit“, činnost víry a náležení, které každý občan vyvíjí a skutečnejší účasti na každodenním životě.“ Tak je podstata národa v tom, že všichni jeho příslušníci mají mnoho věcí společných a také, že některé věci zapominají.“ Renan má pravdu, ale je třeba dodat: „strašnou pravdu“.

Tento vývoj „k národu“ staví Asii před naléhavou otázku po „použitelné minulosti“, ať objevené nebo vymyšlené. Ale v každém případě je to dnešní asijská výpověď, v níž se rozhoduje, kterou minulost lze využít k vytvoření vize budoucnosti, co ji bude utvářet, co bude zahrnovat. Japonsko stále žije dvěma druhy času. Dvěma chronologiemi: souvislým časem, který převzalo od Západu a cirkulárním časem, kterým se začalo každé počítání času s nástupem nového císaře.

Na Západě se příroda pokládá za objekt. Existuje vně nás a je nám proto cizí a my ji. Člověk je pán přírody – myšlenka Starého zákona. Tradiční asijská myšlenka člověka a přírody byla velmi odlišná: příroda byla vše, člověk její částí. Nebylo tu oddizení, nebyl tu vztah objektu a subjektu.

Vrátíme-li se k Renanově myšlence, že idea národa znamená cosi zapomenout, je nutné zčásti zapomenout historická fakta či přesněji- naučit se historická fakta, historii, správně

chápat. To je základní, má-li Japonsko léčit svou historickou neurozu, která se začala myšlenkou, že by mělo Asii nechat za zády. Je to důležité i pro japonské sousedy. Podků 19. století bylo západní a naše náleží stejně tak Východu jako nám, vzpomenout si, na co je třeba vzpomínat a zapominat, na co je třeba zapomenout bude mít fundamentální význam pro přicházející dobu Asie.

Jaká je však zatím situace? Setkání s neokonfuciány přináší vždy totéž: znají téměř vše z textů, které vznikaly po staletí. Hlavním zájmem však byla forma, protokol, chování, jak-to-dělat v souladu s tradicí. Historie konfucianismu je zčásti historií jeho vulgarizace, každá generace ho používala pro své potřeby. Čínský vědec současnosti to vyjádřil takto: „V posledních třiceti letech jsme dosáhli mnohého. Ale se zisky přišly i ztráty. Neumíme nalézt své kořeny. Jsme jako drak bez ocasu. Jsme národem vzniklým z úzkosti.“

Indická současnost trpí jiným nedostatkem. Hinduismus nemá žádnou strukturu, a to vylučuje nalezení jeho definice. Hinduismus nemá žádnou knihu, ani Bibli ani Korán. Nemá svůj Vatikán. Existuje praktikami, ale ne zákony. Bohů v něm napočítáme na sta a tisíce, každá vesnice, město nebo veska mají své vlastní. Nelze jít z jednoho konce Indie na druhý a praktikovat stejný hinduismus. Hinduismus je méně víra než cesta víry. Nelze v něm s jistotou ani souhlasit ani nesouhlasit.

Autor pak definuje příběhem setkání, co mu přišlo jako znamení „nového času“. V rozhovoru s pověřencem pro životní prostředí Mizoguči v přístavním městě Kitakyūšu se dozvěděl o hlubině japonského postoje ke světu. Vše začalo vysvětlováním pojmů: slovo kankyo znamená v japonštině „životní prostředí“. První slabika vyjadřuje vztaženost věcí, kyo znamená prostě „jeden svět“. Kankyo tak znamená spojenost všech věcí ve světě, ve kterém žijeme. Jiným slovem je kyosei. Znamená symbiózu odlišných věcí. Z dalšího vysvětlování autor pochopil, že jde o vymezování hranic a postavení vědy a o rozdíly mezi západním a východním v chápání postavení člověka v přírodě. Mizoguči k tomu dodal: „Jsme subjekty a stromy jsou objekty. Ale jsou to stromy, kdo z nás dělá subjekty.“

Právě proto Asie představuje impuls pro naši dobu – impuls k znovuoobjevení sebe sama po jeden a půl století zažívaného pocitu ztracenosti. To bude znamenat mnoho věcí - oddělení ducha a věci, **ti** a **yong**, cílů a prostředků. Asie si bude rozumět jako místu použitelné minulosti, ale také jako místu „misení“, majícím základ i vizi. Jednou větou, Východ získá schopnost sebedefinování, s nezávisle zformovanou představou, co znamená být moderní. To má ohromný význam; proto se Asie stane plnohodnotným partnerem Západu spíš než příjemcem nějakých doporučení. Typicky Japonci, jejichž modernizace v éře Meiji byla v jejích historií zcela fundamentálního rázu.

Lidstvo bylo cosi odlišného od přírody, nebylo prostě její součástí. Primát vědy a fragmentace poznání, kterou vědecká perspektiva přináší, se přijímaly jako nevyhnutelná část moderny. Byl to vždycky Západ, který přinášel podstatné impulzy k oddělení jedné věci od druhé: minulost od přítomnosti, individuální od komunálního, lidstvo od jeho pozemského prostředí. Západ přinášel segmentaci, ne kontinuitu nebo koncept celku. To bylo to, co se nazývalo modernou. To kdysi představovalo pro Asii velké výzvy a velké přednosti Západu v záležitostech, týkajících se času. Jednotlivce a příroda jsou nyní asijskými přednostmi a představují výzvu pro Západ. Japonci jsou prvními ne – západními lidmi, kteří vykazují rysy tohoto nového myšlení.

Minulost obklíčuje mnoho otázek: co z ní se má zachovat, jak modifikovaně, co odhodit. Avšak autentické spojení s každou individuální historií se nyní rozpoznává jako podstatné pro to, co má být opravdu moderní. Být moderním neznamená „pozápádnit se“ na účet minulosti. To je také to, co míníme, když hovoříme o po – západním světě. Co můžeme naopak anticipovat, je historická redefinice a imaginární hranice, která odděluje Východ od Západu.

Otázka, která za celým tímto procesem proměny zní je: jaký je národní účel? Odkud se vlastně vzala myšlenka národního státu? Proč obdivujeme, když jeden národ vede druhé? Proč myslíme, že národ musí být mocný? Proč předpokládáme, že velké národy jsou posedlé vojenskou mocí? Proč by měl národ být vždy připraven se prosadit? Proč je národ slabý, když to nedokáže? Proč pro nás národní suverenity představuje neporušitelný princip? Mnozí lidé Západu mají za nesnadné přijmout myšlenku, že národ by měl být něco jiného než účelný a mocný. Sahá to příliš hluboko do našeho fundamentálního mínění o nás samých. Ale musíme se pokusit. Buddhisté to vyžadují jako „aktivní praxi neaktivity“, „účelné konání nekonání“. Bude dlouho trvat, než to dokážeme a je docela možné, že to nedokážeme nikdy.

Závěr je jasný: Západ už není vůdcem moderny. Na jejím konci sledáváme, že moderna nikdy nebyla vlastnictvím Západu, že vždy náležela celému lidstvu. Z historických důvodů se poprvé objevila na Západě. Východ se setkal s výzvami, které moderna představovala. Je to však Západ, který nyní čelí výzvám. Západ pro sebe potřebuje nalézt novou perspektivu. Musíme ji nalézt v sobě a vidět ji očima někoho jiného. „Přehodnocení hodnot je naléhavé“, uzavírá autor svou knihu.

Patrick Smith

Somebody else's History Century
Pantheon Books, New York 2010

dokončení ze strany 1 a 5

Když hodně mrzlo chodila jsem bruslit na Vltavu, dalo se jezdit až k Troji. Často jsme s tatínkem chodili do ZOO, která byla založena v roce 1929, byla to taková nová atrakce a my tam vodili příbuzný.

Pak jsme se odstěhovali, kvůli politice, což nějak souviselo s Mnichovem, nevím to přesně, ale agrárníci se podle otcova přesvědčení neměli zachovávat správně, něco řek a my dostali výpověď. Na chvíli jsme se ocitli na Libeňském ostrově, z kraje u mostu stál takovej domeček, kde jsme měli jakési provizorní ubytování, takže do gymplu do prvního jsme chodila pěšky přes Libeňský most. Pak jsme se přestěhovali jinam, to jsme byli na tom hodně bidné, protože předtím jsme měli od zaměstnavatele všechno možné v naturáliích, jídlo, všechno zadarmo, žili jsme si jako taková lepší střední třída. Pak jsme spadli dolů a už jsme se z toho nikdy pořádně nevychrabili.

Ten váš domeček už nestojí.

Kdepak, dnes jsou tam nějaký garáže, celý je to tam zničený. Odsud na druhé straně za řekou, jak je konec přístaviště, zřejmě žádnéj architekt nebyl schopen vymyslet něco, co by to místo zabydliho, tak tam vrazili barevnou řadu činžáků a je to opravdu přemýš, takže já tam vůbec už nejdu, nechci to vidět.

Válku jste zažila v Praze.

Ano. Měli jsme takový mizerný a levný byt v Holešovicích u elektrárny. Tam jsme zažili přelet letadel, při kterém se nikdo nikam neschovával, protože jsme na něj byli zvyklí, ještě před tím velkým náletem na Prahu. Ovšem jeden z bombardérů měl zřejmě poruchu motoru a potřeboval se zbavit pumy, chtěl ji shodit do Vltavy, ale ta bomba nám spadla přímo před dům, což byla strašlivá facha – všechna okna byla vyspaná, a bohužel to odneslo i jedno miminko, které v tu chvíli choval jeho dědeček v náručí u okna – to bylo strašný. Od té doby jsem se hrozně bála náručí.

Pamatuji si, jak jsme se bály SS-mannů, hlídajících holešovickou elektrárnu, v černém, s lebkou na čepicích. Dlouho jsme nevěděli nic o tom, co se dělo v koncentracích a tak. I když otec věčně seděl u rádia a poslouchal zprávy, marně se snažím si vzpomenout, jestli tam byly také nějaké zprávy o koncentracích. Nejsem si vůbec jistá.

Pamatujete si na atentát na Heydricha?

To je pro mě dost hrozná vzpomínka. Když to začalo a v novinách vycházely seznamy popravených, jely jsme tramvají s An-

dulou Hrubínovou do školy, do gymplu, bylo nám třináct, čtrnáct, hloupý holky, něco jsme si povídalý a smály se, a teď k nám přišel průvodčí a povídá nám, holčičky, podívejte se do novin! Nám pak byla tak strašná hanba. Samozřejmě jsme to věděly, rodiče to sledovali, ale člověk v tomhle věku se asi přece jen zajímá mnohem víc o sebe než o okolní svět. Od té chvíli jsem to ale sledovala už pořádk, dennodenně, ta nová jména popravených.

Nedávno tady vyšla kniha od Francouze Bineta, který tenhle příběh zpracoval, překvapilo mě, že to nebylo příliš pochváleno. Já jsem to četla ve francouzštině, protože ve Vyšehradu uvažovali o tom, že by to vydali. Mně se to hrozně líbilo a brala jsem se za to, že bych to chtěla dělat, ale knihu nakonec získalo Argo. Když pak vyšly kritiky, tak byly takový rozpačité, nevím proč. Binet pro nás udelal ohromnou věc, protože ta knížka šla okamžitě do mnoha zemí a on nás vlastně takovýmhle způsobem propagoval. Musím si to asi půjčit z knihovny a přečíst to dokonce, abych pochopila, co tam tedy bylo na závalu, že to tady mělo minimální ohlas. Já si myslela, že to bude bomba.

Pochybují, že na to přijde – knižní trh je naprosto iracionální.

Máte pravdu. Nedávno jsem přeložila deník francouzský Židovky, která zažila většinu války v Paříži, ale nakonec se přece jen dostala do koncentráku, kde zahynula. Je to nejen zajímavý osud, ale je to i skvěle napsaný – pocít té dívky, co to znamenalo, když si první nasazovala hvězdu, nebo když mizeli její přátelé, a ona si kladla otázku, kam to vlastně jdou, k čemu je nacisti potřebují. Věci nebyly jistý, jak to po válce vyšlo všechno na světlo. Autorka je rozená spisovatelka, píše dobře, chytře a zajímavě. Říkala jsem si, že až tohle vyjde, tak to okamžitě zmizí. Ale taký se to nechytlo.

Jak se to jmenuje?

Prostě *Deník* a ta autorka je Hél'ene Beerová, vydal to Vyšehrad. Treba moje vnučka, která není moc velká čtenářka, s tím přišla úplně nadšená, vyličila to matce, jaká je to úžasná věc. Už jenom to, že zahynula spisovatelka. Přitom se to hodně líbilo každému, komu jsem tu knížku věnovala. Například jedné mé vnučce, třebaže myslím není nějaká velká čtenářka. Byla tou knížkou úplně nadšená, možná i proto, že se dověděla věci, o nichž neměla do té doby tušení. Rekla bych, že zřejmě i v tom je ta knížka cenná.

Petr Placák

LA CASA BLŮ

...tvoje španělská vesnice

www.lacasablu.cz

Nasaj naši atmosféru!

100 % nekuřacké

do 19hod.
a každou neděli a pondělí po celý den

Přijďte
na oběd!
polední menu +
malá polévka

96 Kč

Každou středu
Quinoa v menú

DO 18 HOD.

MEDOVNÍK
nebo KAKAOVNÍK
39 Kč + presso nebo čaj
ZADARMO

Víno La Casa Blů Chile
nebo Španělské (karafa)
0,25l 52 Kč
0,50l 104 Kč

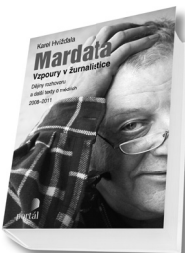
WI-FI
gratis

Galerie Julio Cortázar

Laura E. Rodriguez - Fiestas picantes

Kozí 15, Praha 1, 224 818 270
Reservé sms servis, 723 446 002
lacasablu@seznam.cz

www.facebook.com/nakladatelstvi.portal
www.portal.cz

Karel Hvížďala
**Mardata – Vzpoury
v žurnalistice**

Dějiny rozhovoru a další
texty o médiích 2008–2011

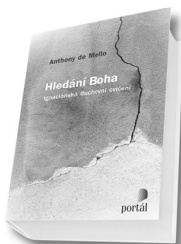
Kniha se věnuje především
dějinám rozhovoru, dále nas-
tiňuje stručnější dějiny rešer-
še a dějiny cenzury a zabývá
se i esejem, který srovnává
paměti zakladatele časopisu
Der Spiegel Rudolfa Augstei-
na se zakladatelem *Reportéra*,
Stanislavem Budínem.

brož., 264 s., 349 Kč

Anthony de Mello
Hledání Boha

Ignaciánská duchovní cvičení

Soubor autorových exerci-
čních úvah, které byly nalezeny
v jeho pozůstalosti. Vychází
z klasického schématu ignaci-
ánských exercicií, jednotlivé
úvahy prokládá citáty z du-
chovní literatury, filozofie
a příběhy, v nichž spojuje du-
chovní tradice Východu a filo-
zofická východiska Západu.

brož., 192 s., 275 Kč

Václav Mezřický (ed.)
**Perspektivy
globalizace**

Autoři (Mezřický, Moldan, Bra-
niš ad.) se na malém prostoru
snáží zmapovat situaci svě-
ta po ekonomickém kolapsu
a odhadnout perspektivy dal-
šího vývoje. Kniha navazuje na
titul *Globalizace* (Portál, 2003)
a sleduje nové pojetí vysoko-
školského kurzu, který probíhá
na Právnické fakultě UK.

brož., 232 s., 329 Kč

Žádejte v knihkupectvích nebo objednávejte:
Portál, s. r. o., tel.: 283 028 203, e-mail: obchod@portal.cz

KNIHKUPECTVÍ PORTÁL:
Jindřišská 30, Praha 1; Klapkova 2, Praha 8;
Dominikánské nám. 8, Brno.

SLEVY PRO STUDENTY
15 % NA PUBLIKACE PORTÁL, 10 % NA OSTATNÍ KNIHY

Nadační fond Galerie Smečky a Gallery, s. r. o. si Vás dovoluji pozvat na výstavu

Světla Kořánová / Jan Placák z lesku salónů / z prachu antikvariátů

Galerie Smečky, Ve Smečkách 24, Praha 1 / od 11. 5. do 18. 6. 2011 / út – so 11.00–18.30

gallery

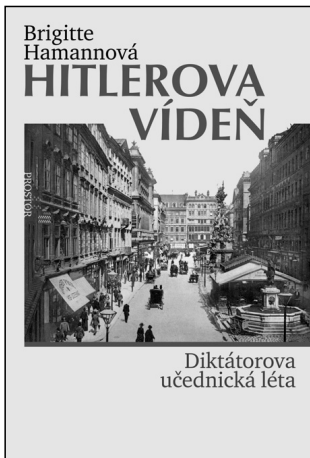
PROSTOR, nakladatelství, s. r. o., Nad Spádem 10, 147 00 Praha 4 – Podolí
tel.: 224 826 688, e-mail: prostor@eprostor.com, www.prostor-nakladatelstvi.cz

Brigitte Hamannová Hitlerova Vídeň

Diktátorova učednická léta

Objevná biografie mladého Hitlera zachycuje jeho
dětství a mládí až do roku 1913, a je též hlubo-
kou kulturně-politickou sondou do života Vídně na
počátku století, kdy se zde budoucí diktátor marně
pokoušel uchytit a prosadit. Hamannová se detail-
ně zabývá obskurními spisy rasových teoretiků
a působením vídeňských nacionalistických politi-
ků, kteří měli na Hitlerův pozdější vývoj určující vliv

vázané, 512 stran, 650 Kč

Rudolf Roden Mia

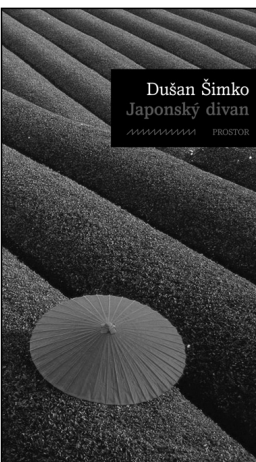
Pražský rodák Rudolf Roden (nar. 1923) prošel Terezínem
i vyhlazovacím táborem v Osvětimi a je známý jako autor ese-
jistických črt a vzpomínek. V novele *Mia* se poprvé předsta-
vuje jako prozaik. Formálním rámcem jeho knihy je setkávání
dvou českých emigrantů v psychoanalytické ordinaci – staré-
ho profesora a jeho mladé pacientky. Mia vypráví svůj příběh
od dětství prožitého v Praze přes studia a milostnou a politic-
kou zápletku v Moskvě po život v normalizačním Českoslo-
vensku a následnou emigraci. Teprve v dospělosti se dovídá
o svých židovských předcích a začne vnímat i své židovství.

vázané, 132 stran, 200 Kč

Dušan Šimko Japonský divan

V cestopisné novele *Japonský divan* ztvárnil známý slovenský
spisovatel své zkušenosti ze dvou vědeckých pobytů v Japon-
sku. Mozaikovitě vyprávění, vlastně specifický druh koláže, je
sbírkou cestopisných úvah, impresí a postřehů, pitoreskním
románem, který svou čtivostí, autorovou schopností reflexe
i sebereflexe, pozorovacím talentem i skutečnou znalostí
japonské historie předčí mnohé průvodce i obvyklá cestopis-
ná díla, skutečně poučí i pobaví a čtenáře zcela pohltí. V nepo-
slední řadě se autor na úskalích vztahu Evropana a Japonky
pokusil nastolit téma lidského selhání.

vázané, 164 stran, 220 Kč

Knihy nakladatelství ARGO

Milíčova 13, 130 00 Praha 3, tel.: 222 781 601, fax: 222 780 184, argo@argo.cz, www.argo.cz
distribuce KOSMAS, V Zahradě 887, 252 62 Horoměřice, tel. 226 519 387, e-mail: kosmas@kosmas.cz

Věra Nováková - Monografie

Dílo Věry Novákové patří
k nejosobitějším projevům
realismu v českém umě-
ní druhé poloviny dvacá-
tého století. Představuje
spolu s manželem a tvůr-
čím soupeřníkem Pavlem
Brázdou solitérní postavu,
kterou nelze zařadit k žád-
ným tendencím české výtvar-
né scény. Její tvůrčí výpověď
má pro českou kulturu silnou hodnotu nejen
ve své stylistické originalitě, ale hlavně ve svém
humanistickém a duchovním přesvědčení. Mono-
grafie obsahuje celou autorčinu dosavadní tvůrčí
dráhu, od konce čtyřicátých let, kdy byla z poli-
tických důvodů vyloučena z AVU, až po součas-
nost. Na základě chronologického sledu barev-
ných reprodukcí a materiálů z osobního archivu
autorky je zdokumentována celá komplexita její-
ho díla, která není uzavřenou kapitolou - stále se
vyvíjí a nachází ohlas u dnešní mladé generace.
Monografie s texty Pavla Brázdy, Richarda Dru-
ryho a Pavly Pečínkové představuje ohlédnutí
do souvislostí minulosti, i originální příspěvek
k současnému kulturnímu dění.

P. Brázda, R. Drury, P. Pečínková, 798 Kč

Jack Kerouac - Vize Codyho

Jack Kerouac svůj bez-
pochyby nejlepší román
Vize Codyho psal přibliž-
ně ve stejné době jako své
nejznámější a nejprodá-
nější dílo Na cestě, to zna-
mená počátkem 50. let.
Přestože všichni, nejen je-
ho přátelé, ale i nakladatelé
věděli, o jaký klenot se jedná,
v úplnosti vyšly Vize Codyho
až v roce 1973, čtyři roky po
Kerouakově smrti.
Vysvětlení takové prodlevy je prosté: Kerou-
ac zde jednoduše předběhl nejen svou dobu,
ale i její literární vkus, a román tak byl po svém
napsání příliš „horkým zbožím“, aby si nakla-
datelé troufli vrhnout jej na trh.

Přeložil Josef Rauwolf, 498 Kč

Jack Kerouac - Sám na vrcholu hory/ Alone on a Mountaintop

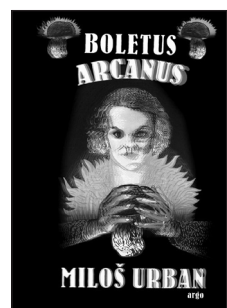
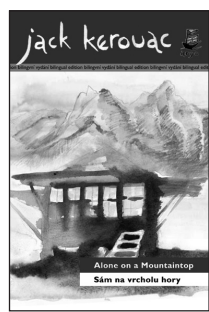
Bilingvní vydání tří po-
vídek, které ukazují tři
různé polohy autorova
psaní a tři životní situace.
Železniční země je jedním
z prvních Kerouacových
textů, které byly vůbec
do češtiny převezeny,
autor v nich líčí, jak
prožíval své zaměstná-
ní brzdáře; ve Scénách
z New Yorku zaznamenává
radost z přátelského pu-
tování odvážným velkoměstem; naproti tomu po-
vídka Sám na vrcholu hory načrtává téma, které
rozvinul v románu Andělé zoufalství - osamělý
pobyt a usebírání na postu požární hlídky v divo-
kých horách na hranicích USA a Kanady.

Bilingvní vydání, 258 Kč
Přeložili Bob Hýsek, Jan Válek, Jitka Zehmalová

Miloš Urban - Boletus arcanus

Nejnovější román Mi-
loše Urbana si pohrává
s klasikou českou vášní
houbařením. Vypráví
příběh mladého reda-
ktora Gregora Mar-
tyho, který bojoval s
podivuhodnou drogou
a málem nad ní zvítěz-
il. Získal mládí, krásu
a erotické charisma, ale
taky mučivou závislost
na této vzácné lahůdce
a je nucen se rozhodnout, jestli bude ve fatálním
vztahu pokračovat, anebo se pokusí o návrat
do obyčejného života. V českých lesích začal
růst tajemný hřib Boletus arcanus a tomu, kdo
ho najde, vyplní jakékoli přání. Jenom je třeba
si předem dobře promyslet, co vlastně chceme,
a jestli nakonec není lepší nechat ty nejkrásnější
hříby tam, kde jsou...

Kniha je vybavena 3D ilustracemi Pavla Růta
a je k ní přiložena 3D záložka, 358 Kč

PAS EKA

3. května 2011

revue
kulturně
a literárně
historická
ČÍSLO 5

Proč jste se rozhodl studovat historii?

Mě to bavilo již od dětství. Vyrostl jsem na Žižkově, hrál jsem si na žižkovském kopci, kde byl čerstvě postavený Kafkův pomník Žižky, byla tam i ta vrata Malejovského plná různých postavíček, což se mně jako dítěti velmi líbilo. To byla jedna taková motivace. Druhá pak byla to, že jsem měl dědu z matčiny strany, který sice nebyl studovaný, ale pocházel od Písku a měl historické zájmy. Na základní škole už jsem zhruba věděl, že bych chtěl studovat dějepis. Na střední škole pak už bylo jasné, že se přihlásím na historii, ale pořád jsem nevěděl s čím. Nakonec jsem si vybral obor dějepis-čestina. To bylo jaro 1969.

Příhodná i nepříhodná doba.
Příhodná byla ta doba v tom, že přijímačky, a to bylo snad jedinkrát za dobu trvání komunistického režimu, byly absolutně svobodné. Byly tam samozřejmě různé lobbystické tlaky, ty existují vždycky, ale to bylo všechno, takže nebyl problém se tam dostat. Bohužel učitelské veličiny, jejichž působnost sahala až do první republiky, jako třeba na historii František Kutnar, musely během let 1970-72 odejít, docházelo k čístkám.

Jak jste bral dějepis na základní škole?

Dějepis, který začal od 5. třídy, byla taková vlastivěda postavená především příběhově, takže učebnice obsahovala historické povídky od Miloše Václava Kratochvíla o vybraných událostech českých dějin, ovšem tak, aby byla zřetelná jejich pokroková osa. Začínalo se Velkou Moravou a končilo se Vítězným únorem 1948. Důraz byl ale kladen na starší dějiny. Musím ovšem říci, že už v té 5. třídě jsem věděl z dějin více, než naše paní učitelka (*smích*).

Čerstvě vystudovaná svazka?

Ne, naopak, byla to absolventka učitelského ústavu, oboru, kterému se dneska říká primární pedagogika.

Cítil jste už tehdy nějakou ideologickou nalévárnu?

Samozřejmě to byl velký problém, protože jsme byli vychováni v tvrdě komunistickém duchu. Člověk se od toho musel oprostít, a to přicházelo vždycky ve věku dvanácti, třinácti let, kdy se dostává negativní reakce proti oficiálním pravdám.

S pubertou.

S pubertou, v podstatě. Začali jsme klást otázky typu proč nás neosvobodili Američané, když mohli dosáhnout Prahy už 7. května? Apod.

Takže puberta tady sehrála pozitivní roli.

Pochopitelně. I proto, že ta puberta přicházela v letech 1963-64, kdy už se poměry začaly uvolňovat a atmosféra byla, i třeba v porovnání s obdobím 70. let, neskonalé volnější.

Jaké jste měli rodinné zázemí?

Z poloviny neutrální a z půlky levicové, člověk si musel najít svou vlastní cestu.

Přes kamarády.

Musím říci, že ve čtrnácti letech jsme kriticky uvažovali téměř všichni a pak to trvalo kontinuálně. Na střední škole už jsme vedli nejrůznější diskuse o dějích a politice. Když pak přišel rok 1968, tak už to jelo naplno – klidně jsme si na lavici četli obnovené *Literárky*, když vyšly 7. března s úvodníkem k výročí narození TGM, a tak dále.

Kam jste chodil?

To bylo v Dejvicích, dneska je to ulice Evropská, tehdy to byla Velvarská č. 33.

Později Leninova.

Později Leninova, pak krátce Benešova, nyní Evropská – ještě předtím Maršála Zukova, v 50. letech.

Srpen 1968 jste zažil v Praze?

V Praze a byl to jeden z nejtvrdších zážitků mého života. Probudil jsem se nad ránem ve 3.15, to si přesně pamatuji, ve vzduchu rachotila letadla s tanky a transportéry, a pak už se to začalo hrnout do Prahy nepřetržitě několik hodin.

Věděl jste hned, o co jde?

Okamžitě, protože už několik dní předem přicházely zprávy od lidí, kteří přijížděli ze Sovětského svazu, z Polska nebo z Maďarska, že se kolem československých hranic koncentrují armády. Tyto jasné signály byly už tři, čtyři dny předtím. Myslim, že to, co se chystá, se dalo docela dobře vytušit i z tehdejších otevřených zdrojů.

Jako studenti jste podporovali Dubčka.

Jo, podporovali, i když jsem nevěděl, co si mám o něm myslet – jistě, všem se zdál slušný a seriosní. Pochopitelně člověk dnes ví věci, které tenkrát nemohl vědět, například to, že o volbě Ludvíka Svobody se rozhodlo už na dráždanské schůzce týden předtím, protože prezidenta, prvního tajemníka strany a minis-

tu 1968, kdy jel Dubček s tzv. listopadovou rezolucí ke schválení do Varšavy, kde tehdy dlel Brežněv. Protože kanály mezi studenty a středními a vyššími stranickými funkcionáři nebyly dosud přerušeny, tak se o tom okamžitě vědělo – ne jenom na školách, ale stejně tak i po fabrikách apod., takže se udělala listopadová třídní stávka, která vedle vysokých škol proběhla i na všech pražských středních

jsem se do centra přece jen vypravil a vypadalo to tam opravdu jako po bitvě: Václavák a Příkopy projížděly transportéry, v podchodech byl slzný plyn, všude ležely kusy nějakého oblečení, převržené odpadkové koše, jako po uličním boji. Bylo to deprimující už v tom, že pen-drekový zákon, na jehož podkladě se to odehrálo, podepsal Dubček, kterého to stejně nezachránilo.

Emigrovat jste nikdy nechtěl?

Ne. Dostal jsem se právě na vysokou školu a člověk si v tu chvíli nebyl schop-n představit, kam až to půjde – ten vývoj je vždycky otevřený. Ještě v létě 1969 jsem byl v Jugoslávii a pak se v září stávil ve Vídni za spolužákem, který emigroval – byl z bílý ruský rodiny, která se tady uchýtila po první světové válce a když přišli Rusové, tak okamžitě utekli za hranice. Vídeň byla plná Čechů, například před australskou ambasádou stály ohromné fronty se žádostí o víza.

Chcípni, dědku!

Rozhovor s historikem Petrem Čornejem

try obrany a vnitřa schvalovala Moskva bez ohledu na nějaké reformní výkřiky.

Pokud jde o reformní komunisty, tak nejvíce na mě zapůsobil Smrkovský, zejména z počátku. Zajímavé je, že jsme

školách. Po ní se to pak začalo dramaticky lámat. Nastoupila tvrdá propaganda, sovětská, a bylo zřetelně vidět, jak tisk, zejména *Rudé právo*, je zmanipulovaný, a jak se pracuje na odstranění Smrkov-

třeba nikdy moc nevěřili Mlynářovi, protože ten akční program, který sestavoval, to by se hodilo tak v roce 1963 nebo 64, ale že by to z nás někdo v roce 1968 četl, studoval nebo se s tím dokonce ztotožňoval, tak to ani náhodou. Možná v některých stranických kruzích, ale na veřejnosti vůbec. Tím nechci říci, že jsme se tomu vysmívali.

Celá tragédie 68. roku podle mne spočívala v obrovském nedorozumění, když si lidé mysleli, že reformní komunisté jsou národní vůdci a oni to žádní národní vůdci nebyli. Byli to jen reformní komunisté, kteří se – ač na jednu stranu přízní veřejnosti polichocení – podpory společnosti ve skutečnosti báli.

Nepochybně. Já jsem před rokem napsal knížku o první pražské defenestraci, kde jsem k Dubčekovi přirovnal krále Václava IV., který se neustále rozhodoval a nemohl rozhodnout, jestli má jít s husity nebo ne, teď na něj tlačil kostnický koncil a Zikmund a že když neudělá v zemi pořádek, že ho udělají sami, třeba s pomocí křížácké výpravy. Podobně se dělo Dubčekovi v létě 1968 nebo v září 1938 Benešovi. Rozdíl je ovšem mimo jiné v tom, že v moderní době lidé do politiky nemusí, je to pro ně afrodisiakum, ale když jste se narodil jako prvorozený princ, tak nebylo zbyť. To je pak těžce existenciální záležitost (*smích*).

Samozřejmě, ono se to ale nemohlo ani povést, když si uvědomíme, že v politbyru sedělo šest nebo sedm sovětských agentů, kteří dělali nepřetržitě pro Moskvu, takže ta skupina čtyř, pěti lidí, být s podporou některých institucí, kde se scházeli reformní intelektuálové, neměla z mocensko-politického hlediska šanci.

Kdy jste začali tušit, že se začíná lámat chléba?

Ještě jakž takž to vypadalo do listopa-

ského.

Pak byl Palach, to byl ještě asi silnější zážitek než srpen 68. Když umřel, školní rozhlas ve škole to oznámil, všechny třídy se postavily do pozorů a vzdaly mu poctu minoutou ticha – ta reakce byla naprosto spontánní. Když jsme pak 25. ledna šli průvodem od Prašné brány, Pařížskou, kolem Právnické fakulty na dnešní Palachovo náměstí, tak ve všech oknech hořely svíčky a celá Praha mlčela. To byl opravdu tichý, monumentální průvod v ponurém lednovém dni, ta atmosféra v sobě měla cosi mrazivého, nejenom funerálního. Byla to ovšem vpodstatě tečka.

Druhá, protikladná, rozvášněná byla koncem března po hokejovém vítězství nad Sověty 4:3, a to opravdu lidí, včetně mě, se po skončení zápasu vrhli do centra města, takže například už od Poříčí nejezdily tramvaje a nešlo projít, Václavák byl úplně narvaný.

Jak to probíhalo, skandovalo se něco?

Ono se moc neskandovalo, spíš se chodilo a občas něco vykřikovalo, to byly takové davy, že se jen tak přelávaly. K Aeroflotu jsem se ani nedostal, i kdybych chtěl. Už velmi záhy se ovšem šířilo po Praze, že vybití Aeroflotu byla provokace a později se ukázalo, že to provokace skutečně byla – zřejmě připravená k nástupu Husáka do čela strany.

Co 21. srpen 1969?

Byl jsem v Praze, ale bál jsem se jít na Václavák, narodil třeba od Špidly, kterého chytili policajti na stanici a zmlátili tak, že skončil v nemocnici. Když pak někdo tvrdil, že Špidla udělá koalici s komunisty, tak jsem se smál – člověk, který měl na těle dvaatřicet podlitlin, se po takovém zážitku s komunisty nikdy dohromady nedá.

Když skončily ty první zásahy, tak

Sotva jsem se odtamtud vrátil, zavřeli, tuším 1. října, hranice a nedostal jsem se ven až do roku 1987, kdy mě pustili do Švédska. Tehdy jsme si ještě mysleli, že v lednu 1970 pojedeme lyžovat do Alp (*smích*).

Jaké to potom bylo na škole?

Byl to velký zlom. Prověrky byly v roce 1970 s tím, že někteří lidé mohli na škole působit ještě rok nebo dva, než za ně najdou náhradu. České dějiny přednášel František Kavka a já se těšil, jak k němu budu chodit příští rok na seminář, a oni ho vyhodili, zapsal jsem si Grause, a ten zůstal venku. Zejména historie byla zasažena dramaticky. Pořád to ale ještě šlo do chvíle, než nastoupil Václav Král, v roce 1972 nebo 1973. Podle mne to byl člověk sice inteligentní, ale zvrhlý až úchylný.

Psychopat.

Jo, psychopatická osobnost. Já s ním měl až anekdotický zážitek. Zkoušel mě z nových československých dějin. Vstoupil jsem do místnosti, on seděl zády ke dveřím, obrácen k oknu, pozdravil jsem, on nic, ani se neotočil a zařval: „Index!“ Podíval se do něj a: „Vy jste z Prahy! Dnes jste už pátý člověk z Prahy!“

Já na to, nejenom že jsem pátý z Prahy, ale pátý z Prahy 6.

„Jakého máte poslance!“

„Inženýra Lišku.“

„Lidovec!“ zařval (*smích*). Takovýmhle způsobem s lidmi komunikoval. Pak mi dal Vánoční dohodu, kdo se toho jednání před Slovenským národním povstáním účastnil, jaké politické strany a lidi a pak povídá: „A kdo tam byl ještě?“

„Husák.“

„Husák!“ zařval. Tím to bylo z jeho strany vyřízeno a dal mi jedničku.

Husák byl jeho osudové téma. Na příkaz Antonína Novotného napsal totiž kdysi do *Kulturní tvorby* recenzi, ve které

strhal Husákovu *Svedectvo o Slovenskom národnom povstání* (*smích*) a tyhle reminiscence se mu pořád vracely.

Husák taky nezapomněl.

Ne, Krále nesnášel. Král navíc použil proti Husákovi Františka Lukeše, což byl nadaný historik, napsal na svou dobu vynikající knihu o druhé republice, *Podivný mír* se to jmenuje. Pak se ale nějak úplně psychicky sesypal, začal Královi dělat poskoka a on ho poslal do Německa sbírat materiály na Husáka, jak byl Hurák s delegací slovenských spisovatelů a novinářů v Katynském lese, protože byl přesvědčen, že Husák ve funkci šéfa KŠČ je jen prozatímní řešení. Chystal si materiály na dobu, až extrémní levice Husáka smete.

Bloud, mouřeníni jsou vždycky upotřebitelnější než radikálové. Kdy Král zemřel?

To vám řeknu přesně, protože to bylo pro moje životní osudy důležité. Bylo to v roce 1983. Krátce předtím prohlásil, že dokud bude předsedou komise pro obhajobu vědeckých hodnot, tak já neobhájím. Já jsem si v tu chvíli pomyslel, proklínám tě, dědku, chcípni! a on opravdu do půl roku na to umřel (*smích*).

Hodnost jsem pak obhájil až v roce 1986, už za Gorbačova – do té doby nestránil v humanitních vědách neměli nárok. Jakmile ale začala v Moskvě *perestrojka*, všech čtrnáct, co jsme na obhajobu čekali a byli jsme odloženi ad acta, tak najednou to šlo.

Největší problém měl Vladimír Macura, který napsal slavnou knihu *Znamení zrodu* a na Svobodné Evropě ji pochválili, že to je nejvýznamnější kniha po Masarykově *České otázce*. Tuhle knížku mu ale obhájit nedovolili.

Zaklínadlo „chcípni, dědku“ jste použil víckrát?

Musím říci, že jsem to použil ještě jednou, a taky se to povedlo, a to na Josefa Kočího. Původně to byl katolík, za protektorátu učil náboženství na školách v Českém ráji, po válce konvertoval ke komunismu a nakonec za normalizace učil mimo jiné marxisticko-leninské pojetí dějin na biskupském semináři v Litoměřicích, takže to znal z obou stran. Tenhleten člověk mně při obhajobě mé práce v roce 1986 položil otázku, ke které koncepci se kloním, zda-li k Pekařovi nebo Slavíkovi, přičemž každá odpověď byla špatná. Takže jsme si taky pomyslel, „chcípni“, a on pak skutečně krátce na to umřel – měl rakovinu.

Jak jste se z Kočího otázky vyvlékl?

Má odpověď byla taková, že se nekloním ani k jednomu, že Pekař přišel zdůrazňuje středověkost husitství a nevidí souvislost s reformací, a Slavík husitství zase ahistoricky modernizuje ve stylu francouzských revolucí, takže takhle. Nebylo to ale vůbec příjemné, protože nešlo o nějaké akademické počůchování, ale jednoduše o to člověka dostat. Když si na to vzpomenu, tak jako kdyby po mně tekla hnus. Nakonec mi to tedy dali poměrem třináct k nule a Josef Janáček, který byl mým školitelem, vztekle mlátil holí o podlahu.

Janáček se po lidech taky vozil?

Ne, to ne, byl opatrný, ale velmi slušný člověk. Problém byl například Haubelt, bezpochyby „podivín“. V roce 1968 byl na stáži v Německu, ve Spolkové republice, odkud údajně podepsal *Dva tisíce slov*. Když ho vyloučili z KŠČ, dělal úplně všechno, aby ho do strany vzali zpět. Vědeckou úroveň historie drželi na filosofické fakultě Petrůň, Maur a svým způsobem Kvaček.

Sledoval jste, co se v historiografii děje mimo oficiální proud?

Jednou za měsíc se v prvním patře na Právnické fakultě konaly přednášky medievalistické sekce jednoty klasických filologů, na které chodil třeba Robert Kalivoda, který tam nekontrolovaně diskutoval a vykřikoval na své oponenty (*smích*). To byla taková pestrá společnost, kam chodili lidi, kteří byli vyloučení nebo vyškrtnutí z partaje, bezpartijní i odvážnější stranici. Někákým způsobem musela ta vědecká komunita fungovat. V literární vědě se scházeli tzv. medvědáři, kteří udržovali tradici pražského strukturalismu, Mirek Červenka apod. To byly v podstatě bytové semináře. Nebyl to disent, ale takových bytových akcí muselo být po Praze stovky.

Pokračování na straně II.

pokračování ze strany I.

Spektrum od oficiální zóny přes tu zónu sedou k lidem, kteří byli úplně mimo, bylo často znejasněné. Vědělo se ovšem, kdo se podílí na jakých akcích, jako byla třeba symposia Husitský Tábor nebo plzeňská mezioborová konference o 19. století, které byly na hraně toho, co šlo veřejně dělat, o čemž se může přesvědčit každý, kdo si vezme do rukou sborníky z těch akcí.

Se Šmahalem jste se stýkal?

Od roku 1978, kdy začala tábořská symposia a Šmahel nesměl být oficiálně uveden na seznamu přednášejících a vystupoval tam jako řidič tramvaje. Bylo ovšem sjednané, že přijde a dá se mu slovo v diskusi, kde pak přednesl dva referáty. Takže takhle se to dělalo.

Když mu umřela první manželka a opustil tramvaj, tak mu tábořské museum poskytlo takový asyl. Jezdil tam jednou týdně a mohl si pak doma psát své knížky.

Věděli jste o osudu Jana Tesaře?

Věděl, ale až zhruba od roku 1974, když jsem nastoupil do Akademie, kde pracovali lidé, kteří s ním publikovali v Dašu. Jeho jméno jsem ovšem znal už z 69. roku, kdy vycházely jeho články o Moravcovi a problému kolaborace. Považují ho za velmi podnětného historika, i když řada jeho vrstevníků ho měla a má za podivína, sice bystrého, ale podivína. Myslím si, že ty jeho práce o přelomu třicátých a čtyřicátých let a protektorátní kultuře, je to nejlepší, co tady o tom bylo napsáno.

Podle mě je nejdůležitější, aktuální a zásadní, že ukázal na souvislost třetí poválečné republiky, na kterou se dosud odvolává současná politická scéna, s protektorátem.

Už za druhé republiky je udělán krok k vytváření jednotného, centrálního systému, který chce pod svá křídla shrnout všechny oblasti života, potom to prohloubí protektorát a na to organicky naváže poválečná Národní fronta.

A tento vývoj završí únor 1948.

Ano, komunisté to dokončí. Tato teze se mi vždycky líbila a znovu si zpětně uvědomuju, čím prošla generace našich rodičů: od října 1938 až do listopadu 1989, celé půl století žili v poměrech, které nebyly normální, a jak to muselo celou společnost poznamenat.

Kdybyste měl říct tři jména českých historiků uplynulého století.

Jednoznačně to je Pekař, i když je to jen ta první třetina století. Potom by to byl Josef Susta, jeho generační druh. Pro druhou polovinu 20. století jsem v pokušení jako třetího označit Františka Šmahela, kvůli rozsahu a evropské úrovni jeho práce, i když těch aspirantů by pochopitelně bylo víc. Ale nevím, nakolik lze třeba o Františku Grausovi mluvit jako o českém historikovi.

Potom je celá řada historiků, kteří měli velký talent, ale bohužel se nevyrovnali s tlakem doby. To je případ Josefa Macka, kterej měl talent obrovské, ale plně jej rozvinul až po roce 1970, kdy vypadl z oficiálních struktur.

Co zmíněný František Kutnar?

Znal jsem ho osobně. Ačkoli když jsem na fakultu přišel, tak ho zrovna pensionovali. Jednou jsem s ním jel vlakem z Olomouce do Prahy a celou cestu jsme si povídali. Myslěl si, že bude novinářem, a historii bude mít jen jako takový odrazový můstek. Když ale vystudoval, tak ho Pekař poslal do Göttingenu a do Paříže a bylo rozhodnuto. Kutnarovo strukturální pojetí dějin je dosud nedocenená záležitost tuzemské historiografie. Ve stejné době jako Fernand Braudel někde v Alžírě dospěl k podobnému chápání, jak by se mělo k historii přistupovat. Zafungoval duch doby, který se projevil ve stejnou dobu na rozličných místech.

Byl to neobyčejně skromný člověk a obdivoval jsem, s jakou pokorou nese svůj život. Kutnarovi byli taková vůdčí selská rodina v Mlázovicích u Jičína, patřili mezi takové ty kulturní sedláky. Když je zkollektivizovali, tak tu vesnici nikdo jiný než jeho bratr stejně nemohl vést. On tam jezdil na prázdniny, pracoval na traktoru a s kombajnem, podobně jako Pekař, který zase chodil kosit. Jeho *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisců* je knížka, kterou stále ještě nedokážeme plně docenit a nikdo taky na ni nedokázal navázat zpracováním české historiografie po roce 1945.

Sledoval jste, co se děje v disentu, kolem Charty 77 etc.?

Tak samozřejmě, jednak jsem pravidelně dostával *Listy* a spoustu samizdatových materiálů, sledoval jsem celou kampaň kolem Plastic People, Magora Jirouse.

Co jste si myslel o undergroundu?

Já jsem už z roku 1968/69 věděl o skupině Primitives Group, která mohla vystupovat jen v hospodách na předměstí Prahy, v centru měli utrum. Bral jsem to jako alternativní kulturu, i když mě to nebylo tak blízké, jako třeba rock.

Ovšem ty akce a kampaň proti nim – tak to byl jasný, co si máme o tom myslet. Když se dnes člověk podívá na Lukašenkův režim, tak je to úplně to

samé, používá úplně tu samou propagandu včetně toho, že to je „nekulturní“, „sprosté“ atd..

Bavili jste se mezi sebou o tom?

Samozřejmě že jsme se o tom bavili.

Nebáli jste se, že je mezi vámi donašeč?

Prosím vás, to by se nedalo žít, to absolutně ne. Oni věděli, že se scházíme U Bonaparta v Nerudovce, U Dvou slunců nebo U Kocoura, kam chodila spousta lidí, včetně chartistů, třeba Karel Pecka, a vedle toho tam chodili lidi z okolních ministerstev. Nebo U Černého vola, další taková hospoda pod svícem nebo U Modré štiky v Karlovce, kam chodili jak lidé svého času zavření, tak agenti. Že to bylo profizlované, i ty naše konference, to jsme věděli a potvrdili jsme si to po listopadu, kdy se otevřely archivy a vyšly Cibulkovy seznamy, kde byl kde kdo. Žít ale neustále s vědomím, že vás někdo někde poslouchá, tak to by opravdu nešlo.

Chartu jste četli?

Hned, ale nepodepsal jsem ji – z mého okolí ji nepodepsal nikdo, až na jednoho hochu, který to ovšem vzal jako prostředek k tomu, aby se mohl vystěhovat. Ale

výboru, ale více méně veřejně. Šel jsem s kamarádkou, která podpisové archy nesla do Adrie, měla to stočené v tašce, když nás zastavil šéf stranické organizace a řekl mi: „Pojď se mnou!“ Já, „co chceš?“

„Tady se podepisují nějaký věci.“

„Jo?“

„No jó, ty o tom nic nevíš?“

„Co bych ti měl o tom povídat...“

„Viš, já se ptám proto, že bych to třeba také podepsal.“

„Tak proč to tedy nepodepíšeš?“

„No když já nevím, kdo vyhraje.“

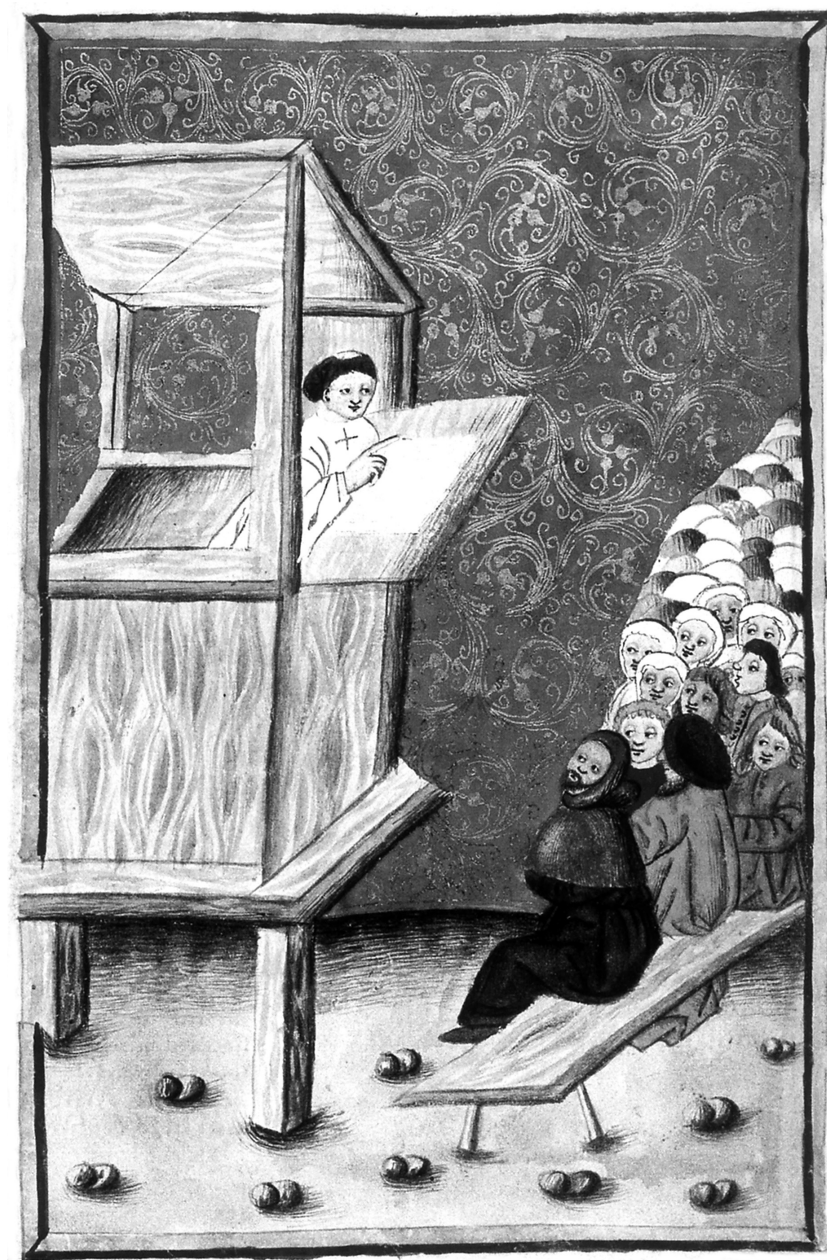
(smích)

Ten rozklad byl zřejmý. S tím už nemohli nic dělat. Komunista Ransdorf, který na fakultě chodil o dva roky níž a my z něj měli trochu strach, s nástupem Gorbačova se něj stal reformista, který v Prognostickém ústavu, kde také byl, dostal stranickou důtku za to, že podepsal *Akademickou iniciativu*. Tu důtku dostal od předsedy své stranické organizace Vladimíra Dlouhého, a to byl únor 1989!

Vás do strany nelámali?

Třikrát.

Jak to dopadlo?

K 60. narozeninám Petra Čorneje vydalo nakladatelství Paseka sborník studií *Zrození mýtu - Dva životy husitské epochy, do kterého svými studiemi přispěly téměř čtyři desítky českých historiků, mimo jiné František Šmahel, Milena Bartlová, Jiří Kořalka, Ivan Hlaváček, Jan Galandauer, nebo Eduard Maur. Sborník uspořádali Robert Novotný a Petr Šámal.*

ani jsem nepodepsal nějakou antichartu, či se nezúčastnil nějakých kampaní proti tomu. Té hysterické kampani, kterou kolem toho režim rozpoutal a která trvala skoro dva měsíce, jsem se divil – zdálo se mně to jako velmi korektní text.

Bez té kampaně by o Chartě nikdo nevěděl.

Buď anebo by to na druhou stranu zase podepsalo velké množství lidí. To je vždycky vabank. Těch osmnáct set lidí, co to podepsalo v 70. a 80. letech, tak jsem to bral tak, že to je taková Jednota bratrská, která sice nemá žádné mocenské možnosti, ale může mít politický význam do budoucna, což se nakonec i ukázalo.

Anticharta se v Akademii podepisovala kolektivně?

Jak které pracoviště. Někde to vzalo na sebe třeba jenom vedení, když se báli to dát lidem podepsat, že by se setkali s odporem. Třeba ale vedle v Památníku písemnictví byl ředitelem komunistický aparátčík Sedláček, který to donutil podepsat všechny a pamatují si, že tam někteří lidé kvůli tomu brečeli.

Několik vět jste podepsal?

Několik vět jsem nepodepsal, ale podepsal jsem *Kulturní iniciativu* a *Akademickou petici*. Když mě pak četla Svobodná Evropa a Hlas Ameriky, tak se má matka zhrzoila, že se ženu do průseru, já na to odvětl – do jakého průseru, do roku je s nimi konec.

Na základě čeho jste tak usuzoval?

To byla celá řada příznaků. Třeba *Kulturní iniciativu* jsme v Ústavu podepisovali, jistě ne před členy stranického

Hroch se na to informoval a když zjistil, jak na tom jsem, tak ztratil zájem. Když pak přišla listopadová revoluce, dostal jsem čtyři nabídky na vysokou školu, na Filosofickou fakultu, na Pedagogickou fakultu, na Fakultu sociálních věd a na Katolickou teologickou fakultu, kam mě chtěl Zvěřina, ale krátce na to umřel. Řekl jsem si, že to zkusím na filosofii, ale byl to omyl.

Tam vás pozval kdo?

Otto Urban. Učil jsem tam první semestr, načež jsem zjistil, že to není ta správná budova, působil v těch zdech genius loci, ale z mého pohledu dosti negativní. Necítil jsem se tam dobře a po třech semestrech jsem si řekl, že odejdu a aniž bych měl něco zajištěného, dal jsem výpověď. Čhtl jsem to zásadní rozhodnutí jít zapít do hospody, nikdo ale neměl zrovna čas, tak jsem udělal sám pět piv. Druhý den jsem zašel do redakce *Tvaru*, seděl tam Zdeněk Pinc a povídá, helejte se, my se neznáme, já vás ale sleduju, na Pedagogické fakultě budeme zakládat katedru dějepisu a my o vás uvažujeme jako o jejím vedoucím.

Zpočátku to tam bylo výborný, ale pak se po letech začaly projevovat ekonomické problémy, což bylo dáno i tím, že lidé v akademických funkcích nedovedou s penězi hospodařit, a ekonomové, kteří tam byli, to byla třetí liga. Místo, aby se něco utlumilo a naopak podpořilo to, na čem by škola mohla stavět, tak se zvolila taková ta přeživací taktika, že jsme všichni na jedné lodi, ať jsme dobří nebo blbí, všichni na tom budeme stejně špatně, jak to tady ostatně bylo vždycky. To mě zklamalo. Nechal jsem si tam částečný úvazek a odešel jsem na Literární akademii Josefa Škvoreckého, která měla kolem roku 2005 docela dobře nakroče-no, a jsem tam dosud.

Jak se díváte na současnou situaci na vysokých školách?

Pesimisticky. V roce 2000 byl obrovský zlom, protože prakticky nekončili maturanti, vznikla víceletá gymnasia, takže se na vysoké školy dostalo množství lidí, kteří by se tam jinak nedostali, a úroveň šla zákonitě dolů. A pak už se to pustilo, honila se statistika OECD mít co nejvíc vysokoškoláků, takže dnes je situace taková, že 50% studentů by nemělo na škole vůbec co dělat.

Z finančního hlediska je pro oba dva typy škol, veřejnoprávní i soukromé, nejvýhodnější nabrat co největší počet studentů. Ústní zkoušky jsou nahrazovány písemnými testy, které jsou u společenských vědních oborů zcela scestné: Jak ten člověk uvažuje, jak formuluje, jak se dokáže tématu zmocnit, jak jej interpretuje, což je zcela zásadní, to nejdůležitější, tak to z testů, které proškolují z mechanických znalostí, vůbec nepoznáte. Individuální práce se studentem, vysoká škola jako myšlenková dílna, kde se lidé schází, aby nad věcmi diskutovali, to je pryč. Model takto pojmávaného vysokoškolského studia se zhroutil a musím říct, že mě to nenaplnuje optimismem.

Byl jste na vojně?

Nebyl, vidím tak blbě na levé oko, že jsem nebyl.

Žižkova palcátu jste se tedy nezúčastnil.

Bohužel ne a ani na vojenské přípravě jsem neslyšel podplukovníka Petříka, který podle svědků kolegů na absolventy řval: Jste potomci husitů a když pochodujete, tak se to musí otrást až v Austrálii!

Komunisti vám husitství neznechutí?

Neznechutíli. Když jsem si četl ty ideologické práce z 50. let, tak jsem si říkal, to není možné, aby to tak bylo – už jenom z toho důvodu, že lidé takhle nejednají a neuvážují. Bylo to tak zpravený, že to naopak byla výzva podívat se na to jinak. A byla tedy pořád korekce, předúnorové práce Bartošovy, Urbánkovy, Kroftovy – toho byly stohy v antikvariátech.

Co bylo husitství – revoluce, občanská válka, reformace?

Modelově to má všechny rysy revoluce, jejíž součástí byla i občanská válka. Ve středověku tomu říkali *vzbúrenie* a ještě u Tomka čteme bouře husitské. Pojem *revoluce* jako změna politického systému, se začal v češtině prosazovat až na počátku 19. století. Do té doby to byl astronomický pojem, který se v latině používal v souvislosti s pohybem nebeských těles.

Co to vzbúrenie způsobilo?

Podle mě k němu došlo proto, že se tam propojily dva momenty – reformní, náprava církve návratem k evangelijním ideálům, a druhý moment je přestrukturování politické moci ve prospěch šlechty a měst na úkor centrální panovnické moci, tedy snaha prosadit model stavovského státu. Husitská revoluce je v evropských dějinách unikátní – všude jinde se nejdříve prosadil omezení stavovského moment a až následně církevní reforma. Proto byl v Čechách, kde to šlo dohromady, ten střet tak dramatický.

Kdo z těch událostí nejvíc profitoval?

Hlavními hybateli revolučního kvasu byla nepochybně královská města, ale i nižší šlechta – vojáci, hejtmani, vojevodci atd. Dnes bychom je označili za armádní důstojníky, u kterých se každá

z mocenských stran potřebovala opřít, což je pochopitelně táhlo nahoru a chtěli také svůj podíl na moci.

Zemský sněm před husitskou revolucí prakticky neexistoval, ten se sešel asi jen čtyřikrát, teprve s husitstvím vzniká sněm, ve kterém zasedají vedle vysoké a nižší šlechty i zástupci královských měst, takže stavovský princip je tam už jednoznačně obsažený.

V celém tom zápolení se obrází i středověké zápolení mezi moci duchovní a světskou, která má stále větší převahu. Husitství je v tom až extrémní, protože nepouští duchovní moc do politických záležitostí, i když někdy formálně ano, protože aspoň zpočátku byl ten vliv lidových kněží a kazatelů obrovský zejména mezi prostými lidmi.

Radikální křídlo husitů usilovalo o teokracii, z čehož husitským stavům asi naskakovala husi kůže.

Samozřejmě. Pádně to demonstuje Žižka, když po bitvě u Strauchova dvora palcátem zabije kněze. To je potření teokracie mocí vojenskou v praxi. (smích)

Sen o teokracii definitivně ale pohřbily až Lipany.

Ano, tam ty radikální husitské kněze pobíjí takřka všechny.

Co je rok 1434 za datum?

Tak ve Florencii se stává prvními občanem Cosimo Medici, nastává zlatá éra renesance a portugalský kapitán Gil Eanes obepluje mys Bojador, což je zlom v evropské mentalitě – do té doby se v Evropě mělo za to, že za ním panuje už tak nesnesitelný žár, že tam žádný Evropan nevydrží.

Ve světě končí středověk, u nás je bitva u Lipan.

Ano, ta nerovnoměrnost je patrná. U nás končí středověk opravdu nástupem Habsburků na trůn, kdy se tady vytváří středoevropský prostor, ve kterém se prosazuje humanistická kultura.

Bylo tedy husitství produkt středověku, nebo ohlašovalo novou dobu?

Středověké bylo husitství v tom, že stále drželo ideu universalismu – jednota křesťanstva je tou nejvyšší hodnotou, která je opřena o jednotný výklad Božího zákona, závazného pro všechny. Jedině tak může lidstvo dojít ke spasení. To je typicky středověká záležitost. Když se Luther o století později už zcela od římské církve trhne, středověký universalismus skončí, idea jednotného křesťanstva a jednotné křesťanské Evropy se rozpadá.

Jak byste dnes odpověděl Kočímu: Pekař nebo Slavík?

Odpověděl bych úplně stejně.

Dá se říct, že šlo o svár universalismu s partikularismem?

Tyhle tendence tam určitě jsou. Autority universalismu se oslabují, papežství i císařství, které naposled pozvednou Karel IV. a Zikmund a pak to končí – na úkor universalistické myšlenky se prosazují regionální a stavovské zájmy. Pokus o obnovu universalismu pod egidou habsburskou a španělskou se neprosadí – třicetiletá válka za tím učiní definitivní konec.

Nebylo vítězství partikularismu podtrženo i tím, že se reformní hnutí nacionalizovala, když hledala zástítu u lokální světské moci, čímž se celý problém světského panování vrátil oknem?

Ano tak to bylo všude. Vikleř hledal oporu u anglických lordů, Hus hledal pomoc na královském dvoře Václava IV., Luther u saského kurfiřta. Anglikánskou reformaci zástítil sám panovník. Nešlo přitom jen o účelovou výpomoc v boji s nadnárodní církví, ale také o tradiční napětí mezi duchovní a světskou mocí v rovině obecné kulturní, kdy se jedna strana snaží usměrňovat život té druhé, a ta si to, majíc stále větší sebevědomí a nakonec mocenskou převahu, nenechá líbit.

Srovnal byste pojem národ, jak s ním operovali husitští ideologové, a ten samý výraz z doby národního obrození – je mezi nimi rozdíl?

To je velmi zajímavá a diskutovaná věc. Na jedné straně tady stojí historické novověku, kteří tvrdí, že národ je záležitostí až osvícensko-romantickou, věc zrodu moderních národů a moderního nacionalismu. Takle teze ale neplatí. Proto se hovoří o vzpouře mediaevlistů proti novověkářům.

Třeštíkoví.

Třeštíkové my vytočil tvrzením, že český národ vymyslel František Palacký.

Provokoval.

Jistě provokoval. Ovšem definice národa u Daniela Adama Veleslavína nebo u Komenského je v tomto ohledu zcela jasná: podle nich je to společenství lidí spjatých společným původem a společným jazykem, kteří obývají společné území.

Přesně tak definoval už Hérodótos staré Řeky, když je stavěl do protikladu k Peršanům.

Ano, a jaký je v tom rozdíl od Jungmannova tzv. jazykového vlastenectví? Pojetí, že hlavní znakem národa je jazyk, najdeme i u Dalimila. Národ a jazyk jsou ve středověku ve skutečnosti synonyma a ještě po celé 15. století je pojem *jazyk*

dokončení na následující straně

Buddhovi bojovníci

Mikel Dunham

KRVEPROLITÍ A STROM OSVÍCENÍ

Oblasti Narong se nevedlo o nic lépe. V Narongu bydlel Atän, obchodník s opiem. Čínské „demokratické“ reformy zde odmítli stejně prudce.

Čínští vojáci s doprovodem civilních úředníků postupovali od vesnice k vesnici a požadovali vydání zbraní. Poté prováděli thamdzingy. Vesničtí vůdcové, lamové a význační obyvatelé byli pranýřováni, biti, ponižováni a někdy popraveni. Tyto události otrásly celou oblastí a poslední zbytky iluzí, že by mohlo dojít ke kompromisu nebo míru, zmizely poté, co se Číňané obrátili proti kmenovým vůdcům, které o něco dříve uctívali a veřejně oslavovali. Významný kmenový vůdce jménem Gjurma byl příkladem. Byl za obchodem v Darcendu, když několik čínských vojáků vniklo do jeho domu a požadovali, aby všichni – jeho matka, manželka, mladý syn a starý rodinný sluha – složili zbraně. Když jim odvětili, že v celém domě zbraně nejsou, Číňané bez předchozího varování všechny zastřelili.

Nebojácná mladá žena jménem Dordže Judön, která znala popravenou rodinu a jejíž manžel, rovněž kmenový vůdce, byl v tu dobu také obchodně v Darcendu, se rozzuřila. Jménem všech nevinných rodin v Narongu slíbila provést protiútok. Sezvala muže, kteří patřili pod pravomoc jejího manžela, a nařídila jim, aby připravili zbraně.

Džamjang Norbu uvádí: Rozeslala dopisy po celém východním Tibetu a vyzvala lidi, aby postali proti Číňanům. Převlečená do mužských šatů a s pistolí u pasu jela v čele válečníků do bitvy s nepřítelem. Žuřivě napadala čínské jednotky a základny po celém Narongu. Zbytek čínských vojáků a úředníků ustoupil do Pevnosti dračice, kde dál čelil útoku. Pevnost se přehnala smrtí, když zaútočila sama Dordže Judön. Ovšem velké zdi staré pevnosti byly postavené tak, aby takovému útoku odolaly, a bez dělostřelectva (které povstalci neměli) byla pevnost téměř nedobytná. Počet obětí narůstal. Nakonec se Dordže Judön rozhodla pevnost oblehnout.

V tu chvíli to už v celém kraji vřelo; k boji povstalo mnoho dalších vesnic a kmenů. Obléhání hradu se ukázalo jako velmi obtížné. Čínská pevnost měla dobré zásoby jídla a munice a Číňané měli přístup k prameni pitné vody uvnitř pevnosti.

Po měsíci dorazilo z Kandze šest set vojáků osmnácté divize, aby ulevili svým obleháným druhům. Dordže Judön se s nimi střetla v horním Narongu a dokázala je porazit. Zahynulo asi čtyři sta čínských vojáků, nicméně dvou stovkám se podařilo prorazit obležení a dostat se do pevnosti.

Z Dagga a Thau na východě proudilo do oblasti dalších patnáct až dvacet tisíc vojáků. Dordže Judön musela oblehání pevnosti ukončit. Přesto se boje stupňovaly a trvaly ještě další měsíc, po kterém se projevila přesila čínského vojska.

Číňané utrpěli těžké ztráty, na dva tisíce mrtvých a mnoho zraněných. Padly také dvě stovky úředníků. Jejich těla byla pohřbena s vysokými počty lidí před starým hradem.

Nakonec Číňané znovu do určité míry nabýli ztracenou kontrolu nad oblastí a vzbouřenci museli ustoupit do hor, odkud zahájili houževnatý odboj. Den po dni jejich počet narůstal.

O tom, jak skončila Dordže Judön, není nic známo, ačkoli jeden zdroj prý slyšel, že ji ranou mezi oči zastřelil nějaký Tibetán – lovec lidí, jak by ho nazvali lidé ze Západu – za tučnou odměnu od Číňanů.

V Derge začalo povstání poté, co se Číňanům nepovedlo oklamat zdejší vládnoucí vrstvy. Komunisté svolali na dvě stě vůdců z oblasti Derge, kteří se měli sejít v místní pevnosti a údajně tu řešit

otázku „demokratických“ reforem. Když se Khampové shromáždili v pevnosti, obklíčilo vrch na pět tisíc vojáků Lidové osvobozenecké armády. Dva týdny tu drželi Tibetany jako zajatce. Denně je ponižovali, křičeli na ně a vyhrožovali jim, protože odmítali přijmout Maův plán. Patnáctý den zajetí se Khampové rozhodli, že budou předstírat, že se podvolují čínským požadavkům. O tři dny později si vězni povšimli, že pozornost hlídek v pevnosti polevila. Těže noci uprchli do okolních hor. Organizovaný partyzánský odboj v Derge nemohlo poté, co lidé na vlastní kůži okusili čínskou zradu, nic zastavit. Číňané tak sami dotlačili Khampy do pozice pomstychtivých psanců.

V Lithangu, jehož obyvatelé Číňané nazývali „nejhoršími vzbouřenci“, povstání začalo během náboženských slavností na jaře roku 1956. Čínští komunisté se pokusili zatknout vysoké lamy. Pak se rozhodel lýtý boj.

Lidové osvobozenecká armáda chtěla zatknout zejména hlavního opata Lithangu Khangsara-rinpočeho, který odmítl předat majetek kláštera. Podle jednoho tibetského zdroje se na něj ale Číňané zaměřili proto, že už roky otevřeně vystupoval proti komunismu.

Ať už bylo hlavním důvodem cokoli, laici i mniši bez rozdílu se rozhodli, že je na čase neustupovat a začít bojovat. Athar vypráví:

Neměli jsme co ztratit a možná jsme měli v boji i jistou šanci na vítězství. Jedno bylo jisté: pokud se vzdáme, pobijí nás nebo zotročí.

Do města dorazil posel se zprávou, že Lidové osvobozenecká armáda postupuje a míří do Lithangu. Výprava čítala možná až dvacet pět tisíc vojáků. Všichni se dali do pohybu a začali shromažďovat ukryté zbraně. Některé z bohatších rodin, jako byla rodina Gönpo Tašiho, měly svůj vlastní soukromý arzenál. A spoustu zbraní měl pochopitelně i klášter.

Jeden z místních vůdců jménem Junri Pönpo shromáždil na pomoc spoustu kočovníků. Junri Pönpo byl můj přítel. Byl mladý, bylo mu kolem dvaceti let, na Khampu byl dost malý, přesto jej každý respektoval – nikdy neustoupil z boje. Byl tak trochu blázen a zároveň jeden z nejlepších jezdců a střelců v oblasti. V té době se svými lidmi několikrát vtrhl do čínských pevností a vykradl je. Také útočili na malé skupinky Lidové osvobozenecké armády. Není divu, že o něm Číňané věděli a chtěli jej zabít. Zatímco vyslali své pátrací jednotky s rozkazem zlikvidovat jej, shromáždil Junri Pönpo na dva tisíce kočovníků a povolal je do Lithangu, což jsme opravdu potřebovali.

Lidové osvobozenecká armáda se o této akci dozvěděla a rozhodla se zabít Junriho dřív, než se vrátí do Lithangu. Junri byl velmi oblíbený, a tak Číňané doufali, že jeho případná smrt ostatní zastráší. Domnívali se, že my ostatní budeme příliš otřesení, než abychom bojovali dál. Proto asi den jízdy od Lithangu nastražili past. Byl tam úzký horský průsmyk a Číňané usoudili, že se Junri bude vracet právě tudy, protože cesta z jihu vedla po otevřené planině bez možnosti úkrytu. Problémem Číňanů však bylo, že netušili, jak Junri vypadá. Junri Pönpo neměl o těchto plánech ani ponětí a se svými lidmi vjel přímo do čínské léčky. Rozhořel se pro muže proti muži. Když prach usedl, zůstala na zemi ležet těla několika zabitých mužů ze skupinky Junri Pönpa, ale také mnohem víc mrtvých Číňanů. Číňané se však považovali za vítěze, neboť byli přesvědčení, že se jim podařilo Junri Pönpa zabít. Vyhlásili, že Junri Pönpo je mrtvý. Ve skutečnosti ale zabili jenom jeho sluhu. Když zjistili svůj omyl a doslechli se, že Junri Pönpo byl spařen o den později v Lithangu, měli zlost jak nágově.

žil celou svou politiku. Středověk je ideál harmonie, který se v reálné politice snažila tehdejší společnost dosáhnout oním vyvažováním moci, které pochopitelně nebyly jen dvě. Fungovalo to ale jen v období vrcholného středověku.

Středověký společenský řád zajišťoval diverzifikaci hodnot, zatímco dnes je vše naraženo na jedno usmolené ekonomické kopyto.

Naprostu. Na pořadu dne je unifikace a uniformizace. Na to už upozorňoval Huxley, Bradbury o tom psal atd. Tato jednodost bezpochyby vede ke stále se prohlubující kontrole. To mě opravdu děsí. Ty dnešní technokratické tendence mají ovšem kořeny již v absolutistickém centralismu.

Přítom za dobu myšlenkové unifikace a kontroly je neustále označován středověk.

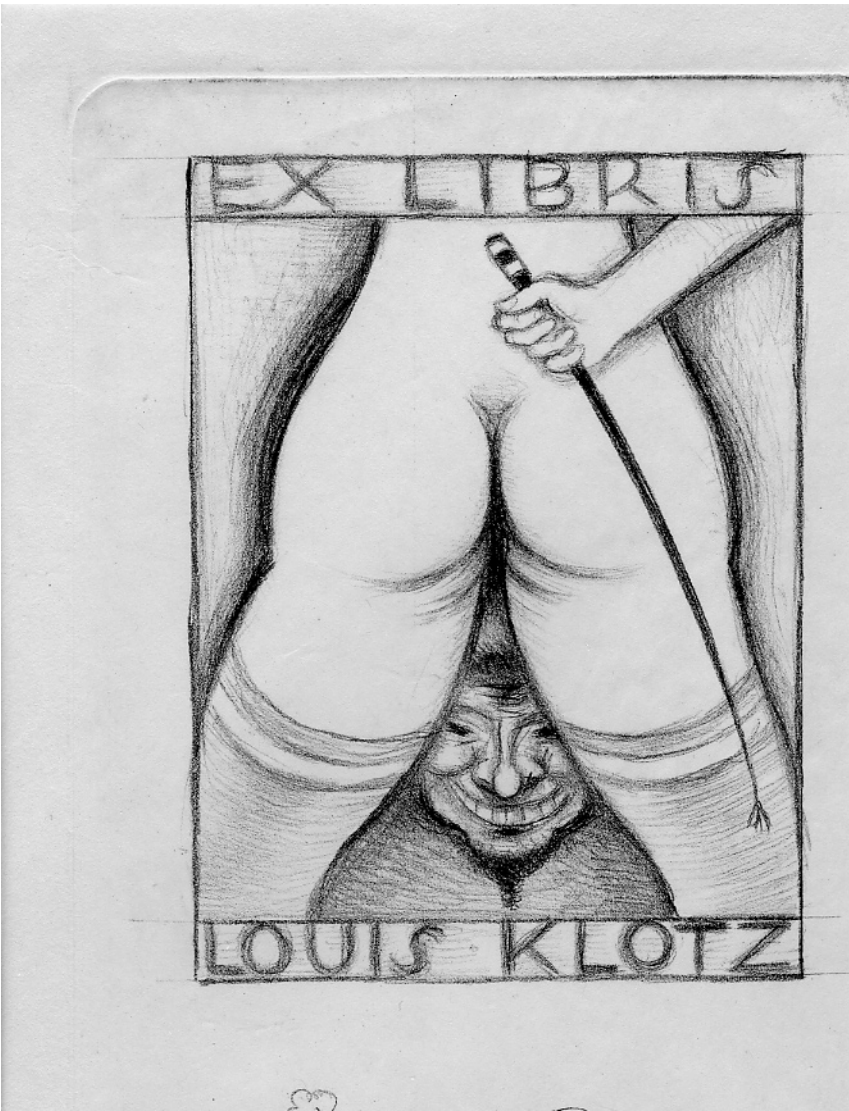
To je samozřejmě absurdní, protože středověk byl proti moderní době neobyčejně pestrý a rozmanitý, a to prakticky ve všech sférách. Středověk je svým způsobem jakousi výzvovou, protože obsahoval napětí mezi skutečností a ideálem, které bylo dané už oním rozložením síl ve společnosti, a vždycky existovala snaha se k tomu ideálu přiblížit. Tohle napětí moderní doba ztratila.

Ovšem i na první pohled rozumný a vzdělaný člověk občas prohodí, to je jako ve středověku, když chce něco označit za barbarské. Proč si medievisté nechávají tuto primitivní ideologickou nalévarnu neustále líbit?

Junri se svými muži přenocoval jen kousek pod městem. Svolal shromáždění v klášteře na kopci. Informoval lamy o léce a prohlásil, že „zitra nebo pozítří sem Číňané přijdou a my musíme bojovat. Nemůžeme už odletet. Víte, co provedli v Cangthengu. Totéž zamýšlejí provést s Lithangem. Pokusili se nás včera zabít a mají v plánu zničit klášter a zabít všechny v něm.“

Lithang byl největším klášteřem v Khamu. Stál na úpatí hory a kolem dokola byl chráněn šest metrů vysokou zdí. Bylo zde osm bran. Nejprve mniši zamkli brány a postavili k nim hlídky. Doslova přes noc se klášter proměnil ve vojenskou základnu.

Na všech střeších hlídkovali lamové a mniši (bylo jich dohromady téměř pět set). Sledovali údolí a řeku, která protékala údolím a pak planinou. Zprávy o tom, že Lithang bude bojovat, se rychle šířily po okolí.

Tisíce místních vzaly zbraně a přišly do kláštera. Byli připraveni bojovat po boku Junriho a mnišů. Jen sami čtyři vůdci kočovníků přivedli každý několik set rodin. Klášter v Lithangu byl něco jako město, byl stejně velký, ale uvnitř se nikdy dřív netisnilo tolik lidí najednou – aspoň si to nikdo nepamatoval. Pomáhali všichni. Ženy nosily vodu. Děti pomáhaly stavět barikády. Lidé měli strach, ale zároveň i radost, že konečně něco dělají.

Dordže Šerab, jeden z dalších mladých mnichů v Lithangu, pokračuje ve vyprávění:

Přítí den se Lidové osvobozenecká armáda přesunula přes planinu. Od kláštera bylo možné vidět do vzdálenosti více než sedmdesát kilometrů. Nevím přesně, kolik tisíc vojáků tam bylo, ale po cestě rozbili tábor, který se rozprostíral široko daleko. Pravděpodobně chtěli předvést svou přesilu. Vojáci kopali zákopy, aby tím dali najevo, že neustoupí. Přinesli si s sebou různé druhy automatických zbraní a děla, která namířili na klášter. My povstalci jsme nic z toho neměli, jen různé pušky, z nichž mnohé patřily spíš do starožitností, a naše zásoba munice nebyla moc velká. Ale měli jsme dostatek jídla, které mohlo vydržet na dlouhou dobu. Pokud nás Číňané chtěli oblehat, nám to rozhodně nevadílo.

Obléhání trvalo měsíc a dvacet sedm dní.

Čas od času na nás zaútočili, ale my jsme vždy zabili víc jejich vojáků než oni našich.

Naším Khampům se také v noci podařilo propíchnout se nepřátelskou linií a přehradit říčku, která pramenila v kopcích poblíž kláštera, takže čínská armáda neměla co pít. Když pak Číňané poslali skupinku vojáků pro vodu do kaňonu, mohli jsme je bez problémů, jednoho po druhém, zlikvidovat. Po devíti dnech se někteří z našich řad propíchlí nepřátelskou linií nazpátek a hráz zrušili. Tehdy měli Číňané už opravdu žízn. Pospíchali kaňonem ke zdroji vody. A tak jsme jich také velké množství pobili.

A ke slovu se dostává znovu Athar: Byl tam jeden vysoký lama, který už několik let kolaboval s Číňany. Celou tu dobu byl v komunistickém táboře. Po téměř dvou měsících oblehání ho Číňané vyslali do kláštera, aby s námi promluvil. Rekl nám: „Le-

ně pravděpodobně, že vás zastřelí Číňan, jako že vás zastřelí Tibetán. Na obou stranách padla spousta mužů. Děla ostřelovala mnoho gónp a menších svatyní. Tibetané se rozprchlí v uličkách a ulicích, vojáci leželi tvář k zemi ve vlastní krvi.

Junri Pönpo a někteří z jeho mužů byli ve velké svatyni přibližně na půl cesty ve svahu. Než jim došla munice, zabili tolik vojáků Lidové osvobozenecké armády, kolik šlo. Vzbouřencům roztrouseným po okolních budovách také došla munice, a tak vyhodili zbraně okny ven. Vyšli ven neozbrojení, s rukama nad hlavou. Vše utichlo. Ustaly výbuchy granátů, přestalo se střílet z pušek.

Nakonec vyslal Junri svého posla ze svatyně a vzkázal Lidové osvobozenecké armádě, že je připraven vzdát se, ale pouze tehdy, pokud mu bude umožněno vzdát se osobně čínskému veličmu generálovi.

Tento generál vypadal velmi zlátně. Měl po celém obličejí rozesetá černá mateřská znaménka a jeho prsty vypadaly jako spojené plovací blány, jako kachní nohy. Vzbouřené jej nazývali „Ga-lag“, což znamená „kachní ruce“. Junri Pönpo prohlásil: „Jsem Junri Pönpo a vzdám se pouze Ga-lagovi.“ A Ga-lag byl velmi rád, když to slyšel, a rozběhl se k budově, kde se Junri Pönpo nacházel.

Mezitím se Junri Pönpo připravoval na smrt. Jako všichni khampští válečníci měl i on kolem krku gau s obrázky a posvátnými modlitbami, které jej měly chránit před kulami nepřátel. Uvnitř své gau měl prý obrázek samotného Džowa. Sundal si gau tak, aby jej už nemohlo před nepřáteli chránit. Pak si oblékl tradiční tibetský kabát s dlouhými rukávy, které splývaly a zakrývaly mu ruce. V pravém rukávu tajně držel pistolí.

Generál Ga-lag se setkal s Junri Pönpem před gónpou. Všichni je sledovali. Generál s ním jednal s velkým respektem. Rekl mu: „Jsi mezi svým lidem proslulý, protože jsi silný vůdce, ale nyní mě musíš následovat do budovy, kde jsem uvěznil ostatní tobě podobné Tibetany. Tam si budeš moci odpočinout.“

Junri Pönpo odvětil: „Do dnešního dne jsem nikdy nebyl v čínském vězení a nehodlám s tím začínat ani teď.“ Vytáhl ukrytou zbraň a šestkrát vystřelil na generála. Říká se, že po celou minutu tam všichni pouze tiše stáli, řekl bych, že v šoku, že jejich generál byl zavražděn přímo před jejich očima. Pak se všichni otočili směrem k Junri Pönpovi a zahájili dlouhou palbu. Když výstřely utichly, nevypadal prý Junri Pönpo ani jako lidská bytost. Nevypadal jako nic.

Plán komunistů se okamžitě změnil. Přestali hledat ty, co přežili, a dokonce přestali hledat i ostřelovače, kteří se stále skrývali. Číňané komplex opustili.

A pak přiletěla letadla.

Tři ruské válečné letouny typu Iljušin-28 kroužily a začaly bombardovat Lithang, jak vysoký lama slíbil. V okamžiku, kdy dopadla poslední bomba, nezbylo z Lithangu nic... Všechno bylo během pár minut pryč... Všechny starověké texty, proslulé umělecké předměty, svaté ostatky, stupy, největší socha Buddhy v Tibetu... Všechno zmizelo.

Nevím, kolik lidí zemřelo během těch dvou měsíců oblehání, slyšel jsem, že něco mezi třemi až pěti tisíci.

Ale tytéž letouny tentýž den letěly nad další kláštery v oblastech Ba a Markham a zničily je stejným způsobem jako předtím Lithang.

Jediný důvod, proč vám to všechno můžu vyprávět je ten, že jsem byl tehdy ve Lhasě. Samozřejmě jsem věděl, že se situace v Khamu zhoršuje, ale netušil jsem, že tak moc. Až pak jsem se jednoho dne procházel po ulici a zaslechl hlášení z amplionů. Lithang povstal a byl srovnán se zemí. To byl okamžik, kdy jsem věděl, že už dále nemůžu dostat svým mnišským slibům. Musel jsem bojovat.“

ukázka z knihy **Mikela Dunhama Buddha's Warriors**, Jeremy P. Tarcher/Penguin Books, New York 2004,

která vyjde v květnu v nakladatelství Paseka v překladu **Petra Bílka**

dokončení ze strany I a II

pro označení národní příslušnosti frekventovanější, než pojem *národ*, který se začíná prosazovat až na konci 15. století. A není to jen české specifikum, i když tady, vzhledem k česko-německému stýkání se a *potýkání* se, to byla samozřejmě exponovanější a citlivější záležitost.

Jak se nacionální otázka projevovala v husitských bouřích?

Různě, byla přítomná, ale nebyla určující. Když jsem ovšem dělal husitskou Prahu, zjišťoval jsem domy, které byly za revoluce zkonfiskované a tady na Starém Městě bylo 75% domů konfiskováno majitelům, kteří měli německá jména, což ovšem neznamená, že by v Praze proběhla nějaká protiněmecká genocida – třeba řečníci od svatého Jakuba, kteří byli z poloviny Němci, tam zůstali a dokonce jim byl vyhrazen kostel sv. Ducha. Spousta Němců pak odešla nebo byla vyhnána ne proto, že byli německého jazyka, ale jednoduše proto, že s husitstvím nesouhlasila. V Praze to ovšem bylo vyostře-no, v pohraničí tomu tak nebylo.

Nebyla ona středověká universalita, která spojovala rozličné různé konstituované moci, ve skutečnosti více pluralistická než všechno to, co přišlo po ní?

Ve středověku se moci vzájemně vyvažovaly. Teologicky a filosoficky vzdělaný Karel IV. na tom zalo-

Ono to je těžké měnit nebo nahledat myšlení lidí, které je lidem do hlavy vtoukáno už od dob osvicenství – navíc v situaci, kdy starší historie skoro nikoho nezajímá.

Šborník, který vyšel k vašim 60. narozeninám, který nyní vydala Paseka. je v odkazu na vaši práci nazván Zrození mýtu. Co je to mýtus?

Jednak je to ono primární pojetí světa, výklad vesmíru a jeho řádu. Pak je to pojetí přenesené, kdy se určitý historický jev idealizuje a je pak také v tomto modu interpretován. Takže v tomto smyslu mluvím o husitském mýtu, který se rodí už v první husitské generaci, mytizace dodává revoluci legitimitu a zároveň slouží jako ideologická opora. Husitský mýtus přitom prochází dvěma rovinami: jednak jako mýtus reformního hutí, které jediné dovede křesťanství ke spasení – ten naráží od počátku na katolické pojetí, kdy se mezi sebou odehrává soubor idealizovaného a negativního obrazu husitství. Tento soubor probíhá až do osvicenství, které změni optiku a začne operovat s pojmy, které nebyly středověku vlastní, jako je třeba *pokrok*, nebo *revoluce* a začne vnášet do interpretace husitství své vlastní hodnoty. Hus se tak změni nejdříve na mučedníka svědomí, potom je z něj pokrokař a nakonec sociální revolucionář, což je naprostý nesmysl. To je ovšem pohled industriální společnosti, která už není schopna středověk vnímat a chápat.

Husitský mýtus, ten druhý, od 19. století, včetně oné komunistické interpretace, je jen dovršením toho, jak politické ideologie 19. a 20. století do toho vnášely své vlastní dobové postoje a svá vlastní ospravedlnění, kterému sloužily dobové proticírkevní, protislechtické nebo důsledně protiněmecké postoje, což je absurdní. Přezívá to zde dodnes bohužel i zásluhou školy a učitelů.

Škola dodnes interpretuje dějiny třídně na základě městanské ideologie 19. století.

Svým způsobem ano. Ideu dějinného pokroku uspořádával marxismus do takových šuplíků, kam mohl každý bez nesnázi vstoupit, přičemž vyložit nějaký historický jev v jeho složitosti a přitom celistvosti je nesmírně obtížné, neřku-li mu přiřknout nadčasovou platnost. Já jsem léta chodil na kursy, kde jsem školil učitele základních a středních škol, jak se mají na husitství dívat, a teď bylo vidět, s jakou neochotou to přijímali – měnit něco, co měli po desetiletí zažité, a teď to ještě přizpůsobit dětem, aby to pochopily...

Jste pro absolutistickou nebo konstituční monarchii?

Cha cha cha, to je dobrá závěrečná otázka. Já jsem pro centralizovanou, osvicenou monarchii.

Takže umírněný husita.

Umírněnej husita, ale opravdu umírněnej.

Petr Placák

Grande pták

Na výstavě Michela Fingestena ve Ztichlé klice v Betlémské ulici jsme potkali italského znalce umění Giafranca Sanguinettiho. Zeptali jsme se ho na jeho vztah k tomuto autorovi.

Jste mj. znám jako ctitel Michela Fingestena, pozapomenutého německo-židovského malíře z Čech, který působil v Itálii. Jak jste se k němu dostal?

Moje zaujetí pro Fingestena začalo ještě předtím, než jsem přijel do Prahy. Fingesten je v Itálii známý, je vlastně napůl Ital – jeho matka byla Židovka z Terstu. On sám, když musel, utším v roce 1935, utěč z Německa, se usadil v Miláně, kde měl atelier v ulici Chiaravalle.

Přítom měl štěstí v neštěstí – hodně tvořil, ale pro málo zákazníků. Jeden z nich byl Gianni Mantero, majitel továrny na hedvábi v Como – velký bibliofil, který se zamiloval do Fingestenových prací a stal se jeho mecenášem. Druhý byl Ivan Matteo Lombardo a třetí Giovanni Batta. Tihle bohatí sběratelé ob jednávali Fingestenovo dílo, které ale pak mizelo v jejich soukromých sbírkách, takže největší sbírka Fingestenových děl je dodnes ukryta před veřejností v domě rodiny Mantero. Kromě toho Fingesten maloval i fresky v jejich domě. Poslední věc, malbu na dřevě, namaloval v kostele sv. Bartoloměje v Bisignanu v jižní Itálii, kde také zemřel.

Gianni Mantero byl největší z těch objednavatelů a byl také jediný, který se pak za ním vypravil do tábora Civitella del Tronto a Ferramonti na jihu Itálie, kde byl Fingesten internován poté, co byly v Itálii zavedeny protizidovské zákony. To ovšem nebyl koncentrační tábor, jako byly v Německu – mohl tam normálně tvořit.

Pro Fingestena jsou důležité významné zdroje inspirace. Vedle expresionismu, který se v jeho díle velice silně odráží, se silně inspiroval Goyou a také Felicienem Ropsem. Z jeho díla tryská desakralisace všech dobových společenských hodnot.

Je to kritika společnosti, jejího falešného moralismu, a zároveň i triumf lidskosti a vítězství nad vším tím, co je v člověku nelidské – na prvním místě válka. Ve Fingestenovi jsou dvě duše, jedna radostná, druhá, která vidí marnost všeho. Současně je v jeho pracích silně přítomno groteskno.

Byl to umělec, který se domníval, že sám jeho život je umělecké dílo. Je velká koherence mezi jeho životem a jeho uměním. Nutkání poznání člověka ho vedla k tomu, že hodně cestoval, deset let strávil na cestách. Současně jeho dílo obsahuje i židovský smysl pro humor, což je humor na jednu stranu hořký a na druhou výchovný.

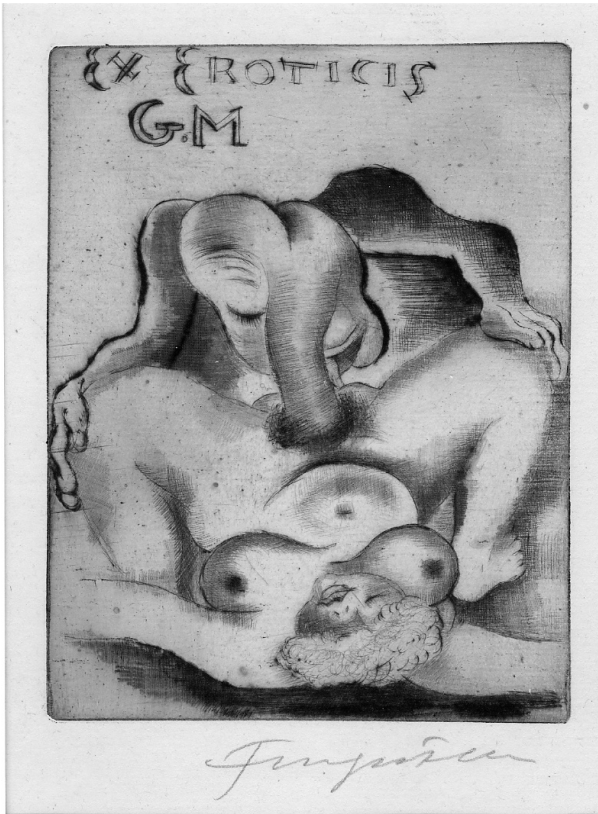
Narodil se na Moravě, studoval ve Vídni, pak v Mnichově. Byl žákem Emila Orlika, který odchoval minimálně dva velké umělce – Fingestena a Georga Grosze, kteří se také stali přáteli a měli i mnoho společných rysů: vedle expresionismu i grotesknost. U některých věcí, které jsou nyní ve sbírce Ztichlé klicky, je velice nejisté, zda jde o Fingestena nebo o Grosze. Minimálně u jedné bych řekl, že to je na sto procent Grosz.

Fingesten je asi poslední z velikánů předválečné umělecké avantgardy, který ještě nebyl uznán a uveden ve známost, což možná souvisí s tím výše uvedeným – jeho díla vlastní velice málo sběratelů a málokdy se objevují na veřejnosti. To ovšem také způsobilo, že jeho díla jsou dodnes ještě cenově dostupná.

Často žijeme vedle výjimečných lidí, aniž bychom je rozpoznali. V Itálii vedl Fingesten život úplného vykořenence, málo se stýkal s uměleckým prostředím, a ta jeho izolace ho přinutila k daleko větší radikalitě a originalitě. To, co opravdu chybí, je znalost Fingestena.

K Fingestenovi jsem se dostal přes svůj zájem o erotiku v umění. Pokud dáme stranou některé jeho pastely a křajnomalby, tak veškeré jeho dílo je erotické, což asi také nepřispělo k jeho uznání,

protože málokdo se odvážil pověsit si na stěnu Fingestenovy věci, které jsou prostě jakéhokoli pokrytectvím – třeba ten jeho grande pták. Fingestenovo erotické umění má obrovskou sílu a vedle toho i neuvěřitelnou grácií, velikou fantasii i imaginaci. Tady dosahuje naprosté originality, která je pouze jeho.

Jeden německý obchodník s uměním mi nedávno říkal, že nechápe, jak to, že má Fingesten dosud tak malou tržní hodnotu, že to je naprostě enigma, ačkoli jeho kvalita je srovnatelná s Klimtem nebo Schielem, kteří ovšem také nebyli dosti dlouho uznáváni a dnes se jejich sláva dotýká hvězd.

Fingestenovo dílo je velmi symbolické a zasluhovalo by se seriosní bádání, není to vůbec jednoduché dílo, je velice nezávislé a díky své originalitě má

jedinečný směr. Fingesten tak zůstává velkým tajemstvím jak pro obchodníky s uměním, tak i pro kritiky umění, kteří nemají z čeho čerpat nebo o co se opřít, protože dosud neexistovala Fingestenova pořádná monografie a zájemci o jeho dílo nemají k ruce žádné reference. Stálo by za to kontaktovat nadané studenty umění a vyprovokovat je, aby se věnovali pátrání po jeho dílech. Má to tu výhodu, že velká část jeho díla má malé rozměry – pracoval hodně za války, kdy byl papír drahý a Fingesten neměl peněz nazbyt. Ovšem skutečnost, že jeho dílo je v rukách několika málo bohatých lidí, kterým nezáleží na tom, jestli se zhodnotí, je samozřejmě nevýhodou pro možnost širšího uznání jeho díla.

V 60. letech jste byl členem Situacionistické internacionály.

Si. Můžete o tom něco říct?

Situacionistická internacionála je v této zemi málo známa. SI vznikla v roce 1957. Rekrutovala se ze skupiny umělců, kteří odmítali umění. Hnutí se vyvíjelo patnáct let. Bylo kritické nejen vůči umění, ale vůči společnosti jako takové – odmítalo například ten falešný spektakl údajné opozice mezi Ruskem a Amerikou. Bylo to hnutí, které strhávalo roušku těch oficiálních opozic, takže jsme kritizovali nejen vládu, ale stejně tak všechny ty trockisty, maoisty etc. SI si tak vytvořila nepřátele na všech stranách, ne jenom v centru, ale napravo i nalevo. V určitém období bylo toto hnutí sledováno všemi možnými tajnými službami. Jako první jsme v roce 1969 označili využívání terorismu jako účinného zastíracího strašáka státům, což vládám vzalo vítr z plachet. Žijeme ve světě totální lži a SI se na tom odmítala podílet.

Při studentských revoltách v roce 68 jste ale s levičáky spolupracovali?

Ne. V roce 1968 jsme měli radikálnější postoj, než všichni ostatní. Spojili jsme se jenom se skupinou Enragé, Zuřiví, což byly čtyři osoby – situacionistů bylo v době jejich největšího rozmachu dvacet, dvacet lidí ze všech kontinentů – vzácný druh! Nemohli jsme se spojit s nikým, protože nikdo nerozuměl té naší teorii společnosti-spektáku, která pomůže pochopit dnešní svět. Bez téhle teorie nelze pochopit, proč Bin Ládin neexistuje – že to byl výtvar CIA.

Jaký je rozdíl mezi teorií a ideologií?

Rozdíl je v tom, že teorie popisuje věci, jak se udály, zatímco ideologie je propagandistický nástroj ve službách vládnoucí třídy nebo tříd, která usiluje o moc. A všechny ty ultralevicové skupiny roku 1968 byly ideologické. Ale nikoli situacionistická internacionála.

Byli jste umělecké nebo politické hnutí?

Ani jedno ani druhé. Jestliže máte na výběr volit mezi špatnými možnostmi, nevolíte žádnou.

Proti umění jste vystupovali proto, že bylo součástí zastíracích manévrů establishmentu?

Protože se umění oddělilo od života. Například v době starověkého Řecka byly poesie, umění, filosofie, věda součástí života všech – neexistovali tam žádní kritici umění, každý jednotlivý občan byl zároveň i kritik umění. Umění je dekorace ošklivosti, která nás obklopuje. Funkce umění se vytratila, umění přestalo být nebezpečné. Doby, kdy umělec riskoval vyhnanství nebo odsouzení – Sokrates, Carravagio, Dante, jsou pryč. Jakmile umění přestalo být nebezpečné, přestalo být výmluvné a tedy i důležité.

Je umění možné jen v nějaké diktatuře?

Ne. Dnes žijeme rovněž v jisté formě despotismu, moderního. V době stalinistické diktatury bylo jednoduché stát se slavným, protože stačilo málo, hloupí byrokrati to odsoudili a učinili to skandálním. V textu ke katalogu výstavy Miroslava Tichého na Staroměstské radnici situaci disidentů popisují.

Tichý byl nepřítelem veškerých lží, tudíž i režimu, který tehdy v jeho zemi panoval, ale zároveň se odmítl přidat k takzvaným disidentům tohoto režimu: již slovo „disident“ prozrazuje dvojsečnost celé věci. Disent, výhradně intelektuální, zvyklý spíše trpět než bojovat, často příliš plachý, nikdy revoltující, neustále infiltrovaný agenty obou režimů, které mezi sebou vedly studenou válku a řízený jimi, jak se jim zamlulo, byl zároveň velmi pohodlným útočištěm, neboť jednotlivci propůjčoval nezaslouženou auru odvahy a slávy s minimálními náklady a nezávisle na tom, jak skvělý či průměrný dotyčný jedinec byl. Tento dissent se po pádu režimu v roce 1989 (který disidenti ani nepřipravili, ani nepochopili) buď přizpůsobil a cele začlenil do nově zavládnuvších lží, nebo roztál jako sníh na slunci – neměl totiž co říci a proti novému režimu neuměl bojovat právě tak, jako se nikdy nezaskvěl v boji proti starému řádu, pro který nikdy nepředstával žádnou skutečnou hrozbu. Tento „dissent“ by se až na několik výjimek mohl sjednotit v tom, čemu Jaroslav Hašek posměšně říkal *Strana mírného pokroku v mezích zákona*.

Od kdy žijete v Praze?

Poprvé jsem sem přijel v roce 1989. Praha se mi zalíbila především architekturou a urbanismem. Shledal jsem ji nejitalstějším městem na sever od Alp. Italoové byli jediní, kteří obsadili Prahu mírovým způsobem, kteří sem věci přinesli a nic neodnesli. A přišli sem Italoové velice kvalitní. V roce 1550 byla v Itálii protireformace a mnoho italských intelektuálů emigrovalo. V té době to byla především Morava, která měla tu úlohu přijímat protestanty z celé Evropy. Italoové vytvořili jenom v Praze, kde byli ještě v 18. století velmi početní, ale i jinde v českých zemích, například v Klatovech. V Praze jsou dva typy italské architektury – spontánní a institucionální, církevní, jako je Klementinum nebo jezuitská kolej na Malostranském náměstí, které nejsou nic moc, i když dnes děláme horší věci.

Praha je mnohem více italská, než třeba Petrohrad, kde je také silný vliv italských stavitelů. Petrohrad byl sice vystavěn italskými architekty, ale je to jednotný imperiální sloh. Je to vlastně jediné italské císařské město, protože italský duch je anticísařský, je proti diktatuře uniformity. A právě v Praze, třeba i na rozdíl od Paříže, má každý dům svoji individualitu, svoji zvláštnost, jako tváře lidí.

Prahu ovšem zachránilo to, že se císařský dvůr odstěhoval do Vídně.

Praha měla dvojí výhodu: nejdříve se sem císařský dvůr nastěhoval a ještě před dobou velkých císařských stavebních zámerů se zase včas odstěhoval. A teď vám odpovím na otázku. Do Prahy jsem se rozhodl odejít v roce 1992-93, ale žil jsem mezi Prahou, Milánem a Paříží, kde jsem spolupracoval s nakladatelstvím ALLia, zatímco v Itálii jsem dělal víno a olej. Praha mě zachránila před dekadencí, která dnes v Itálii panuje díky Berlusconi, i když to není jediná příčina tamního úpadku – ten tam trvá už pět století. Praha je příjemné město, ale znám tu vlastně velmi málo lidí, žiju tady velmi izolovaně.

Ještě poslední věc k Fingestenovi: Fingesten je příklad velice citlivých Židů, podobně jako byl Kafka, tedy těch, které mají tak citlivé ucho, že slyší trávu růst. Kafka i Fingesten, oba viděli první světovou válku, a pochopili, že to nezůstane bez důsledků, že se chystá ještě něco mnohem horšího. A to velice dobře vysvětluje jejich umění. Velký umělec jako citlivý člověk je zároveň prorokem.

Jaká je spojitost mezi erotikou a anarchií?

Svoboda.

Petr Placák

Ať už někdo napíše pořádnou chuňárnu pro děti

S Ivanem Wernischem nad Rytířem Smilem

Když jsem tuhle za výlohu knihupectví uviděl Rytíře Smila, připadalo mi to jako zjevení ze školních let, na které jsem docísta zapomněl.

Mně se Smil nelíbí. Když jsem před časem dělal výběr *Kdo to čte je prase*, tak jsem ho nepoužil. Proč? U těch lidových říkánků (říká se jim lidový, i když ta lidovost je kategorie velmi sporná) jde sice většinou o slabomyslný skopičinky, a taky k tomu nemám nějaké extra vztah, ale dobře – je to poesie. Ale *Rytíř Smil*? To je jen ucintaná prasečina, ať už ji napsal Vrchlický nebo ne, jakože ji napsal.

Není to třeba tak, že se chtěl mistr jenom odreagovat pomocí textu, který neklade absolutně žádné intelektuální, estetické či jiné nároky, asi jako když se člověk jednou za čas zpíje jako prase, aby si vypláchl mozek?

Jo, proč ne, každý si rád nějakou tu prasečinku stříhne, ale tohle mě vadí tou uslintaností, to ani není erotický. Vrchlickýho mám rád, ale tohle je něco tak blběho, že jestli se mistr takhle odreagovával, tak ho nechci představit při návštěvě vykřičeného domu.

Podle tebe je to Vrchlický.

Nejspíš ano. Otázka je samozřejmě, jak vypadal původní text. Rytíř Smil existuje v mnoha verzích – národ si ho opisoval a taky tradoval ústně, a tak se asi mnohé pozměnilo. Jsem ale přesvědčen, že to Vrchlický je, a to je trapný – já mám Vrchlického rád.

No dobrá, jako žákům základní školy se nám to ohromně líbilo.

No jo, protože chlapec v jistém věku je vděčný za každý sprostý slovo, za každý zakázaný slovo. To je něco jiného. Jestli chceš ale na téhle úrovni vidět Vrchlického, tak to je strašný – kniže českých básníků se tu prezentuje jako přestárlej puberták, vyzlizený pitomec. Brrr.

Není to nakonec sympatický?

To bych neřek. Úplně ho vidím, jak to smolí.

Co ty texty *Kdo to čte je prase*?

Já tuhle knihu nesnáším, a zase proč: její obálku jsem uzel, až když vyšla, a tam, o jaká hrůza, jsem jmenován velkejma pismenama, jako že já jsem ten hlavní, že Já to vybral z hromádek, který mi přihrnul nějaké Obrátil. Proboha, vždyť to je Obrátilovo celoživotní dílo! A já si ho prostě přisvojuju!

Najednou se z Obrátilovy práce stala moje nejúspěšnější kni-

ha! Furt za mnou někdo chodí, chce, abych mu to podepsal, abych stvrdil svým podpisem, že právě on je to správný prase, který to čte... a když mě pak ještě taky pochváli, že tohle je to nejlepší, co jsem kdy udělal, tak na mě jdou mráskoty. Já tu knihu vidím červeně. Červeně!

Vždyť má červenej obal ... Za některý kusy by ses navíc vůbec nemusel stydět, třeba tahle, *Míchanice*, hned na začátku, ta je téměř dokonala: *Kráva zbouchla chryzantému / sud měl v kulkách rýmu / hrom sek šourkem do emblému / v hajzlu ztloukli žimu ... To nemá chybu*.

To sis náhodou vybral dobře – původně jsem tu knihu nazval *Kráva zbouchla chryzantému*, a vida, ty to cituješ jako první verš, který tě zaujal. Oni mně ten výběr přejmenovali na *Kdo to čte, je prase*, což je jistě prodejnější titul, ale já chtěl spíš akcentovat nonsens, dada – „lidový“ básničky jsou často nonsensový, jako právě tahle Míchanice.

Tahle je taky dobrá: *Nevěděla, kde ji měla, / ať jí máma poradila: / „Holka, holka, ty seš tebe, / máš ji zrovna u prdele*.“

To je jadrný, věčný, a pořad nejsem u Rytíře Smila.

No, tajhle u toho Vodníka bych řekl, že jo.

Některý ty básně jsou bezpochyby umělé. Tady to je jasný, tady jsem holt udělal ústupek – to je některé z velkejch pánů básníků, představuju si třeba Bohdana Kaminského, k němu by to docela sedělo, i když je to snad o něco menší ohavnost než Smil. Ale jen o něco. Třeba tohleto: Valily se prdy z dola / rozplynuly v širá kola, / pod jezerem poděl skal / vodníkoví čurák stál.

Cha cha cha. To je opravdu úchvatný!

Jo, konec je dobrej. Kdybys ty lidovky srovnal třeba s Erotickou revui?

Tam se najdou taky pěkně uprděný kraviny, až člověk žasne, jak uprděný – třeba od Halase.

Vzpomeň si na nějaký svůj erotický verš?

Jo, na jednu říkánku jo. No není moc erotická, je to spíš takový melancholický povzdechnutí: Baže onanisté / ti mají své jistě / nehoni se kdoví kudy / za chimérou za přeludy.

Co bys jako iniciální čtení přál dětem na prvním stupni základní školy?

Aby konečně už někdo napsal nějakou báječnou chuňárnu pro nevinná dítka. Příšernou a vtipnou.

-ppl-

Michel Fingesten

Když říšský prezident Hindenburg 30. ledna

roku 1933 jmenoval Hitlera říšským kancléřem a vlády v Německu se ujali nacisté, bylo Michelu Fingestenovi čtyřicet devět let a byl uznávaným berlínským umělcem. Jako spolupracovník časopisů Marsyas a Kunst der Zeit patřil k nejznámějším berlínským grafikům. Měl za sebou pestrý život okoušený mnoha dobrodružstvími, nesčetnými toulkami. Potloukal se pěšky po Spojených státech amerických, v den svých 22. narozenin pobýval v San Francisku, které právě toho dne téměř zničilo zemětřesení. Plavil se do Austrálie, proti své vůli unesen skupinou námořníků. Unikl skoro jisté smrti, když onemocněl nemocí beri-beri. Navštívil Hongkong a téměř čtyři roky se pak plavil po východních mořích. Pobyl v mnoha zemích, poznal všemožné útrapy, bídu, lidskou ubohost, neřesti, násilí, bezmocnost, ale také tupost a sprostou nadřazenost mocných nafoukanců. V Evropě, Americe,

Asii. Zažil hlad, na vlastní oči mnohokrát spatřil smrt v nejrozmanitějších podobách, ale také lásku, čistotu, i za peníze. Na vlastní kůži zažil první světovou válku.

Sexualita je sice jen jedna z poloh jeho tvorby, ale hraje v jeho díle velmi důležitou roli. Právě v albech s erotickými náměty vydaných v roce 1915 se poprvé výrazně projevilo jeho vlastní a osobitě kresebný projev, zcela uvolněný a vymykající se vžitým představám – zde Fingesten prokázal, že dokonale zvládá snad všechny grafické techniky. Ve svých dílech se bouří proti měšťácké cudnosti a měšťáckému pokrytectví, je v nich humor a vtip, a ačkoliv se často jedná „jen“ o improvizace, pozorný receptor z nich může vyvodit zcela nečekané, nanejvýš překvapivé závěry. Fingesten k těmto dílům přistupuje s nadhledem a mnohdy i porozuměním. Staví lásku proti smrti, smutně i s pobavením ukazuje, co vše se lidem honí

v hlavě, co vlastně hýbe světem. Na rozdíl od prací jeho proslulých berlínských kolegů Georga Grosze a Otto Dixe jsou však jeho práce prosté zloby. I když szíravé a ironické, nechybí v nich nikdy lidský rozměr. U Grosze a Dixe postrádáme humor a ironii, jejich přístup je zlobný a člověk je v jejich pracích představován jen jako nepůvabná, odporná nádoba neřesti, jako chrochtající prase s uslintanou drzkou, vyžláď děvka s tupým obličejem schopná všeho, jen když dostane zapláceno; spokojený tatínek se pyšní zapáchající moudím – hlava rodiny, která, až na to přijde, bude nadšeně hajlovat. Humor a nadhled, vtip a ironie nemají v jejich pracích místo, ti dva velikáni jsou suší jako pruský humor nebo uschlá větve, člověk je podle nich vlastně jen velký chuňák. U sebeironického Fingestena se naopak velmi dobře projevuje židovský smysl pro humor, porozumění pro lidské slabůstky. Fingestenův člověk není zvíře, je to pouze slaboch čas od času zmítaný vášněmi, trpí, a pokud své chťiče dokáže aspoň trochu držet na uzdě, zůstává stále člověkem. Zesláblý, smutný, ale lidský. – Veliký marabu, obestřený melancholií

a smutné pohlízející na obnažená lidská těla, symbol moudrosti a zároveň pomíjivosti života, obyvatele nejchudšího a vydrancovaného kontinentu, jako by předznamenal Fingestenův vlastní smutný osud.

Po 30. lednu roku 1933, ještě dávno před tím, než byla zveřejněna oficiálně definice „zvrhlého umění“, je Fingesten jako jeden z prvních v Německu prohlášen za zvrhlého umělce a jeho práce jsou odstraněny z galerií a výstavních prostor. Zatracen prasáky a zvrhlíky. Ač byl do té doby dosti uznáván, upadá rychle v zapomnění, zůstává jen v soukromých sbírkách především italských sběratelů. V Německu největší kolekci jeho prací shromáždil neúnavný sběratel Ernst Deeken. Tato zcela jedinečná sbírka se po Deekenově smrti dostala do Prahy, což je paradoxní, neboť Praha Michela Fingestena odmítla, když se v roce 1935 pokoušel z Německa emigrovat. Nakonec, počátkem roku 1936, odešel do Itálie, kde byl roku 1942 jako Žid internován. Zemřel těsně po osvobození, 8. října 1943, v nemocnici v městečku Consensa, když se po banální operaci nakazil infekcí.

Jan Placák

Bellowa jsem měl, sáhnul jsem po Nabokovovi

Rozhovor s překladatelem Pavlem Dominikem

Jak jste se dostal k překládání Nabokova?

V sedmdesátých letech, kdy jsem studoval angličtinu a ruštinu na pražské filosofické fakultě, čas od času hostoval na anglistice nějaký americký lektor; já jsem někdy ve čtvrtém ročníku chodil na přednášky profesora Helda z New Yorku, ten v rámci své mise přivezl i spoustu knih, které nám daroval. Já jsem si mohl vybrat buď *Lolitu* nebo *Planetu pana Sammlera* od Saula Bellowa. Bellowův román jsem už vlastnil, tak jsem si vzal Nabokova. Netušil jsem, co všechno tahle volba způsobí. Knihu jsem fascinovaně přečetl, a pak začal shánět další tituly a překládat do šuplíku a vytvrale dorážet na redakce časopisu *Světová literatura* a nakladatelství Odeon. Od prvního setkání s Nabokovem po otištění prvních ukázek z mého překladu *Lolity* a *Promluv*, *paměti* uplynulo víc než patnáct let. Nutno podotknout, že za minulého režimu mělo čekání jiné parametry.

Překládáte Nabokovovy texty jak z původní ruštiny, tak i pozdější texty, které psal anglicky. Jaký je rozdíl mezi ruským a anglickým světem Nabokova?

Troufám si říct, byť jsem si vědom jistého zjednodušení, že svět všech Nabokovových románů je jenom jeden, a to hodně ruský svět. Jen *Lolita* je výraznější americká. Všechny anglicky psané romány jsou nabitě ruskou realitou, tématy, jimiž se zabýval ve svých ruský psaných románech. Skutečnost, že jeho kořeny vězely hluboko v ruské kultuře, ruské literatuře, je patrná i ze způsobu, jakým zachá-

zí s angličtinou – vnímavý čtenář znalý slovanských jazyků má místy neodbytný pocit, jako by Nabokov psal anglicky pro Rusy, nebo, řečeno s nadsázkou, jako by chtěl Američany nechat přivonět k ruštině. Svědčí o tom ruská obrazivost, převedená do angličtiny způsobem, který dokonce dodává textu zvláštní půvab, o jehož podstatě však čtenář, jehož mateřštinou je angličtina, nemá nejmenší tušení.

Co je těžší, překládat Nabokova z angličtiny nebo z jazykově příbuzné ruštiny?

Souvisí to trochu s odpovědí na předchozí otázku. Pro mě je samozřejmě obtížnější překládat z angličtiny, přestože ji ovládám lépe než ruštinu. A nemám tím na mysli jen tradiční problémy se zapeklí-tostmi, jaké mohou ve složitém textu představovat při dešifrování smyslu např. anglická homonyma. Nabokovovy texty jsou obtížné jazykově i stylisticky, výrazným prvkem jeho psaní je relativizace prakticky všeho, čímž vzniká obrovský prostor k interpretaci. Pro překládatel te to znamená, že musí každou jeho knihu podrobit důkladné analýze, ať už z hlediska jeho díla nebo dalších kontextů, adekvátně ho interpretovat a poté ho převést do žádoucího tvaru v cílovém jazyce. Z toho už je patrné, oč lépe jsme na tom v Čechách při překladu děl ruský písících autorů – pohybujeme se v jejich jazykovém prostoru s mnohem větší jistotou. A to nemlu-vím o dílčích problémech, jakým je třeba vyjádření zdvořilosti, které je v ruštině na rozdíl od angličtiny jasně dané.

Jakým způsobem určujete, zda si autor dělá právě legraci, myslí to zpola vážně,

smyslnosti, lásky a hříchu, prosycené pro Nabokova typickou slovní virtuozitou, humorem i ironií.

Povídky 1

Paseka, 2004

První ze tří svazků shrnujících česky poprvé Nabokovovo povídkové dílo přináší devětatdvacet próz, které autor napsal během svého pobytu v berlínském exilu v letech 1921–29. Již v nich lze rozeznat výjimečné vypravěčské umění, bohatou obraznost a metaforičnost, smysl pro humor i přesné a zároveň neotřelé vidění okolního světa, jež se později staly charakteristickými znaky Nabokovova stylu.

Povídky 2

Paseka, 2005

Vstup do druhého desetiletí berlínského pobytu přináší v Nabokovově díle nové obrazy života v emigraci a reminiscence dětství v předrevolučním Rusku, spolu s nimi však i rostoucí pozornost vůči zostrující se atmosféře nacistického Německa. Přes mimořádnou vnímavost k podrobnostem a proměnám okolního světa ale Nabokov zůstává i v prózách ze třicátých let především tvůrcem bytost-ně zaujatým obecnými tématy lidské existence a formálním a estetickým potenciálem literárního textu.

Povídky 3

Paseka, 2006

Závěrečnou část souborného vydání povídkového díla tvoří šestnáct próz z let 1938–1952, z větší části spadajících již do americké etapy autorovy lite-rární dráhy. Svazek doplňují autorské a editorské komentáře a doslov k celému souboru, nabízející-mu českým čtenářům poprvé možnost seznámit se s významnou částí Nabokovovy beletristické tvor-by v úplnosti.

anebo třeba vůbec nežertuje, když u Nabokova jsou mezi těmito polohami velmi jemné nuance, respektive jedna poloha volně přechází v druhou?

Nabokov ironizuje a paroduje téměř neustále, mohli bychom dokonce říct, že parodie je jeden z jeho tvůrčích principů, je všude, je nastražená jako past na čtenáře a samozřejmě i na překládatel e, který se musí potýkat s autorovou polysémií – slova nemívají jeden význam, aluze se nevztahují k jedné věci, a to bez ohledu na to, co tvrdí autor. Je Nabokovovým zvykem vodit čtenáře za nos, lákat ho daleko dopředu promyšlenými tahy šachového génia a rozněváním falešných stop do míst, odkud se nejednou musí pracně prodirat zpět a často jen zírat v úžasu nad uměním velkého manipulátora, který nejen rozehrává příběhy a vztahy mezi svými postavami, ale vždycky hraje i svou hru se čtenářem.

Mohl byste srovnat berlínské, pařížské a newyorské období Nabokova?

V Berlíně byl dlouho jako ruský emigrant. V jeho životě se jedná o zásadní období, kdy vznikají jeho první významné texty – kromě povídek např. novela *Mášeňka* a romány *Král*, *dáma*, *kluk* a *Dar* – s tématy, která se budou v jeho tvorbě vracet celý život. Ve Francii strávil kratší dobu, ovšem uměl výborně francouzsky, znal francouzskou literaturu, byl velmi ovlivněn Flaubertem a Proustem, jejichž inspiraci nachážíme v celém jeho díle. Je velmi pravděpodobné, že kdyby za jiných okolností ve Francii zůstal, stal by se velkým francouzsky píšícím spisovatelem. Do Ameriky přijel jako dvojnásobný emi-

Dar

Paseka, 2007

Výrazně autobiografický román z konce třicátých let, vrcholné dílo Nabokovova prvního tvůrčího období stráveného především v berlínském exilu, je portrétem nekompromisního ruského literáta, jenž se vnitřně i navenek rozchází s pseudokulturním světem ruské emigrace. V paralelní rovině je román beletristickou (a výrazně kritickou) biografií revolučního demokrata N. G. Černyševského, předznamenávající Nabokovovu celoživotní polemiku s „tendenčním uměním“ jakéhokoli druhu.

Mášeňka

Paseka, 2008

Nabokovův první publikovaný román, vycházející zčásti z autorových vlastních zážitků, se točí kolem milostného vztahu mezi emigrantem Ganinem a Mášeňkou, jeho někdejší první láskou. Když se Ganin, bezcílně se protloukající v polovině dvacátých let životem ruského emigranta v Berlíně, náhle dozví, že Mášeňka, nyní manželka Aljforova, jeho spolubyd-líčího z penzionu, dostala po letech povolení opustit Sovětský svaz a přicestovat za mužem, rozhodne se, že dívku získá zpět a radikálně změní vlastní truchlivou existenci. Zatímco se však Ganin loučí s ostatními ná-jemníky penzionu a Aljforov vyhlíží blížící se ženin příjezd, silící konfrontace neuspokojivé skutečnosti exilu a podmanivého světa vzpomínek v Ganinově mysli postupně zakládá zcela jiné, nečekané vyústění celého příběhu.

Čaroděj

Paseka, 2009

Krátká próza z konce třicátých let, jež završuje ruské období Nabokovovy tvůrčí dráhy, si získala věhlas především jako text vzniklý z impulsu, jímž jeho autorem „poprvé chvějivě prošlo“ téma pozdější slavné Lolity. Bezejmenný hrdina Čaroděje, vydaného poprvé z Nabokovovy pozůstalosti až v polovině osmdesátých let, sdílí osudovou obsesi svého následovníka

sedlosti, ovšem vztah mezi čtyřicátníkem a dvanáctiletou dívkou je přece jen stále tabu, takže v Americe se, tuším, objevil v normální distribuci teprve až po uvedení v kabelové televizi Showtime.

Podle čeho si vybíráte autory k překladu ?

Upřímně řečeno, autory si už nevybírám, a to ze dvou prostých důvodů – jednak mám pocit, že jsem si dávno vybral, jednak obavy, abych veškeré své zbývající překladatelské plány stihl uskutečnit. Z Nabokova zbývá pět dosud nepřeložených románů, vynikající soubor literárních přednášek a pozoruhodná sekundární literatura; nemluvě o tom, že do doby, než se nakladatelství Paseka začalo věnovat Nabokovovu dílu systematicky, se u nás objevilo pár jeho románů, které si z hlediska překladu zaslouží mnohem pečlivější přístup. Jsem rád, že překládám, a to výhradně právě pro toto nakla-datelství – velkoryse mi totiž umožňuje pracovat ve velmi volném režimu. Co se prózy týče, jiné ambice prakticky nemám, možná proto, že drtivá většina textů, které jsem v posledních dvaceti letech překládal, je extrémně obtížná, a tak už ani nemám chuť myslet na další projekty.

Jaké máte další oblíbené autory?

Jestli se ptáte na autory, které překládám, tak mě pořád ještě baví Salman Rushdie. Souvisí to trochu s vaší předchozí otázkou. Mám rád autory, kteří dokážou vyvolat silné, autentické emoce, kteří při-nášejí neustále něco nového, dráždivého, intelektuálně stimulujícího nebo ducha-plného a vtipného – a zároveň provokují překládatelovu ctižálost se s takovými texty utkat. Odjakživa mě zajímaly silné, originální a promyšlené strukturované příběhy. Proto kromě Nabokova i Sal-man Rushdie, svého času John Banville, ale i Henry Miller.

Humberta Humberta a podobným způsobem se i zmocňuje předmětu své touhy; na omezené ploše povídky jej však na rozdíl od široce se rozbíhající látky románu Nabokov vede přímočařejším způsobem od prvního okouzlení dětským půvabem jeho oběti až k vyvrcholení jeho dáblského plánu.

Král, dáma, kluk

Paseka, 2009

Protagonisty Nabokovova druhého ruský psaného románu, zasazeného do prostředí Berlína dvacátých let minulého století, jsou úspěšný podnikatel Kurt Dreyer, jeho pohledná žena Marta a Franz, mladý syn Dreyerovy sestřence, jehož se Dreyer uvolí zaměstnat ve svém obchodním domě. Marta, postrádající k manželovi vře-ljší citový vztah, využije Franzova nepřehledněnatel-ného okouzlení jejím půvabem, začne se s mladíkem taj-ně scházet a po čase jej přiměje, aby spolu s ní přichys-tal plán, jak odstranit překážku jejich společného štěstí v podobě nenáviděného manžela. Franzova láska k Martě postupně ochabuje, mladík se však ženině vůli nedokáže vzepřít a oba pokračují v přípravě zamýšle-ného činu, aniž by tušili, jak překvapivě jejich troufalá hra skončí.

Bledý oheň

Paseka, 2011

Po tragické smrti amerického básníka Johna Sha-dea se jeho posledního díla, básní „Bledý oheň“, ujímá Shadeův přítel a kolega na univerzitě Charles Kinbote, aby je připravil k vydání a do-provodil předmluvou a komentářem. Jeho svéráz-ný přístup k editorské práci a interpretaci textu bás-né však od prvních stránek vyvolává nespočet otáz-ek, počínaje samotnou Kinboteovou identitou. Samozvaný editor odbočuje v obsáhlých poznámkách od Shadeových veršů k čím dál osobnějším vylevům a kolem díla postupně rozprostřá excentrický výklad, vypovídající o jeho osobě, vzájemném vztahu obou mužů a snad i o samotném básníkovi mnohé - nalezne-li čtenář správný klíč k Nabokovově mistrné literární hře, v níž nic není tak, jak se na první pohled zdá.

Nabokovova zajištěná literatura

V románu *Bledý oheň* Vladimir Nabokov nastavuje mnohonásobné a ironické zrcadlo do sebe zahlednému a sám v sobě se zhlížejícímu světu literatury a jejích profesionálů.

Na úrovni postav jsou to různé groteskní postavičky profesorů vysokoškolského provozu Ameriky 50. let, jaké se již objevily v jeho předchozím románu *Pnin* a jejichž psychopaticko-směšným vrcholem je jeden z fiktivních vypravěčů *Bledého ohně* Charles Kinbote. Dalším výsměchem literární vědě je samotný tvar románu, jenž je parodií kritických edic.

Sestává ze čtyř částí: první (předmluva vydavatele), třetí (komentář k vydávané básni) a čtvrtou (komentovaný rejstřík) napsal výše zmíněný Charles Kinbote, naproti tomu druhou část, básně o 999 verších Bledý oheň složil Kinboteův univerzitní kolega, básník John Shade. Zatímco elegická a bilanční básně, která je rozdělena do čtyř zpěvů a je napsána v hrdinských dvojverších, v jakých psával Alexander Pope, na něhož je Shade odborník, splňuje parametry toho, co si pod básní představujeme, Kinboteův „kritický aparát“ má s edičním komentářem společnou jen formu.

Kinbote se v tomto nesouvislém textu formě a obsahu básně věnuje minimálně, zato tu ozřejmuje okolnosti jejího vzniku a mluví o svých tužbách a představách, které do ní vkládal a jež nakonec byly zklamány, a v souvislosti s tím popisuje i historii svého přátelství s jejím autorem. Dále líčí příběh jakéhosi krále Karla II. Milovaného, který prchá před revolucionáři ze svého království Zembla a o němž Kinbote neustále naznačuje, že je to on sám, a také vypráví trampoty jakéhosi Graduse, který byl ze Zemby vyslán, aby krále zavraždil. Takto rozvržený fíkůvní svět se po nabokovovsku zaplňuje nesčetnými literárními, historickými, kulturními i autobiografickými narážkami, reminiscencemi, motivy

obživa, sláva, respekt, uznání, pochopení, poznání, pravda, či jinak řečeno, že díky ní nic nezískáme. A platí, že čím více riskujeme, tím více můžeme vyhrát, anebo také prohrát. Nabokov však kvůli svému privilegovanému původu a postavení riskuje minimálně.

Tim, že se narodil do ruské aristokratické rodiny, mohl si osvojit přesně ten kulturní kapitál, který si daná společnost velmi považuje: naučil se anglicky a francouzsky, osvojil si klasiky ruské, anglické a francouzské literatury, vystudoval Cambridge atd. Jeho aristokratičnost je zároveň i metaforou jeho chápání literatury. Šlechta je ztělesněním tradice, která však svoje ospravedlnění a privilegia zakládá pouze na této tradici, a tudíž je jako společenská třída v moderní době zbytečná. Stejně samoúčelně pojímá Nabokov i literaturu: nemá žádnou jinou funkci než kratochvilnou. Je to čirá hra, obdobně jako ji jsou dvě jeho celoživotní záliby – řešení šachových úloh a sbírání motýlů. Jeho třídní a kulturní zajištěnost mu zároveň umožňuje i to, že předmět svého zájmu – literaturu – může celý ironicky shodit (viz třeba jeho ruský román *Dar*).

Jakmile se Nabokov dostane do Ameriky, jeho výsadní původ i vydobytý věhlas ztrácí na významu. Jak píše Martin C. Putna v knize *Rusko mimo Rusko*, „sláva největšího a nejkontroverznějšiho ruského emigračního autora zde neznamená vůbec nic“. Avšak Putna nemá pravdu v tom, že by Nabokov v USA začínal od nuly. Má totiž s sebou nesmírně cenný kulturní kapitál: vynikající znalost angloamerické a ruské literatury a odbornost v oboru ontologie. Obě může náhle paradoxně prakticky využít na prestižních amerických univerzitách, kde začne učit. Zároveň ale potřebuje být uznán i jako spisovatel. Musí dokázat, že je angloamerické literatury hoden a ona je hodna jeho a zároveň zaujmout americké publikum. Druhé podmiňuje první. Než to první může předvést, musí se nejprve z *Lolity* stát bestseller. Pak už si může v *Bledém ohni* z té jejich literatury a jejích vyznavačů klidně střlet.

Jiří Holub

Vladimir Nabokov *Bledý oheň* přel. Pavel Dominik a Jiří Pelán doslov Václav Jamek, Praha, Paseka, 2011. 332 s.

Chudí v Lodži

Steve Sem-Sandberg

Jednoho rána nahlásil německý policista, že „na árijském území“, hned u zátarasu z ostatného drátu a poblíž tou dobou už nechvalně proslulé strážní budky v Limanowského ulici, bylo nalezeno ženské tělo. Žena ležela na zádech hlavou do ulice a s pažemi v nepřírozném úhlu od těla.

Dva němečtí strážníci, kteří ji objevili, si nejprve mysleli, že je mrtvá, další židovská sebevražda. Ale když se k tělu sklonili a chtěli ho odnést, zjistili, že ještě dýchá. Prohledali ženě satstvo, ale nenašli žádný občanský průkaz. Byli z toho opravdu bezradní. Když totiž neznali totožnost, nemohli ani s jistotou vědět, jestli patří na árijskou, nebo židovskou stranu drátů. Tedy jestli prchla z ghetta, protože se odtamtud chtěla dostat pryč, nebo jestli naopak (což se stávalo – viz případ Zawadzki!) se snažila přes dráty propašovat dovnitř.

Po poradě s nadřízenými se rozhodli dopravit tělo do kanceláře židovského staršího, ať se o další postarají zaměstnanci. Současně si kriminální policie vyžádala denní hlášení od velitelů všech strážních postů, jestli někde není záznam o tom, že se v ghettu postrádá nebo je nezvěstný nějaký Žid. Procházeli i záznamy příjmů v nemocnicích, rejstřík pacientů psychiatrické kliniky ve Wesolé, kam lépe situovaní obyvatelé ghetta umísťovali své mentálně postižené či fyzicky strádající příbuzné. Ale nikde se neobjevila ani zmínka o tom, že by se nějaký pacient ztratil nebo utekl. Tím pádem se dalo s jistotou konstatovat, že tahle žena z ghetta nepochází.

Jeden z prvních, kdo ji vyšetřoval, byl „dělnický doktor“ Leon Szykier. Říkalo se mu tak, protože byl jediným doktorem z ghetta, který si nenechal od pacientů nestydaté platit, tudíž si k němu mohli dovolit chodit i obyčejní lidé. Doktor Szykier při vyšetření konstatoval, že žena je „trochu podvyživená a vyhublá“, ale jinak nejeví známky dehydratace. Kromě toho našel skrabanice a jizvy na předloktí a na lýtkách, které mohly nasvědčovat tomu, že se snažila dostat přes nějakou překážku. Jinak tělo nejevilo žádná jiná zranění. V krku žádné zduření. Neměla teplotu. Tep a dýchání normální.

Poté se naznačovalo, že ta zhruba půlhodina, kterou Szykier s ženou strávil o samotě, stačila k tomu, aby ji „zničil“. To ale jini zavrhovali. Nicméně naprosto jasné je, že žena ležela na nosítkách zcela klidně a pokojně, když ji na sekretariát němečtí policisté přinesli, zato o půlhodiny později, když od ní odešel doktor Szykier, se zmítala v křečích a horečce a mumlala nesrozumitelné modlitby v jidíš a hebrejštině.

Někomu dokonce připadalo, že z jejich rtů slyší slova proroka:

*Asřej kol chochej lo –
Vždyť Hospodin je Bohem práva,
blaze těm, kdo ho očekávají.*

Zpráva o ochrnuté ženě a jejích podivných slovech se rychle roznesla. Předseda ji nechal odnést do chasidské učebny

v Lutomierské ulici, kde se jí ujal rabín jménem Gutesfeld a jeho pomocník Fide Szajn. Chasidi později tvrdili, že rebe Gutesfeld ochrnutou ženu už předtím viděl ve snu. V jeho snech ale nebyla ochrnutá, nýbrž se potácela od domu k domu v hořícím městě. Do domu ale nevcházela, jen se dotkla mezuzy – snad aby dala znamení těm, kdo bydlí uvnitř, aby se sebrali a následovali ji.

V očích chasidů tady nebylo žádných pochyb. Určitě je to *cadika*, svatá žena. Možná posel, který po dvou letech války a kruté hladové zimě přišel dát Židům uvězněným v ghettu trochu útěchy. Lidé o ní později mluvili jako o Maře, *zarmoucené*. Jistotu dobu byla jedinou z téměř čtvrtmilionového obyvatelstva ghetta, kdo neměl ani stálou adresu, ani kartu na chléb.

Z pohledu zvenčí byla tohle záležitost pro rabinát, ten ji však ochotně světil do péče rebe Gutesfelda. Ale ani chasidů neměli odvahu si ji u sebe nechat delší dobu. Rebe a jeho pomocník byli často viděni, jak bloudí úzkými uličkami ghetta a ženu nosí na nosítkách mezi sebou. První šel Fide Szajn a za ním v dlouhém černém kaftanu klopýtal Gutesfeld, který byl špatný na nohy a ani zrak mu pořádně nesloužil. Tímhle způsobem zdolali třeba i pár kilometrů v dešti, ledovým víchru, sněhové vánici. Občas se rebe zastavil a prsty se snažil ze zdi nebo domovní stěny vyčíst, kde jsou. Nebo dopřál Fidu Szajnovi (měl nemocné plíce) chvilku, aby si odkašlal.

Některé dny se rebe vracel s nosítky do modlitebny a tyhle dny se vždycky přede dveřmi shromáždil blýd dav plný očekávání a naděje, že je pohled či dotek ochrnuté ženy uzdraví od bolesti v pažích či zhojí ránu, která se pořádně nechce zacelit, nebo je dokonce zbaví těch strašlivých důtek hladu, pod nimiž se silní, zdraví muži proměnili v přízraky ploužící se ulicemi ghetta. Doktor Szykier, přesvědčený socialista, člověk opovrhující pověrami, se pokusil přimět pořádkovou policii, ať lidi odežene, ale rebe byl neustupný, prý se mu ve snu zjevil i příchod lidí, a bylo by rouhání odehnat Židy, kteří přicházejí ve víře, že Bůh Písma může vykonat zázrak i prostřednictvím vzdáleného posla.

Jednou z čekajících byla také Hala Wajsbbergová, sousečka Adama Rzepina v domě v Gnieźnieńské, matka Jakuba a Chaima, dvou kluků, kteří celé dny hledali u staré cihelny v Łagiewnické dřevo a kusy uhlí. Hala Wajsbbergová se doslechla o Mařině daru od Borky, kamarádky z Ústřední prádelny, a přemluvila svého muže Samuela, aby za ženou zašel se svou bolavou plící.

V prvních měsících po uzavření ghetta tu ještě nebyly dřevěné mosty a němečtí vojáci každé ráno otevírali průchod v oplocení dělníkům, kteří se jako Samuel museli za práci přemisťovat z jedné půlky ghetta do druhé. Otevíralo se vždy v přesné stanovenou dobu, a šlo tedy o to doběhnout včas. Samuel byl podle všeho vždycky poslední, kdo se hnál ulicí, než dva strážní, kteří měli otevřít ná na starosti, zase zátaras z ostatného

drátu spustí zpátky. A jednou ráno byl skutečně na cestě ven úplně poslední – a než mu došlo, co se stalo, ocitl se sám uprostřed árijského koridoru a ghetto na obou stranách zůstalo neprostupně uzavřené.

Němečtí strážní se nudili, neměli vlastně za celý den nic jiného na práci než odsunout ostatný drát a zase ho položit zpátky. Jejich sadismus rozhodně nepostrádal důmyslnost. Pokaždé, když se jim podařilo v koridoru mezi sebou uvěznit nějakého Žida, užívali si chvilky nezkalené radosti a slasti.

Samuel zakopl a upadl a jeden z policistů ho pažbou zbraně několikrát udeřil do zad a do podbřišku a kopal ho okovanou špičkou boty do prsou, aby ho přiměl vstát. Když se provoz na silnici posléze spustil naplno, rozhoupali tou dobou už skoro bezvládné tělo a přehodili ho přes ostatný drát. Ještě hodně dlouho poté, když zase dokázal hýbat rukama a nohama, zůstal otisk policistovy holínky na Samuelově levé plíci jako opravdové znamení útisku. Ani když se postavil dřevěné mosty, nic se tím pro Samuela nezlepšilo. Každý krok nahoru na most ho dusil, každý krok zpátky dolů z mostu se stal utrpením. Čtyřicet sedm schodů nahoru, čtyřicet sedm dolů. S každým krokem ubývalo v bolavé chřbíci plíci vzduchu. Dole na předmostí se z něj pot jen řinul a on se třásl po celém těle jako úhoř, před očima se mu tmělo. A hladovým oparem se k němu dral břeškný kovový hlas strážného:

*Schnell, schnell...!
Beeilung, nicht stehenbleiben...!*

Kdyby pan Serwanski v truhlárně na Drukarské neznal Samuelovy potíže s nemocnou plící, asi by ho dávno propustil, jenže co by pak bylo s rodinou? Hala myslela v první řadě na sebe. Ghetto bylo už tak plné mužů, které hlad vyhlodal k nepoznání, a teď jen polehávali doma, sinali s očima upřenýma do prázdná, a uživit rodinu pak bylo na ženách.

To zimní ráno, kdy s sebou Hala vzala Samuela do chasidské modlitebny, bylo syrové a sychravé a mlha se válela tak nízko při zemi, že tři dřevěné mosty v ghettu jako kdyby se ztratily v nebi. V zadní místnosti panoval zmatek. Strážní, kteří za normálních okolností střežili fabriky v ghettu, se usilovně snažili zatlačit zpátky masu lidí, jež se sem valila z ulice a každou minutou narůstala. Půl tučtu žen se podařilo prodat až k nosítkům a nakláněly se s nemocnými dětmi v náručí k tváři ochrnuté ženy.

Všichni řámusili a povykovali tak, že si vůbec nikdo nevšiml, že nemocná už dávno přestala křičet. Doktor Szykier otevřel černou koženou brašnu a píchl Maře injekci do paže. Do tenké paže pokryté ve světle svíček, které Fide Szajn rozestavěl kolem nosítek, rudými zanícenými škřábanci.

V té chvíli vstoupila se svým průvodem do místnosti Helena Rumkowská.

Také princezna Helena začala poslední dobou pociťovat onu zvláštní nemoc ghetta, *malaise au foie*, jež postihla, jak tvrdil její osobní lékař doktor Garfinkel, mnoho „vyvolených“ v ghettu. Jak napovídá francouzský název nemoci, zachvátila především játra. Poté co před mnoha lety prodělala žloutenku, měla paní Rumkowská játra prokazatelně chu-

mohla být smrt milión lidí něco abstraktně vzdáleného, ale o lidi, kteří byli přítomni továrnímu vraždění a aktivně se na něm podíleli.

A Victor Capesius je strašidelný příklad výše uvedného. Před válkou působil v Sedmihradsku jako lékařník a zástupce farmaceutické firmy Bayer. Svědkové v procesu vypovídali, že se choval vždy velmi slušně, byl hodný k dětem, kterým dával dárky, co se týká židovství, nikdy se nijak antisemitismu neprojevoval, pocházel z nábožensky založené rodiny, která pomáhala sociálně slabším, byla to taková lepší střední třída. Žádný životní ztroskotanec, který se světu mstí za své mrzáctví.

Čtihodný Capesius se ovšem řízením osudu ocitne uprostřed osvětimského tábora a ukáže se, že veškerá jeho dosavadní civilizační výbava mu byla absolutně k ničemu. Když měl například zachytit osobnost hlavního SS lékaře, osvětimského vládce nad životem a smrtí, napsal: „Dvojnásobný doktor Josef Menzele, PhDr. a MUDr., zvaný též „Pepo“, narozen v Günzburgu na Dunaji 16. března 1911, byl hlavní táborový lékař v Březince. Byl 174 cm vysoký, měl krátký, rovný nos, pihy a pichlavý pohled. Jezdíl v opelu...“ Takže o co jde? O čísla, jména, tituly, místa, tělesnou výšku...

K maďarským transportům v květnu a červnu 1944, kdy likvidace lidí v Osvětimi běžela na nejvyšší možné obrátky, vypovídal Capesius po válce následovně: „Ano, ale do plynu jich šlo okamžitě 200 000 nebo 250 000, ti nedostali nic k jídlu. Přitom byly ke každému vlaku připojeny dva vagony s potravinami, které dostal k dispozici tábor. Nedostalo je německé obyvatelstvo, jak by se zde v procesu rádo tvrdilo. Dva vagony plné potravin, za to odpovídala maďarská vláda, musely být napchané: vagon uzených buček (sedmihradská slanina!). Ano, to všechno pocházelo ze Sedmihradska. A uzené půlky prasat. Nebo tam byly v pytlích taky fazole a hrách, vagon napchaný až ke stropu.“

Uprostřed osvětimské apokalypsy počítá Capesius slaninu a bučky! Oligofrén? Bezpochyby – vysoko-

rává. A všechny ty obtížné definovatelné příznaky na játrech se staly nevyčerpatelným tématem hovorů při večerích, jež pravidelně pořádala pro intelektuály v polévkové vyvařovně v Łagiewnické. Do téhle kuchyně měli přístup pouze ti z obyvatel ghetta, kteří vlastnili kupony typu B, *slušní lidé*, jak sama říkala, a jistě to byl skutečný milodar, vidět princeznu Helenu, jak se na inspekční prohlídce zastaví a vlídně se skloní některému z hostů k rameni, odsune židli, nebo si dokonce sedne, a na chvilku zapřede povznesenou konverzaci.

Snad ještě považovanější projev přiznání, pro většinu nedostupný, bylo osobní pozvání k předsedovi ghetta, do rezidence Heleny a Józefa Rumkowských v ulici Karola Miarkiho v Marysinu. Domem se sice nebylo proč chlubit, šlo o zchátralou a dřevem vytápěnou *daču* se spoustou stísněných pokojíků, vyřezávaným schodištěm, s ruskými koberci a s jednoduchými okny na verandě. Na ta když dýchl mráz, zamlžila se a byla stejně lesklá a bílá jako povrch vydávajícího porcelánového oka doktora Millera.

Na stropě ale visel křišťálový lustr, který si princezna Helena přivezla ze starého domova v centru Lodže. Relikvie. Hosté Rumkowských nemluvili jen o štědré prostřeném stole, tím byla Helena pověstná, ale hlavně o tom, jak kotouče světla z křišťálového lustru barevným trpytem prostupují stísněnou jídelnu od prostých tylových záclon po ratanový nábytek a matně lesklý lněný ubrus.

Princeznu Helenu játra nepřestala trápit. Deset dní ležela v ložnici zavřená v naprosté tmě, až na ni doktor Garfinkel musel naléhat, ať alespoň *jako poslední východisko* zkusi tuhle ženu, o níž všichni pořad mluví a z nějakého důvodu jí přičítají léčivou sílu.

Nechala se tedy jednou *dróškou*, které byly v ghettu k máni, zavést do chasidské modlitebny, a neobešlo se to bez bolesti a velkých gest. Nepříjemné se jí dotklo, že se tam tisíní spousta dalších lidí, a nařídila všem *opiekunům*, ať se dvora vyženou tyhle chromé a mrzáky, a teprve když nikdo nepěkážel, dokázala se sklonit nad tou ubohou chudinkou nataženou na nosítkách.

Právě v té chvíli se stalo to, co ani lidé, kteří princezně Heleně stáli nejbližší, nebyli později schopni vysvětlit. Kdosi to později popisoval tak, jako kdyby ochrnutou ženu posedlo „náhlé pokušení“. Jiným to zase připadalo, jako když si člověk rukou zastíní své tvář. Jasný a čirý ženin zrak potáhla tma a třepotavý strach. *Díbek!* vykřikl pan Tausendgeld. Možná to všechno bylo prosté, Mara se na chvilku vymanila z morfiového spánku, do něhož ji ponořil doktor Szykier, a Heleně Rumkowské, která neměla k citovým výlevům daleko, se úzkostí srdce světilo nad něčím, co chvíli předtím postřehla v nezčefe-ném pohledu nemocné ženy. Tolik ji to dojalo, že z kabelky vytáhla kapesníček, opatrně naslinila růžek a pak se shýbla, aby setřela – *co?* – ano, *co* vlastně chtěla té ženě setřít (potom si to ani Helena sama nedokázala jasně vybavit) – snad slinu z koutků, slzy z očí, pot z čela.

Ale rozčtřená ruka princezny Heleny se s kapesníčkem k zamýšlenému cíli nedostala.

V té chvíli totiž zachvátila tělo neznámé ženy další křeč. Doktor Szykier, kte-

rý od první chvíle vycházel z toho, že pacientka trpí epilepsií, příběhl a chtěl jí rozpáčit čelisti. Jenže nemocná se mu nevzpírala, nýbrž přímo naopak pusou otevřela dokořán a v tom okamžiku *díbek* (podle Tausendgelda) vyletěl z těla ven. Mara prý tehdy vyslovila dvě kratičké věty, někdo dokonce tvrdil, že to byla jen dvě slova, co ze sebe s námahou vypravila, a tentokrát naprosto srozumitelnou jidiš:

*Du host mich gešenk...!
A bajze riech zol dich und dajn hojz chapn...*

Nic víc. V první hrůze a zmatku si princezna Helena přitiskla kapesníček ke tváři, potom si uvědomila, co dělá, hystericky se rozkřičela a zoufale se snažila kapesníček setřást z prstů:

*Je nemocná! Je nemocná!
Poslali na nás tuhle nemoc!*

Během pár vteřin nezůstal v místnosti kromě pořádkové policie vůbec nikdo. Leon Szykier policisty zapřisahal, ať zavolají sanitku, ale vrátili se se vzkazem, že bratr pana Presesa, Józef Rumkowski, za žádných okolností nedovolí, aby některá z nemocnic v ghettu ženu přijala. Z oficiálních míst bylo oznámeno, že žena nemůže být přijata k ošetření, protože nikdo neví, kdo je. V *Meldebüru* žádná registrační kartička neexistovala. A pokud žena nelze připsat k žádnému jménu, jak si může být člověk jistý, že to je Židovka a že to naopak není Amalekův posel v převleku, který má na ně na všechny přivolat nemoc a zkázu?

Čtyři dny a čtyři noci se po setkání s nemocnou ženou zmítala první dáma ghetta mezi životem a smrtí. Józef Rumkowski přinesl princezně Heleně do ložnice všechny její oblíbené ptáčky. Konopky sedávající v ovocných stromech. A legračního špačka, který vesele poskakoval a stěbetal úplně přesně jako maršál Piłsudski.

Jenže i ptáčky teď v klecích seděli zaražené a tiše.

Doktor Szykier zřídil v modlitebně v Lutomierské karanténu. Byla to první karanténa v ghettu a jistě ji bylo nutno považovat za hodně provizorní, protože venku hned před modlitebnou se znovu začaly srocovat davy lidí. A ty byly podstatně agresivnější než dříve. Přišli sem hlavně muži a požadovali, ať je žena okamžitě vykážana z ghetta.

Nakonec neviděl chasidský rebe jině východisko, než nemocnou znovu položit na nosítka a zase ji nosit křížem kráčem po ghettu. A tak se započala klikatá cesta od domu k domu, neustále na nové adrese až do první *špery* v noci na 5. září 1942, kdy předseda přestal nad ghettém držet ochrannou ruku a německá policie pod velením hauptsturmführera SS Günthera Fuchse procesovala domy jeden po druhém a odváděla zesláblé a nemocné, všechny děti a staré. Samuelu Wajsbbergovi tedy nebylo pomoci.

Ostatně ani jeho ženě Hale. Ta tři dny po vyhlášení zákazu vycházení přišla o svého nejmilovanějšího syna Chaima. Ano, bylo to jako přijít o samotný život.

ukázka z knihy **Chudí v Lodži**, kterou právě vydalo nakladatelství Paseka ze švédského originálu **De fattiga i Łódź** přeložila **Dagmar Hartlová**

Obecně slušné zrůdy

Dieter Schlesak napsal knihu o osvětimském lékařníkovi SS Dr. Victoru Capesiovi. Proč si vybral toto téma, které se dotýká nejtragičtějšího místa německo-rumunských dějin minulého století, je nasnadě – Schlesak, který v roce 1969 emigroval do Německa a od roku 1973 žije střídavě v Toskánsku a ve Stuttgartu, se narodil v roce 1934 v rumunské Sighişoae v Sedmihradsku, odkud pocházel i osvětimský lékařník. Na základě smlouvy mezi pronacistickým Antonescovým Rumunskem a Hitlerovým Německem byli totiž etničtí Němci z Rumunska verbováni přímo do wehrmachtu a SS (ze třinácti osvětimských esesáků, kteří výrazněji v knize vystupují, pocházeli ze Sedmihradska čtyři).

Když začaly v roce 1944 maďarské transporty do Osvětimi, potkávali se sedmihradští esesáci v tábore se svými bývalými krajaney. Sám Capesius, jako „zdravotník“, vypomáhal v době největšího „návalu“ na rampě při selekci – doprava a doleva rozděloval své sousedy: mávnutím ruky je posílal buď na okamžitou smrt nebo na pomalé umírání v otrockých podmínkách.

Schlesak příběh osvětimského „lékárníka“ Capesia konstruuje na základě výpovědí svědků v tzv. osvětimském procesu, zahájeném v roce 1963 ve Frankfurtu nad Mohanem, ve kterém bylo vyslechnuto na 350 svědků, bývalých vězňů koncentračního tábora, a obviněno na dvě desítky osob z personálu Osvětimi. Kniha je vlastně vyprávěný dokument, který je provázen citacemi ze soudních spisů.

Jestliže knižní svědectví osvětimských vězňů Rudolfa Vrby nebo Prima Leviho jsou otřesná, tak „příběh“ Capesia je svým způsobem ještě otřesnější, a sice v tom, jak zcela normální člověk, který se celý život ke svému okolí choval slušně, se naprosto lehce, organicky, plynule stane součástí vražedného soukolí, aniž by byl schopen položit si jedinou znepokojivou otázku. Přitom v tomto případě nešlo narodit od Norimberského tribunálu o „vrahy od zeleného stolu“, pro které

školsky vzdělaný průměrný Evropan, vážený občan, lepší střední třída. Idiot, který – ač vybaven kompletním kulturním zázemím – není schopen si dát dohromady ani ty nejočividnější věci, nebo si položit základní otázku po dobru a zlu.

Součástí nacistického továrního vraždění bylo zbavit lidi předtím, než budou jako hmyz zplynováni, atributů lidství. Povědlo se jim to dokonale, ale u nich samých. Capesius, to je skutečně totálně prázdná slupka, která má sice podobu člověka, ale uvnitř zeje děsivě prázdno, absolutní nic.

Kdybyste se Capesia zeptali, proč se toho účastnil, odpověděl by, že to byla jeho povinnost. U soudu Capesius nafíkal: „Já jsem se v Osvětimi ničím neprovinil, prosím, abyste mě osvobodili.“ Otřesné je to, že si to skutečně myslel. A stejně tak můžeme Capesiovi věřit i to, že si s vězni rozuměl lépe než s důstojníky SS – byl to totiž normální, slušný člověk.

Dr. Ella Lingensová, jediná německá (rakouská) vězeňkyně-lékařka, v procesu vypovídala, „Sotva znám nějakého esesáka, který by nemohl říct, že nikomu nezachránil život. Sadistů bylo málo. Ne víc než pět až deset procent byli pudoví zločinci v klinickém smyslu. Ostatní byli docela normální...“

Nejvíce děs nahánějící je to, že Capesius nepřežívá někde osaměle v kanálech, ale chodí normálně po ulici, říká dobrý den, pije kávu a čte si noviny, a není jeden, ale jsou jich všude kolem milióny.

Petr Placák

P. S. Knize ovšem chybí ediční poznámka, ačkoli v tomto případě by byla nutná. V knize jsou použity autentické výpovědi, případně dopisy a jiné dokumenty obžalovaných a svědků obžaloby i obhajoby z osvětimského procesu. Jednou jsou ovšem výpovědi sázeny jiným druhem písma, jindy ne a nevíme, proč.

V knize navíc vystupuje vypravěč Adam, o kterém ovšem nevíme s jistotou, že jim je. Jediná zmínka o tom, že jde o literární postavu, se nachází na přebalu knihy, otázka všakje, zda tomu můžeme věřit, když hned nad tím stojí, že Capesius patří k těm

nacistických zločincům, jejichž „podíl na zločinech nebyl nikdy potrestán“, ačkoli v samotné knize se dočteme, že Capesius byl v Osvětimském procesu odsouzen k devíti letům žaláře a podle všeho si je odseděl. „Vypravěč“ Adam navíc v knize vystupuje několikrát i s příjmením, hovoří s autentickými postavami, ale v seznamu osob na konci knihy uveden není. Jeho výpověď je těšena v kursivě, což by sice roli vypravěče nasvědčovalo, ale zase to není důsledně dodržováno. Přitom je to podstatné. „Vypravěč“ Adam například v souvislosti se zprávou z Osvětimi uprchlého vězně Rudolfa Vrby kritizuje údajný laxní postoj Vatikánu k holocaustu následujícími slovy: „Vatikán byl vůči Židům tradičně nepřátelský. Praprůčinou antisemitismu je Vatikán sám. Hitler vycházel z katolicismu: Židé přece přiblíli Krista na kříž. A sám Pius XII. byl zánícený antisemita.“ Co slovo, to skutečnost nepřevracená na ruby (mimochoodem právě i na základě svědectví Vrby vyvinul Vatikán velký tlak na Horthyho režim, který nakonec transporty do Osvětimi zastavil).

Pokud je výše uvedená autentický projev osvětimského vězně, tak ten má na něj jistě právo a člověk to musí přijmout. Jestli to ovšem skrz osobu vypravěče tvrdí sám autor, tak je to ignorant, který nejenže neví o čem mluví, ale navíc přispívá k zastírání podstaty nacismu přesně v intencích poválečných denunciací Pia XII. z úst pronacistického biskupa Aloise Hudala, na jejichž základě, zpracovaném k tomu účelu propagandou KGB, napsal Rolf Hochhut hru *Náměstek*, která vylíčila Pia XII. jako bezmála exponenta holocaustu a na dlouhá desetiletí formovala pohled Západu na roli Vatikánu za 2. sv. války – nejen publicistů a veřejnosti, ale donedávna i „seriosních“ historiků. A jak to dopadlo? Co čert nechtěl, Hochhut se stal kamarádem popíráče holocaustu Davida Irvinga, kterého hájil při jeho procesech. Tak jak je to s *vypravěčem* Adamem?

Dieter Schlesak, Capesius, osvětimský lékařník

Paseka 2011, z němčiny přeložila Zlata Kufnerová

Jak jsem byl vyhozen z fakulty

Ukázka z knihy Vzpomínky na Bohumila Hrabala a na život vůbec

Ivo Tretera

Na fakultě vše postupně špělo k mému definitivnímu vyhození. Potkal jsem na její chodbě horlivého normalizátora, etnografa Antonína Robka, jenž, ač byl o hlavu menší než já, se na mě shora pohrdavě a s opovržením podíval a mezi zuby procedil: „Co ty tady ještě hledáš?!“ Znělo to výhrůžně a zlověstně a nemýlil jsem se. Robek byl takový skrček těla i ducha, trpící napoleonským komplexem. Pro podobné lidi byla normalizace příležitostí, aby o několik desítek centimetrů povysílali. Kdyby chtěl někdo o tomto štrébrovi někdy něco napsat, nechť si v archivu Čs. rozhlasu poslechne jeden z pořadů *A léta běží, vážení*, který byl Robkovi v oně truchlivé době věnován. Kromě jiného holoebání tam Robek říká přibližně toto: „S tou filosofickou fakultou se už vypadalo velmi špatně a najednou se ukázalo, že jsme tady ještě my, staří partajníci...“ Ze strany vyhozená Jarka Pešková nám k tomu poznamenala: „Já 'sem toho ‚starého partajníka‘ doporučovala do strany...“

Jednou na fakultě vyhlásila KSČ pro své členy zvláštní pohotovost. Fakultní vládce tenkrát vyděšilo, že jeden z odvážných studentů si dovolil na nástěnce veřejně protestovat proti tomu, že na devizový příslib dostávají doporučení pouze a výhradně členové ŠSM. Onen odvážný student byl samozřejmě ihned ze studia vyhozen. Členové partajní organizace, očekávající nějaké studentské bouře, obsadili ve všech patrech fakulty vždy po dvou strážících všechny rohy čtvercových chodeb. Kdyby fakulta měla o patro víc, tak by na to asi jejich prořídla „členská základna“ nestačila. Chodili jsme se na ně dívat, abychom viděli, kdo všechno v té partaji vlastně je. Byl na ně tristní pohled. A tehdy jsem si právě všiml, jak droboučků Robek s mohutnou kádrováčkou Vendulou Krausovou tam postává a v jakési bojovné euforii sebou nedočkavě šije, kdy už se střetne s trídním nepřitelem. Dokonce se pohupoval v kolenou, jako by měl na nohou esesácké holínky.

Nevím, zda to moje setkání s Robkem chod věci urychlilo, ale brzy nato jsme se spolu s Irinou Mesnjankinou ocitli před partajní komisí, která nás měla přimět k odchodu z fakulty. Předsedala tomu, kdo jiný, než předsedkyně CZV KSČ Růžena Mužíková. Přítomni byli též vedoucí stranické skupiny Vlasta Randová, Josef Mužík a Milan Sobotka s Jiřím Peškem. Mužíková začala velmi nehoráznou, útočnou otázkou, jestli si prý myslím, že to vše už usnulo? Ohradil jsem se, že nevím, co by mělo usnout. „Ty to nevíš, soudruhu?“ vyjela na mne podrážděně. – „Nevím.“ – „No přece tvůj odchod z fakulty.“ – „Ale já se nechystám odejít z fakulty.“ – „Ty přece dobře víš, že tvoje další setrvání na fakultě není možné.“ – „Nechápu, proč by to nebylo možné, jaké jsou důvody pro to, abych odešel?“ Můj odpor Mužíkovou nepochybně překvapil. Ona v tom katovském řemesle nebyla z odstakek zručná, a hlavně: chyběla jí k tomu potřebná odvaha. Byla zvyklá, že oběti do te oprátky lezou samy. Rozpacité se rozhlížela po ostatních stranících, ale ti mlčeli. Nakonec se zmohla na pěknou nejspoust: „Za celou dobu, co tu 'seš, jsi neukázal, na který straně barikady stojíš!“

– „To 'sem si ani nevším“, že tu je nějaká barikáda. Já myslím, že mi uvedeš nějaké konkrétní důvody, proč mám odejít, čím jsem se provinil, co zlého jsem provedl.“ Mužíková se jen zašklebila nad mou „nechápatost“, zase se rozhlédla, kdo se k ní přidá. A opět se rozhostilo mlčení, pouze Randová to nakonec nevydržela, ale zmohla se jen na domlouvavé: „Ale soudruhůůů...“ Mužíková se konečně rozpomenula, co by mi mohla vmést do tváře: „Nebyl's dost zapojen ani na fakultě, ani v místě bydliště.“ – „To není pravda, v místě bydliště jsem jako zástupce vedoucího protipozární domovní hlídky dvakrát volal hasiče a zachránil jsem tak možná milionové hodnoty, ne-li lidské životy,“ dovolil jsem si to převést na trochu komickou rovinu, ačkoli to byla ryzí pravda. „A navíc,“ dodal jsem, „když mě předseda SČSP Moravec navrhl do jejich výboru, yst je to ve stranickém výboru zamítli. To je teda povedený, nejdřív to zamítnete, a pak mi vytýkáte, že jsem se neangažoval.“ – „Ale mohl ses angažovat v místě svého bydliště jako poslanec Národního výboru,“ plácla Mužíková ve svém permanentním zápalu s logikou další nesmysl. – „Tak ve výboru SČSP jsem nemohl být a jako poslance NV byste mě schválili? To přece nemá žádnou logiku!“ Mužíková se jen umíněně šklebila.

Vzpamatovala se zase Randová: „Ale měl by sis, soudruhu, uvědomit, že je tady na pedagogických místech nezbytná kádrová výměna...“ To, že právě ona něco takového tvrdí, mě vedlo k ostřejšímu tónu zaměřenému především k její kvalifikaci: „Mně teď jde nejen o moji osobu, ale i o to, aby na této katedře byla za-

chována patřičná odborná, vzdělanostní úroveň...“ Randová se polekala a hned se obrátila na studentku, kterou zřejmě nedávno vzali do strany a která to zapisovala, s pokynem: „Tohle, soudružko, nemusíte zapisovat, tohle nezapisujte!“ Studentka, která patrně netušila, čeho bude svědkem, byla už předtím dojata a sem tam jí ukápala i slzička; nyní se rozplakala naplno. S tím asi režie nepočítala. „On se soudruh rozčílil, a proto to říkal,“ snažila se zmírnit situaci Randová. „Nikoli, mohu to vše zopakovat zcela klidným tónem,“ rozptýlil jsem to její zamlžování. A Mužíková již větrila skandál, o němž by se mohly rychle rozšířit zvěsti po fakultě, a spěšně vše ukončila: „Tak tohle by k ničemu nevedlo, tady to, soudruhu, podepiš a celé to uzavíre.“ Jenže soudruh nic nepodepsal...

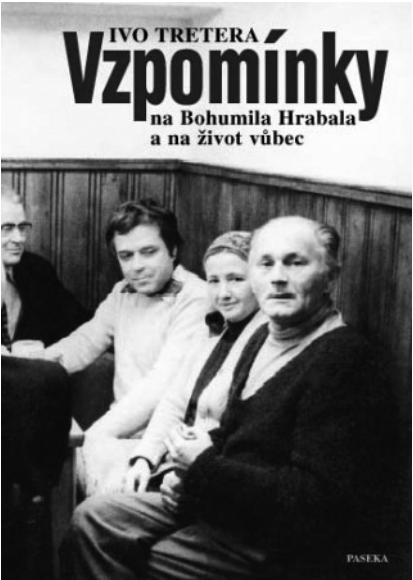
Jestě musím věčně dodat, že Pešek i Sobotka se zachovali srdnatě a prohlásili, že proti mým přednáškám nelze z marxistického hlediska nic namítat. Mužík se tvářil neutrálně. Pak se mi svěřil, že měl obavy, abych z toho všeho nedostal astmatický záchvat. Na příští schůzi katedry nás s Irinou Mesnjankinou Mužík vynášel do nebe, jak prý statečně a argumentovaně jsme se dovedli před tou komisí obhájit. Dokonce nám i gratuloval. Když jsem však po schůzi vešel do vedlejší místnosti, seděl tam u psacího stroje nějaký mladý, nadějný studentský kádr a vytůkával na něm datlí metodou Mužíkův závěr z celkového hodnocení katedry, v němž stálo, že katedra se dělí na tři části: 1/ na stranické jádro, 2/ na několik soudruhů, kteří se ještě musí polepšit, 3/ na dva členy, „s nimiž se musíme rozloučit“: I. Tretera a I. Mesnjankinu. To byl celý Mužík ve své až neuvěřitelné licomornosti.

Záhy následovalo ještě obdobné sezení na děkanátu. Předcházelo mu velmi komické preludium. Setkal jsem se tam v předpokojí se svým starým kamarádem, výborným odborníkem v oboru psychologie prof. Jaromírem Janouškem, který přesto, že šlo o naprosto slušného člověka, byl i v té době vedoucím katedry psychologie, kam mě dokonce chtěl vzít, ale nějaký Khol mu v tom zabránil. Předtím tam měli obdobné řízení, jaké čekalo též mne, a to s psychologem doc. Macháčem. Nastala pauza, kdy čekali nejen na mne, ale i na přisedícího, vedoucího fakultní kárné komise prof. Brůžka, a tak jsme se mezitím dali s Jaromírem do přátelského, srdečného rozhovoru. Prof. Brůžek, někdejší ajzboňák, skládal kdysi na naší katedře zkoušku z filosofie kvůli titulu CSc. Ujišťoval nás při tom, klepaje si na hlavu: „Já to, soudruzi, nemám sice tady, ale zato to mám tady,“ a chytil se za srdce. Nyní mě viděl, jak se bavím s Janouškem, kterého považoval za košer partajníka, a mne znal jen podle vidění, nikoli jménem, netušil tedy, že mě má jít popravít, domníval se naopak, že patřím k těm popravcům, a tak spustil zvoňalné: „Tak co, soudruzi, jak válčíte? Já 'du ze schůze do schůze. Konečně se to tu pořádně čistí. Tak, 'dem na to! Co tomu říkáte, soudruzi?“ A já jsem se chopil slova: „Chcete-li vědět, co tomu říkám, tak já to osobně považuju za něco mezi protizidovským pogromem a propouštěním dělníků v sodovkárně u Zátků, když nastalo studené léto.“ Brůžek se zarazil, chvíli trvalo, než mu to alespoň částečně došlo, podíval se na hodinky a zasténal: „Jéžíšmarjá, já musím ještě na jednu schůzi. Já na to zapomněl. Tak mě tam, soudruzi, omluvte! Čest!“ A upaloval zběhle pryč. Tušil asi, že si nevybrali toho správného obětího berana, že by to nebylo tak hladké, jak předpokládal.

Děkan Ráb se z toho také z nějakého důvodu vyvlékl, zřejmě tušil, jak to dopadne. Jednali se mnou jen tajemník Gembala a kádrováčka Krausová. Gembala byl předtím ředitelem Našeho vojska, kam přišel v hodnosti generála. Od svého bratra Vladimíra, kterého po roce 1968 přeložili z generálního štábu právě do tohoto nakladatelství, jsem věděl, že to byl notorický alkoholik, jenž dokonce nějakého vysokého sovětského generála, kterého měl oficiálně uvítat, místo toho poblbl. Gembala jistě věděl, že jsem o jeho minulosti dobře informován, a proto měl pro můj odchod z fakulty i své důvody osobní. Se mnou však začal jednat ve smířlivém tónu: „Tak si myslím, soudruhu Tretero, že se tak nějak rozumně spolu dohodnem', já vím, že ty, jako uvědomělejší soudruh, sám nahlédneš...“ – „Počkejte, pane tajemníku, když mě považujete za uvědomělého, tak proč mě vyhazujete?“ Krausová, aby také něco řekla, se mě zeptala: „Tak vy, soudruhu, když strana rozhodla, že máte z fakulty odejít, to nepovažujete za správné rozhodnutí, které je i pro vás závazné?“ Na to jsem jí odpověděl stejně jako předtím Brůžkovi a hlavně jsem zdůraznil

tu analogii s „propouštěním dělníků ze Zátkovy továrny“, protože jsem věděl, že ona je příbuznou, dokonce se říkalo, že i dcerou továrníka Zátky. A navíc mi oni předtím krásně nahráli, tvrdíce, že pro mne nemají na fakultě mzdové fondy. Pak to už oba zabalili, ale neopomněli mě požádat, abych podepsal souhlas s odchodem z fakulty, což jsem pochoptitelně odmítl. „Jak to budeme řešit nějakým jiným způsobem,“ řekl na závěr trochu výhrůžně Gembala.

Možná, že ta Rábova absence souvisela ještě s jednou událostí, která se přihodila před tímto jednáním. Můj přítel Ivo Pondělíček mi nabídl, že by mohl požádat svou sestru Magdu, jež byla ve Štrakonících Rábovou gymnaziální spolužačkou, aby s ním o mém postavení na fakultě promluvila. MUDr. Fügnerová, vážená primářka a ředitelka ÚNZ, se toho nevděčného úkolu laskavě a ráda ujala a v můj prospěch u děkana intervenovala. Děkan ji sice srdečně přijal, ale v mém případě byl neústupný. Kromě jiného jí říkal: „Když von je takovej divnej.“ Tomu jsem se ani moc nedivil, že v jeho očích jsem byl „takovej divnej“. Tvrdil ji rovněž, že nemůže pro mne nic udělat hlavně proto, že z ÚV KSČ jsou na něj „vyvíjeny tlaky“, aby mě vyhodil.

Když jsem o tom referoval svým přátelům U Tygra, pan Marysko reagoval slovy: „Jakýpak tlaky! Tak ať děkan tlačí taky, ať tlačej' voba, ať tlačej', až se poserou!“ A Hrabal to celé krásně charakterizoval: „Strana na ty filosofický fakultě stojí panu Treterovi svou vokovanou botou na chrťanu a 'eště chce, aby von, místo toho, aby chroptěl, se na ni usmíval.“

A tak jsem se už chystal na to, že se má výpověď bude projednávat u soudu, který nakonec slavně prohrají, i když oni budou v právně obtížné situaci: chybí tu důkaz o mé vině, s čímž si ovšem trídí justice nemusí dělat starost. Trochu více jsem spoléhal na politicky choulostivou podobnost s obdobným případem ve Spojených státech. Tam dostala černoška Angela Davisová, shodou okolností rovněž asistentka filosofie, zákaz výkonu svého povolání za to, že je členkou Komunistické strany USA, zatímco já dostal stejný zákaz za to, že nejsem členem Komunistické strany Československa. Na onom případě Davisové rozpoutali celosvětovou robustní protiamerickou propagandistickou kampaň, a kdyby můj případ vešel v širší známost, tak by jim to mohlo tento trumf z ruky vyrazit.

Nakonec se na fakultě rozhodli předat můj případ rektorovi. Rektor Zdeněk

Česka mě k sobě pozval. Když jsem tu jeho pracovnu v Karolinu hledal, vylezl ze dveří kádrový referent, který mě – pravděpodobně podle fotografie – už znal, a zeptal se mě: „Koho hledáte, pane doktore?“ To bylo dobré znamení: kádrovák se ke mně chová uctivě a zdvořile, oslovuje mě „pane“ a ještě mě dokonce k tomu rektorovi dovedl. Když i tam jsem byl oslovován „pane“, usoudil jsem, že na rektorátě panuje jiná atmosféra než na té „soudruhuující“ fakultě. Rektor Zdeněk Česka mě přijal za přítomnosti kvestora Zdeňka Jezerského. S přátelským úsměvem mě nejprve ujistil, že to jednání nevychází z jeho iniciativy, nýbrž že byl o to požádán jednak filosofickou fakultou s odůvodněním, že on má větší možnosti mě někam umístit, a jednak sekretariátem ÚV KSČ, kde jsou znepokojeni tím, že se můj odchod z fakulty tak dlouho protahuje. A ještě doplnil, že je o tom informován i od prorektora Čedíka, který nedávno z tohoto sekretariátu na rektorát přешel, čímž nechce říci, dodal se smíchem, že by právě Čedík ten můj odchod přišel prosazovat.

Se stejným úsměvem, jaký nasadil rektor, jsem mu naznačil, že jako mezinárodně známý právník by si jistě těžko mohl vzít na svá bedra, abych byl z fakulty propuštěn bez důkazů mé viny, a ty důkazy tu evidentně chybějí. A že snad i v mém případě platí presumpce nevinu, dokud mi mou vinu nedokážou. Zmínil jsem se i letmo a jakoby žertem o té Davisové. Profesor JUDr. Česka se neprestal usmívat a sdělil mi: „Podívejte se, moje žena je soudkyně, která právě podobné procesy dělá, a já od ní vím, že kdybyste šel do sporu, tak v něm nemáte žádnou šanci.“ Znovu jsem připomněl, že zatím proti mně nikdo z těch, kdo mě chtějí na fakultě vyhodit, neuvedl jedině obvinění, které by u takového soudu mohlo figurovat. Česka se stále jen usmíval: „Já vám, pane kolego, řeknu jedno jméno: Jarka Pešková.“ – „Já vám, pane rektore, nerozumím, co tím naznačujete.“ – „Jarka Pešková je nejlepší kamarádkou mé ženy. A já jsem touto cestou o vaší situaci dobře informován.“ To mě trochu zarazilo. Pešková mi sice říkala, že se s rektorovou manželkou znaly od skautek, netušil jsem však, že by se s ní měla bavit zrovna o mně, když mě ona vůbec neznala. Tak jsem to vzdal. Nevěděl jsem, co vše o mně Česka ví, a tím se můj operační rádius značně zužil. Odmítl jsem pouze nabídku dělat na PŘF UK didaktiku výuky přírodních věd na středních školách, jelikož jsem od svého spoluzáka z fakulty Břeti Fajkuse, jenž tam působil, věděl, že to pracoviště nebude mít asi dlouhého trvání, dále proto, že o přírodních vědách nic nevím, a především proto, že tam na chodbě přímo před dveřmi jejich kabinetu pětují roztocě, jehož výtrusy jsou hlavním alergenem, způsobujícím mé astmatické záchvaty. Přistoupil jsem však nakonec na druhou nabídku, abych pracoval v Archivu Univerzity Karlovy, kde sice byly pro mě rovněž vražedné alergeny, prach a plísň ještě z doby Karla IV., ale přece jen historii včetně pomocných věd historických jsem studoval jako druhý obor.

Tak jsem se stal archivářem. Brzy jsem poznal, že tam pracují skvělí lidé. Přesto jsem nebyl přijat s otevřenou náručí. Po Luboši Kohoutovi, Edě Kriseové, kteří se tam jen ohřáli a šli jinam, Theodoru Syllabovi a možná i dalších jsem byl nevíminkolický vyhozený, který tam byl z trestu přidělen, aniž by byla záruka, že bude onu vlastní archivní práci vykonávat. Oni právem byli na ten svůj obor hrdí a úkorně nesli, že tam k nim dávají lidi za trest. Navíc tam už nebyl ani volný stůl, kde bych mohl sedět. Ředitel doc. Karel Litsch mě zprvu přemlouval, abych šel raději na tu přírodovědu, a nakonec mi řekl: „Já vám teď naleju čistého vína. Já vám tu nemohu dát víc než čtyři tisíce korun.“ Protože můj plat, jak jsem

již uvedl, nebyl na FF zvyšován, což bylo samozřejmě nezákonné, a měl jsem tedy stále tři a půl tisíce, mohl jsem mu klidně odpovědět: „To bych ještě unesl.“ Bohužel zůstalo u mého platu dosavadního. I na rektorátě se dlouho báli zařadit mě mezi plnoprávné pracovníky.

A nejen to, pomstychtivá „matka představená“ Růžena Mužíková, zneklidněná tím, že by se mi tam mohlo třeba dobře dařit, nelenila a běžela za ředitelem Litschem, aby mě u něho denuncovala, že si má dát na mne dobrý pozor, že jsem pěkný ptáček, že prý dokonce „kamarádím s Ransdorffem“. Litsche šlechtí, že té snaživé udavačce odpověděl: „Mě nezajímá, jestli Tretera kamarádí nebo nekamarádí s Ransdorffem, mě zajímá to, že Tretera tady nemá kde sedět.“ Tak se Mužíková odpoklonkovala. – „A kdo je to vůbec ten Ransdorf? To je ten národní socialista z toho právnického Všehrdů? Ten je snad už dávno za hranicemi?“ zeptal se mě Litsch. Po takovém přístupu jsem k němu pojal důvěru a podle pravdy jsem o Ransdorffovi pověděl, že je to můj bývalý žák a pozdější kolega, který po mém odchodu a po odchodu dalších straníků prohlásil, že už na katedře není náležitá odborná úroveň a že odchází na Komárkův Prognostický ústav. Miloslav Ransdorf, odborník na staré Čechy a na východní despecie, na staré Řecko a na středověk, se bude napříště zabývat budoucností. Přitom se mu jako členu KSČ po našem odchodu otevřely možnosti habilitovat se pro jakýkoli filosofický obor. On toho nevyužil a na protest prásknul dveřmi. Strana na fakultě se rozzuřila a pokládala ho za největšího vyvrhla. S Ransdorffem jsem byl v NDR na fakultním zájezdu, pak jsme byli spolu několikrát na pivu a bděla a ostražila Mužíková to asi nějak vyčtenichala. Tím nařčením z „kamarádství“ chtěla poškodit mne, ačkoli tím mohla spíše poškodit Ransdorfa. Tolik jsem tedy řekl Litschovi.

Musím ještě dodat, že Míla Ransdorf, tento nesmírně inteligentní a vzdělaný člověk s výjimečnou pamětí, byl a je také člověkem neobyčejně poctivým a čestným. To, že on lnul a stále lne ke komunistické straně, je i rodinná záležitost. Jeho otec byl už předválečným členem KSČ, ale žádnou kariéru na základě toho nikdy nedělal. Nemýlím-li se, byl zedníkem či řidičem autobusu. Jednoho dne se onen velmí sympatický muž objevil na fakultě a vypyťával se nás, jestli jeho syna z fakulty nevyhodí, že jejich Míla kudy chodí, tudy nadává, a že má velké obavy z toho, co on bude dělat, až ho z fakulty vyhodí, když ho nedal vyučit žádnému řemeslu. Míla Ransdorf z té své kritičnosti všech nešvarů tehdejšího režimu nepolevil ani na Prognostickém ústavu a měl tam nějaké stranické řízení, nevím už kvůli jaké své akci. Předsedou KSČ tam tenkrát byl budoucí polistopadový miláček pravice, předák ODA Vladimír Dlouhý, získávající u nás po jistou dobu v osobní oblibenosti nejvíce preferenci, a tento příští pravičák mohl kdysi na ústavu málem z komunistické strany vyloučit současného místopředsedu jejího ústředního výboru a jejího poslance v Evropském parlamentu. Opět jeden z paradoxů české politiky.

Paměti filosofa Iva Tretery nazvané *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a na život vůbec*, které právě vycházejí v nakladatelství Paseka, jsou obrazem části české intelektuální scény druhé poloviny 20. století. V popředí stojí spisovatel Bohumil Hrabal a okolo něj další osobnosti vědy a kultury. Na pozadí této „historické fresky“ můžeme sledovat například řádění normalizátorů na Filosofické fakultě UK a Filosofickém ústavu ČSAV.

formát: 170 x 240,
počet stran: 468, vazba: vázaná

žebříček knihkupectví fišer

www.fišer.cz

www.paseka.cz

LEDEN – BŘEZEN 2011

Non fiction

1. FOJTÍK: Tramvaje a tramvajové tratě II. (Paseka)
2. FIALA: Benátky (Paseka)
3. NIETZSCHE: Lidské, příliš lidské I. (Oikoymenh)
4. DELEUZE: Tisíc plošin (Hermann & synové)
5. VRCHLICKÝ EROTICKÝ (Paseka)

Beletrie

1. BULGAKOV: O prospěšnosti alkoholismu (Pistorius & Olšanská)
2. BALABÁN: Zeptej se táty (Host)
3. ŠABACH : S jedním uchem naveselo (Listen/Paseka)
4. VÁVRA: Paměti aneb... (BVD)
5. SZCZYGLIE : Udělej si ráj (Dokořán)

DUBEN 2011

Non fiction

1. Zrození mýtu (Paseka)
2. SONTAGOVÁ: S bolestí druhých před očima (Paseka)
3. ŠOPOVOVÁ: Jiří Mucha (Šopovová Jolana)
4. HANKINS: Renesancní filosofie (Oikoymenh)
5. VRCHLICKÝ EROTICKÝ (Paseka)

Beletrie

1. HVIŽDALA: Mardata (Portál)
2. ŠABACH: S jedním uchem naveselo (Paseka)
3. NESBO: Nemesis (Kniha Zlín)
4. URBAN: BOLETUS ARCANUS (Argo)
5. SZCZYGLIE: Udělej si ráj (Dokořán)

Co čteme?

Zlodějka knih - Markus Zusak

(Argo)

Velmi čtivý román australského spisovatele o druhé světové válce, který autor sepsal na základě vyprávění své babičky. Hlavní hrdinkou je dospívající dívka Liesel a vyprávěčem je Smrt, která nás vtáhne do Německa za druhé světové války.

Iva

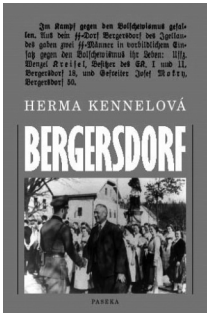
Geraldine Brooksová - Stvořitelé a spasi-telé (Plus)

Do válkou zničeného Sarajeva je pozvána mladá australská restaurátorka, aby konzervovala tzv. Sarajevskou hagadu. Při jejím zkoumání rozplétá příběh, který nás provází pěti staletími evropské historie.

Mariana

• PASEKA •

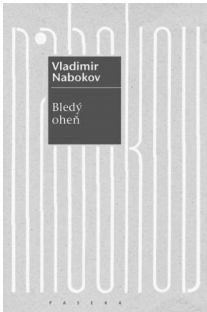
Chopinova 4, 120 00 Praha 2
Tel.:222 710 750–3,
E-mail: paseka@paseka.cz
www.paseka.cz

Herma Kennelová Bergersdorf

Obyvatelé vesnice Bergersdorf v německém jazykovém ostrově na Jihlavsku (dnes Kamenná) vítají 15. březen 1939 nadšeně jako den osvobození. Od tohoto okamžiku se odvíjí poutavé vyprávění o osudech obyčejných lidí zasažených „velkými“ událostmi. Po nezdařeném atentátu na Hitlera nastává zatýkání, záhy vzplane synagoga, šéf berlínského Hlavního úřadu SS Gottlob Berger prohlašuje „svoji“ ves za SS-Dorf, tedy ves SS, a starosta Hondl se zaplétá s novou mocí. Když se v květnu 1945 karta obrací, nastupuje msta a nenávist Čechů.

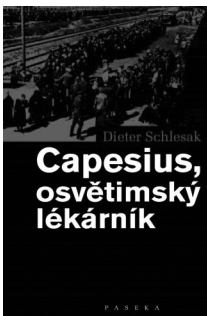
Z němčiny přeložil Vladimír Pilát, 145x205 mm, váz., 344 stran

Vladimir Nabokov Bledý oheň

Po tragické smrti amerického básníka Johna Shadea se jeho posledního díla, básně „Bledý oheň“, ujímá Shadeův přítel a kolega na univerzitě Charles Kinbote, aby je připravil k vydání a doprovodil předmluvou a komentářem. Jeho svérázný přístup k editorské práci a interpretaci textu básně však od prvních stránek vyvolává nespočet otázek, počínaje samotnou Kinboteovou identitou.

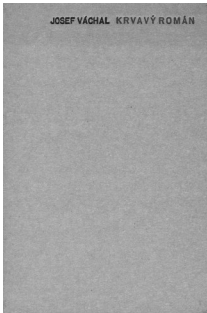
Z angličtiny přeložili Pavel Dominik a Jiří Pelán, 130x200 mm, váz., 332 stran

Dieter Schlesak Capesius, osvětimský lékárník

Dr. Victor Capesius působil před válkou v Sedmihradsku jako lékárník. V roce 1944 se jako důstojník SS a vedoucí lékárny v Osvětimi setkává na rampě se svými bývalými klienty a s chladnou hlavou je posílá do plynové komory. Po válce vede spokojený život úspěšného obchodníka jako majitel lékárny v Göppingenu. Teprve v 60. letech před soudem vychází najevo, odkud Capesiův majetek vlastně pochází. Capesius, osvětimský lékárník je dokumentární román o jedné z temných postav holocaustu.

Z němčiny přeložila Zlata Kufnerová, 130x200 mm, váz., 328 stran

Josef Váchal Krvavý román

Krvavý román s podtitulem Studie kulturně a literárně historická byl vydán poprvé v roce 1924 a je nejznámější Váchalovou knihou. Byl podnětem k založení nakladatelství Paseka, které v roce 1990 vydalo v nákladu 40 000 výtisků jeho reprint. Krvavý román byl také inspirací k natočení čtyř hodin amatérského filmu a posléze i Brabcova filmu profesionálního a stál u začátku restaurování Váchalových nástěnných maleb v Litomyšli a následného otevření Portmonea – Musea Josefa Váchala. Nejnovější vydání Krvavého románu vychází v nové grafické podobě.

150x220 mm, váz., 308 stran

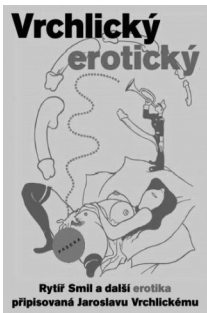

Lawrence M. Krauss Skryté za zrcadlem

Pátrání po extradimenzích: od Platona ke strunové teorii a ještě dále

Světově uznávaná kapacita ve fyzice a kosmologii ve své knize seznamuje čtenáře s dlouhou, vzrušující cestou k paralelním vesmírům, tajemným rozměrům a končinám, které se rozkládají za hranicemi našich představ. Vede od Platonovy jeskyně k Území soumraku, od Einsteinova objevu relativity k teorii strun, od Letopisů Narnie C. S. Lewise k radikální kubistické transformaci reality. Fascinace extradimenzemi nezahrnuje jen abstraktní spekulace, dodatečné dimenze možná skrývají skutečný klíč k porozumění univerzu.

Z angličtiny přeložil Jiří Langer, 130x200, váz., 296 stran

Vrchlický erotický

Rytíř Smil a další erotika připisovaná Jaroslavu Vrchlickému

Knížka Vrchlický erotický je prvním souborným komentovaným vydáním všech erotických veršovaných textů, které tradice připisuje Jaroslavu Vrchlickému. Mezi nejrozšířenější díla tohoto druhu patří Rytíř Smil, literárně nejhodnotnější je takřka neznámý Chanson sans honneur, doplňkový význam pak mají Svatební košile, Hovno (Těžítko) a Chudák včela. Publikace přináší kriticky připravené texty všech těchto děl, které jsou doplněny komentářem, bibliografií a ediční poznámkou.

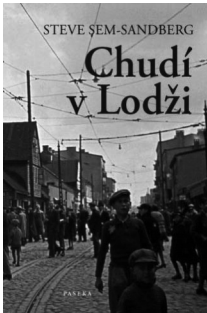
170x240 mm, váz., 304 stran

Petr Šabach S jedním uchem naveselo

Knížka povídek úspěšného autora obsahuje šest nejlepších textů, které vyšly v souborech nakladatelství Listen (Miluj mě víc, Schůzky s erotikou, Tenkrát za totáče...), a čtyři nové. Zatímco starší povídky vynikají typicky šabachovským humorem a porozuměním pro city i vidění světa dospívajících, texty nové mají vážnější charakter a jejich hrdiny jsou dospělí. Knihu vydávají společně nakladatelství Listen a Paseka.

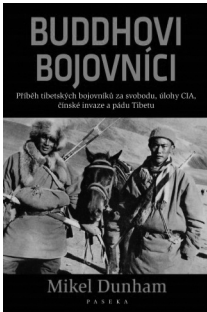
118x166 mm, váz., 168 stran

Steve Sem-Sandberg Chudí v Lodži

Do malého lodžského ghetta ve čtvrti Baluty soustředili za války nacisté na dvě stě tisíc Židů, z toho pět tisíc lidí z Čech. Autor provází čtenáře životem tohoto „města ve městě“ vystavěného na lži. Z obyvatel se stávají otroci pracující bezustání pro řešení jejich vlastních vrahů, na smrt jdou tisíce dětí, nemocných a starých lidí, vlna transportů sílí, nahuštěné ghetto se vyprazdňuje, až se stane městem duchů. Kniha, podle kritiků nejlepší švédský román za posledních třicet let, se stala doma rychle bestsellerem, v roce 2010 získala Cenu Augusta Strindberga a byla nominována na prestižní Cenu Severské rady.

Ze švédštiny přeložila Dagmar Hartlová, 170x240, váz., 528 stran

Mikel Dunham Buddhovi bojovníci

Příběh tibetských bojovníků za svobodu, účasti CIA, čínské invaze a pádu Tibetu

Kniha popisuje historii násilného připojení Tibetu k Číně, ozbrojený odpor domácího obyvatelstva i úlohu velmocí v tomto aktu zvůle čínských komunistů. Velká pozornost je věnována spolupráci CIA a tibetských odbojářů a partyzánů při ozbrojených konfliktech s čínskou armádou. Zároveň se jedná o cenné svědectví o krutostech, kterých se dopouštěli čínští vojáci na civilním obyvatelstvu, duchovních a inteligenci.

Z angličtiny přeložil Petr Bílek, 170 x 240, váz., 392 stran

Alice Munroová Útěk

Osm nových povídek přední kanadské prozaičky se důvěrně známým, a přece pokaždé fascinujícím způsobem věnuje tématu lásky a vášně a s nimi spojených radostných i tragických životních zvratů. Tak jako v předchozích dvou knihách, ani v nové sbírce nepřestává Munroová uchvacovat schopností citlivě vylíčit složitý vnitřní svět svých hrdinek a jejich příběhy, jež svou živostí tolik připomínají naše vlastní životní osudy. V květnu 2009 byla Alice Munroová vyznamenána cenou Man Booker International Prize.

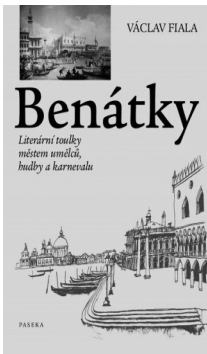
Z angličtiny přeložila Alena Jindrová-Špilarová, 130x200 mm, váz., 304 stran

Susan Sontagová S bolestí druhých před očima

Jaký účinek má na způsob, jímž vnímáme okolní svět, každodenní přísun záběrů válečných konfliktů a lidského utrpení a k jaké emocionální a skutkové reakci nás podobné výjevy, zprostředkovávané televizní či počítačovou obrazovkou, v delší perspektivě vedou? Přední americká autorka a kritička se ve svém eseji zamýšlí nad dějinami zobrazování a vnímání násilí, bolesti a utrpení, jejich politickou a mediální manipulací i nad někdejšími vlastními úvahami o médiu fotografie a dospívá k novým znepokojivým závěrům.

Z angličtiny přeložil Petr Fantys, 130x200 mm, váz., 116 stran

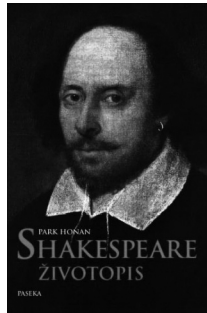

Václav Fiala Benátky

Literární toulky městem umělců, hudby a karnevalu

Romantická scenérie Benátek, ohňostroj zábavy a dobrodružství po staletí přitahovaly umělce všech oborů, milence i dobrodruhy. Největší malíři, sochaři, hudebníci, zpěváci, divadelníci, spisovatelé a filmaři zde hledali uplatnění i inspiraci. Těmto viditelným i neviditelným stopám historie se věnuje další z literárních průvodců Václava Fialy. Vedle slavných Benátčanů, jako byli Tizian, Tintoretto, Monteverdi či Casanova, se tu setkáme s lordem Byronem, George Sandovou, Richardem Wagnerem, R. M. Rilke, ale i s Čechy Čapkem, Zrzavým a dalšími.

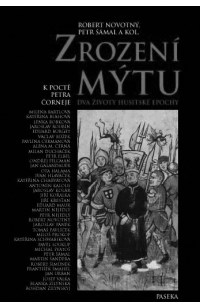
170x240 mm, váz., 416 stran

Park Honan Shakespeare - životopis

William Shakespeare přitahuje odedávna pozornost svým rozsáhlým nadčasovým dílem i dlouhou řadou nepotvrzených hypotéz obklopujících jak Shakespeareovu tvůrčí dráhu, tak soukromý život. Monografie z pera Parka Honana, emeritního profesora University of Leeds, představuje v oblasti shakespearovského životopisu jednu z odborně nejzdařilejších prací, recenzenty vy-zdvihovanou pro střizlivost úsudku, objevené využití dobových dokumentů i čtenářskou přitažlivost.

Z angličtiny přeložil Břetislav Hodek, 170x240 mm, váz., 424 stran textu a 16 stran přílohy

Robert Novotný - Petr Šámal (ed.) Zrození mýtu Dva životy husitské epochy

Husitství je fenoménem, který výrazně zasáhl do českých i středoevropských dějin na sklonku středověku, jeho silné ozvuky však nalezneme i v staletích následujících, minulost nedávnou nevyjímaje. Oba tyto rozměry sleduje kniha, u jejíhož zrodu se sešli kolegové, přátelé i žáci významného českého historika Petra Čorneje, aby společně vyjádřili respekt i sympatie k této osobnosti současného dějepisce.

170x240 mm, váz., 472 stran

Knihy nakladatelství Paseka žádejte u svých knihkupců nebo na adrese:

Nakladatelství Paseka, obchodní oddělení, Chopinova 4, 120 00 Praha 2, tel. 222 710 750-3, e-mail: paseka@paseka.cz.

Aktuální informace o knihách nakladatelství Paseka a speciální měsíční nabídku vybraných titulů s výraznou slevou najdete na www.paseka.cz.

Veškerou produkci nakladatelství Paseka obdržíte v knihkupectví Fišer, Kaprova 10, 110 00 Praha 1, tel. 222 320 730, e-mail: knihyfisera@knihyfisera.cz.